

A scenic landscape featuring a calm lake in the foreground, surrounded by dense pine trees. In the background, there are rocky hills and mountains under a blue sky with scattered white clouds. The overall scene is peaceful and natural.

Ерғазы
ЖАЗЫҚБАЕВ

Асыл Жар

Ерғазы Сәдуақасұлы
ЖАЗЫҚБАЕВ

Асыл Жар

өлеңдер мен поэма

Қарағанды - 2003

«Жұмыстан шаршап келсең де, өлеңге жоқ демалыс» - деп шығармашылық табыс тілеген қазақ халқының біртуар ақындары: Сағи Жиенбаев, Еркеш Ибраһим, Жаппар Өмірбекұлына інілік ізетпен ризалық алғысымды білдіремін.

Автор компьютерде теріп, беттеген аяулы ару
Гүлмира Орынғазықызына шынайы әкелік алғыс сезімін білдіреді.

Бұл кітапқа ақынның еңбекпен етене араласа жүріп жазған өлеңдерімен поэмасы енді. Инженер-ақын советтік кезеңнің ащы шындығын қазқалпында өзіндік тілмен жеткізген деп білу қажет. Махаббатты, табиғатты сезім түйсігімен шынайы жырлаған. Мемуарлық өлеңдер деуге өбден болады. «Асыл жар» поэмасы қазақ әйелдеріне төн таңғажайып сезім, сенім күшінің құдіретін, еш дабыра қылмай, қиын-қыстау кезеңде адам айтқысыз тірек, өм сүйікті жар бола алатынын өмірмен өзектес етіп жырлаған.

ISBN 9965-613-39-7

© Жазықбаев Е.С.
Қарағанды қ.

ӨЛЕҢДЕР

ҚОҢЫР ТӨБЕ - ЖАЙЛАУЫМ

Заңғар құмар өр көңіл тыншымады,
Ереуілдеп жыр жүрек шымшылады.
Бұлт оранған тау басы жалаулатты,
Нар тәуекел өрледік, кім шыдады!

Шықтық шыңға, көңіл қош жайға жеттік,
Жалаулатқан бұлт арман қайда кеттің?²
Төбе көкке бір елі жақын сәт қой,
Жанға рахат ескені самал лептің.

Төңірекке көз салып құмарлы арман,
Беу, паң дала айқара құшақ жайған.
Көз алдында күміс су - Нұра өзені,
Жібек шоқы сызылып мұнарланған.

Жұпар иіс сай кеулеп қолқа керген,
Ойқастайды арқарлар жотада өрген.
Бала базар жуа теріп мая жоннан,
Ерек думан, ауылдан жолай ерген.

Құзар шыңның етегі үш қырлы сай,
Түбі терең көрінер, кеш құрым жай.
Қатпар-қатпар тастарға жыңғыл өскен,
Шипалы өскін түрі көп, құсмұрын-дай.

Тау басында желпінтіп, қиялды өктем,
Қоңыр желдің өбкені, жайлы-ау беттен.
Вавилонның қажетпе мұнарасы,
Бұл қазаққа тауларды жайлау еткен?³

Бөрлі байрақ желбіреткен, кең далам,
Атом улап, бос қалмақ па - жер тегін?!

- Жерді, улама,
Жоғалтпа адам атыңды,
Жөніңді ойла,
Жан болған соң - жат үнді.
Баба қаны төгілген жер сый бізге,
Тоқтат, Патша?!
Жарма, ажалды Атомды?!

1974

ИНЖЕНЕР АРМАНЫ

О, Муза! Шарқ ұрдым, мен кейін,
Дөп болмай өзімше пішкенім.
Ой кеулеп кернеді деңгейін,
Ас батпай у болды ішкенім.

Қисапсыз, қисынсыз тер төгіп,
Мал өсті, көктеді егін жай.
Ләззатсыз жұмысқа ет өліп,
Жыр аңсап таппады көңіл жай.

Күні-түні жүрсем де бітпеді,
Совхоздың қым-қиғаш жұмысы.
Қинады жанымды, діттеді,
Алмасып көктем-жаз, күз-қысы.

Мамандық, тұрмыстық қамытты,
Сүйредім ештеңе демейім...
Жыр қысқан сәттерде шабытты,
Қиналды шаң тұтқан көмейім.

Ер еңбек сомдаған санатын,
Жыр есіп үзбеді үмітті.
О, Муза, кеше гөр, жаны ақын,
Бейнетқор инженер жігітті?!!

1972

АЛҒАШҚЫ СЕЗІМНІҢ ТУУЫ

...Өзгеше - балауса қыз, құс есімді,
Күндізгі ой түнде де еске түсетінді.
Ғайыптан туған сезім бойымды алып,
Күн кештім, ажыратпай түс-кешімді.

Ақ арман, ақ періште, аппақ қиял,
Махаббат азапқа сап, жанды ықтияр.
Сүю деген - осы ма, шын, түсінбеймін,
Албырт шақ, түйсік аздау - жарық құяр.

Нәр сезім, бүршігі уыз, бойы балғын,
Суретін өзіме шақ, ойып алдым...
Жол тостым, өгер-ау деп осы арадан.
Мекен ғып тұрар болдым - ойын жардың.

...Ақ тамақ, бұлбұл көмей құсым сері,
Жүрегін жас қыранның түсінбеді.
Махаббат ертегі-аңыз, жырға көшті,
Жұбаныш - көңіл құсым, түсімдегі...

Ғашықпын - балауса қыз құсым сері,
Күтуден жалықпаймын түсін мені!!!

1958

Қарақаралы қаласы.

ӨМІРДЕ ЖОҚ ОНДАЙ ЖАН

Өмірге енді, ондай жан... келер-келмес.
Шын ғашықтық құдырет, сезім өлмес!
Махаббатқа табынған мен бір бейбақ,
«Мың бір түннен» оқыған ертегі емес.

Тосқауыл жоқ жеңетін, сезім күшін,
Ойда ойран болады, өзің түсін,
Тәңір берген жүректі айырбастап,
Қалай алам түк сезбес төзімдісін!

Бас имеген сезімге - қасиетсіз,
 Қас сұлуды көрмеген - «жасың» тексіз.
 Шын ғашық жан - бақытсыз, қосылмайды,
 Тірлік заңы, жұп тапса - қасыретсіз!!!

1966

ҚЫЗ БАЛА

Көзі қара мөлдір-ді,
 Дегеніне көндірді.
 Кірпігінен от шашып,
 Қылығымен сөндірді.

Ерні қызыл шиедей,
 Жарасты әсем - киеді-ей.
 Шырын беріп бал тілден,
 Беріліп шын сүйеді-ей.

Бұйра толқын, қос бұрым,
 Алда - арман, тосты күн...
 Жүрек сырын ән етіп,
 Бұлбұл құсқа қосты үнін.

Қызыл гүлдей қыз бала,
 Көрет көзге, сіз - дана.
 Алдында оның - ой көзсіз,
 Таба алмайсыз сөз-дауа!

Болсаңдағы сен бір Ер,
 Айтқанына көндірет.
 Қыз қылығын білмесең,
 Қара көзі мөлдірет!

1970

КЕЙБІРЕУЛЕРГЕ НАЗ

Дода түсіп жүргем жоқ, ақыл сынап,
 Қыл көпірге жеткем жоқ, ақыр сынақ.

Жырға құмар көңілім өлеңдетсе,
Қой-қойлайды “жанашыр” жақынсымақ.

Ақынмын деп кеудемді ұрған емен,
Жыр бұлағы ақпайды жылғаменен.
Сал жүректі қытықтар, сыбыр қағып,
Жапырағы жайқалып тұрған емен.

Шаруақор мінезбенен күндер өтіп,
Қалам алам қолыма түнделетіп.
Ақынжанның азабы мың бір батпан,
Маза таппас, ғайыптан үндер жетіп...

Асау Муза! Ұстатпас “сымақтыға”,
Жеткізбейді қусаң да шын аптыға.
Күндемеңдер жыр туған ақын жанды,
Жауабы жоқ, қоймаңыз сұрақты да?!

Шабыттанса ақын жан, жүрек түлер,
Тұла бойда от ойнап, дүрліктірер.
Қыран құстай шүйлігіп, қанат талып,
Сөз заңғарын саралар, жүректілер!!

1977

ҚҰПИЯ СЫР

Таудай әкей, озғанда дүние салып,
Асыл анам, айтқанды есіне алып.
Ел жайлаудан көшкенде,
“Абыр-сабыр”,
Мені іздепті екеуі көштен қалып.

Алты қырдан өткенде, қайқаң асып,
Бір-біріне қарапты,
“Қайдаласып?!”
Әкем атты доғарып, жайдақ мініп,
Шауыпты артқа, жатпай-ақ айқайласып.

Шауып келсе аптығып, әкем атпен,
Мен жүріпін айналып жер ошақпен.

Үсті-басы күл болған жалғыз ұлын,
Құшыпты ол, қапсыра ер-құшақпен!

Қысыпты да құшаққа қуаныпты,
Ұлды ойнаған қаперсіз құп алыпты.
Ғұмырының жалғасы күл шашқан соң,
Оты өшпес деп, көңілі жұбаныпты.

Аман-есен тапқан соң, баққа теліп,
Ел күлер деп, сақтапты жаққа берік.
Қупия сыр беймәлім естідім мен,
Үй егесі - мүшелді жасқа келіп.

Он үш жаста ой салып, қайран қалдым,
Балғын жігер шыңайтып,
қайрап-жандым.
Жер ошақтың шоғынан ұшқын түсіп,
Жүркте-жыр, алаулап армандадым!

...Жалғыз ұлы жұртта қап, көшіп кеткен
Ата-анама әлі де мен қайрандамын!!!

04.06.1975

ТІРІ ЖЕТІМ КӨБЕЙІП ТҮР (Радиодан)

Аңғал көңіл, алабұртқан ыстық сезім,
Көлегейлер сананың сақтық көзін.
Жастық жалын, тұла бой бал-бұл жанып,
Қапылыс шақ, аңғартпас істің тезін.

- Дірілдеме сабыр ет, құлын дене,
Мөлдірлікті қомағай құлақын жеме.
Есті алып, сол бір сәтте, сайтан айдап,
Нәпсі жеңіп, құтырар «құрғыр» дәме.

Сол мезетте, ақыл да адасқақ-ақ,
Жаратылыс жасайды, арға қыспақ.
Тоят таппай тоқтамас, бүркіт көзі,
Қоразданған шақ қой бұл, жанып-құшпақ.

Оқыранған сал көңіл, көрсе қызар.
Тылсым дүние көз құртын «бөксе» бұзар.
«Күйіп жанған» сөз кеулеп, тән балқыған,
Ойлатпайды-ау болар деп өкініш-зар.

...Қапылыста бұлқынар өркен іште,
Бәрі өтпелі өмірде, ...өкініш те.
Тірі жетім - пәк сәби, нағыз ғаріп,
Ана атанған жан-сұлу, шын періште!!

20.03.83

ЖАНЫМНЫҢ ТЕРЕҢІНЕН СЫР АҚТАРДЫМ

Өшірмей тұтанған от шырақтарын,
Жанымның тереңінен сыр ақтардым.
Күндіз-түн шыбын жаным мүлгір емес,
Қанымда сыңғыры ойнап бұлақтардың.

Жасымнан ғашық едім заңғарларға,
Заңғардай тұлғаларға - тарландарға,
Қан тамған жерім менің Қарқаралы,
Биікте туған ерде арман бар ма?

Арқама аруақ ап Абайымнан,
Арқада сал Мәдише салайын ән.
Биікке арман-шабыт шақырады,
Жетпесем көрейін өз талайымнан.

Қазақта қасиетті өлең қандай,
Ішсем де кәусарынан келем қанбай.
Бастауы жыр қайнардың кемеңгерім,
Жебей гөр аруағыңмен, кемел Абай!

Өшірмей тұтанған от шырақтарын,
Жанымның тереңінен сыр ақтардым.
Осынау жырымменен өзектегі,
Елімнің жүрегінде шуақтармын...

БУЛЫҚҚАН СЕЗІМ

Ерте де, кеш те мазалар,
Алыстан Муза жақындап.
Ой бұлты жауса тазарар,
Кеуденің іші лапылдап.

Сәтінде тұрып жазбасаң,
Түнде де түртіп түске енер.
Біткен соң іске аз ба сын,
Азапқа осы түскен ер.

Қинады жанды ой азап,
Сезінген бәрін жүрекпен.
Шабытқа кінә қоя сап,
Шалағай ерді жүдеткен.

Тағдыр да қиқар, шалдуар,
Тірліктің қинар жағдайы,
Жай түссе, кенет ой туар,
Жарқырап күміс маңдайы.

Туғанда шабыт сәт те ерен,
Көкірек күндей, от ойнар.
Қолға алсаң қалам ақберен,
Булаққан сезім атойлар.

Шабыт пен ақын табысқан,
Шалқар нұр жаулап көңілің,
Ойлармен асау алысқан,
Армысың, қайран өмірім.

СЕН МЕНІҢ АРМАН ЖЫРЫМ ЕҢ

Толғаған талай түнімен,
Сен менің арман жырым ең.
Елемей өтіп кеттің-ау,
Бір қарап көздің қырымен.

Жалыны шарпып бір сәттің,
Білмеймін неге дір еттім.

Бәлкім ол елес жастық па?
Түбінде жатқан жүректің.

Күтумен тірлік өз қамын,
Білменпіз ғұмыр озғанын.
Тереңде жатқан бүк түсіп,
Сезімді қайдан қозғадым.

Сыр бермей кеткен бұла қыз,
Сол күндер, айтса - жыр-аңыз.
Бас қосқан асау тойларда,
Құдағи және құдамыз.

Қиял мен асып сан қырды,
Түссе еске көктем жаңбырлы,
Сол көктем нәсер, жаңбырлы,
Мұңды ойға мені қалдырды.

...Тірлікте жақын сіз десіп,
Жүру де бақыт жүздесіп.
Қамшыдай қысқа ғұмыр бұл,
Оны да өттік біз кешіп.

АСЫЛ ЖАР

Пәк сезім қанды ойнатып,
Жүрекке жетіп демдеген.
Қалмаған сынды бойда түк,
Есімнен таңдым мен деген.

Майда сөз қоңыр лебі,
Сиқырлап тартқан білдірмей.
Жібектен жұмсақ білегі,
Сипасаң қалар дірілдей...

Ымменен тауып келісім,
Жүптасқан жүрек лүпілі.
Бір діріл билеп дене ішін,
Бетте - нұр, қанның бұлкілі.

Беймәлім күшпен бір алып,
Құшақтар келіп табысты.

Ішке еніп, белі бұралып,
Алапат сезім алысты.

Қайрат қыл, жаным, ал шыда,
Алауға түсті бар денең.
Бар жаннан бөлек жан шығар,
Жаныңның нұры жар деген!

ҚОС ҚАРЛЫҒАШ

...Елу сегіздің самалды көктемінде,
Қос қарлығаш жайлады мектебімде.
Кластағы бәріміз балауса едік,
Балапандай талпынған көкте күнге.

Ерте жеткен самалды сол бір көктем,
Дүбірлеткен дүмпуі жерді де өктем.
Шарды көріп аспаннан мәз боп жүрміз,
Кейінде ғой сол шардың қорлығы өткен.

Қайтер дейміз көрсетсе ғалам күшін,
«Бар жаңалық, жетістік адам үшін...».
Әскерилер жасырып келген екен,
Білмеген соң соқырсың, қараңғысың.

Түсі суық сезбедік дала таңын,
Ойға да оны алған жоқ бала таным.
Талпындырып ертерек қарлығаш құс,
Неге ұшырды жан дәрмен балапаның!

Онжылдықты тамамдап, көңіл көкте,
Ойламадық сол сәтте өмірді өтпе.
Бірду-дырду, мәз-мейрам алаңсыз шақ,
Бізден басқа жан жоқтай төңіректе.

Қоштасу кеш таң ата аяқталған,
Билей-билей дызылдап аяқ талған.
Хош дестік те жан-жаққа кете бардық,
Балапандай мектепте қанатталған.

...Көп жыл өтті арада, ұшпай нетем,
Мекендеген мектепті құс қайда екен?

Құрбы қайда, дос қайда, ұстаз қайда,
Қарлығаштар бұл жақта қыстай ма екен?

Айнала тау, тоғайдың ішін ала,
Қарқаралым жатыр ғой кіші қала.
Үлкен көл бір шетте жарқырайды,
Қарағайдың тас жарған күшін қара!

Көшелер де сол қалпы өзгермеген,
Көбейіпті бейтаныс көз көрмеген.
Бір көшеден бір көше өткен сайын,
Сұрақтар көп ішімді сөз кернеген.

Ұшқан едік көп түлек бір ұядан,
Құпия көп заман-ды жариядан.
Кешке дейін қарлығаш кезіктірмей,
Сәлемдесіп, сыр тарттым қариядан.

- Көз ашпаған жарылыс улады елді,
Ауа түгіл атомың сауға да енді.
Ұшпақ түгіл бұл жақтан қарлығаштар,
Қарағым-ай, сау сәби тумайды енді.

Жоқ екенін білді ме арашаның,
Күрсінді де тоқтады қара шалым.
Білгенімнің бәрі осы-ақ дегендейін,
Тізе бүкті үстіне алашаның.

Бұл жетпістің желеулі жылдары еді,
Шалдың сөзі қалдырды мұңға мені.
Айғай салғым келді бір, аттан салғым,
Бірақ мені онда кім тыңдап еді?

Көзбен көрдік отыз жыл сан сынақты,
Жарылысы атомның жаншып жақты.
Құстың өзі құс екең безген кезде,
Қазақ деген көңтері жан шыдапты.

Саңылау бер, құдірет, санамызға,
Жік түсірме алты Алаш арамызға.
Қара мен ақ ниетті ажыратып,
Түсейік өз жолымыз - сарамызға.

Дабылдайық дүние құлақ түрсін,
Атом күлін сілкіп жер лақтырсын.

Шаң-тозаңнан уланып болдық білім,
Ел екенін қазақтың жырақ білсін.

Ата қоныс халқым-ау, тірлік жерде,
Онда қалай болмақпыз «күндік» пенде.
Жер ұйыққа атомды жарғызбайық,
Жеңіс келер, тас түйін бірлікті елге!

1979

Қарқаралы.

ҚЫСҚА ҚОЛ

Көрсетпейін десем де кедейлікті,
Жасауда өмір өзгеше өгейлікті.
Алар жерде ала алмай жалтаң қағып,
Берер жерде бере алмай діңкем бітті.

Баю жолы былықты көздемеймін,
Өзгеге де көз қылып, өзге деймін.
Көңіл құрғыр кей-кейде асып-тасса,
Ар алдында басқаша сөзге ермеймін.

Сән-жиһазға көз құрты аз таласпас,
Байлыққа да құмар көп, аспан астас.
Жардың көңілі желіксе, деймін оған,
«Су тасыса жар асар, талдан аспас».

Жүзді беріп, тірлікте мыңды айдаған,
Кедеймін деп қынжылған мұндайда адам.
Дала пейіл, төрім кең кім келсе де,
Бар мәзірмен, жан-жарым мұңаймаған.

Дастарханда жаюлы байлығым да,
Маңдай терім, табысым - айлығым да.
Қызық-думан үй іші, достар келіп,
Тоқшылық қып жол бермес қайғы-мұңға.

Патша көңіл, ел іші, ер-серімін,
Шаттық күйде мінемін «жер серігін».
Оңашада не түрлі ойға шомам,
Ақтасам деп ата мен ел сенімін!

Сөйтсе де Жоқ, -
 Қысқа қол жанды аласың,
 Жегедей жеп қажет зат, қадаласың.
 Талайы тас тағдырдың қиғаны осы,
 Ризалық қыла - алдында Адал асым!!

1987

АЛҒАШҚЫ ҚАЛАЛЫҚ-ОЙ...

...Тағы да бір алаулады таң құтты,
 Үскірік қыс, ызғарлы аяз шаңғытты.
 Будақтатып алып мұржа түтінін,
 Жел бері айдан; Қала халқы шаң жұтты.

Қошқыл түтін түрлі-түсті иісті,
 Будақ-будақ, шудаланып ұйысты.
 Бара-бара қанат жайған күл-бұлттың,
 Қалды астында тоғыз қабат үй үсті.

Терезден бөлмеге енді көлеңке,
 Көрінбейді биік үйден кең өлке...
 Жетінші қат пәтерімнен көз қылаған,
 Ақын жанды еткендей ме келеке.

«Айналаңды түмшалады көк түтін,
 Ұшпай қалды, аяз қысып көкке тым.
 Ауыру жан қалай ғана күн көрер,
 Жаны сауға керек болса көп күтім?!»

Машинаны түтіндеткен «қосшы екен»,
 Өкпе қысып солқылдайды қос шекем.
 Кіл құмырсқа илеуіндей құжыған,
 Абыр-сабыр
 Шаһарлы-кент, осы екен!

Тағы да бір манаурады жалқы ымырт,
 Үйді-үйіне қонақтады жалпы жұрт.
 Көк жиекке көк түтіннен көрінбей,
 Күн де батты,
 Нұры күңгірт жалбыр мұрт!!!

08.12.87

Қарағанды.

ПАРТИЯЛЫҚ ЭТИКА

Телефон шыр-шыр етті,
Алағашқы күн, қолым дір-дір етті.

- Алло! Алло!

- Қал қалай?

- Құдайға шүкір!

- Не деп тұрсың?

Партиялық этиканы

Білмейтін түбің түскір?!

- Алло, кәне қайта айтшы? -

деп ұрысты, қатын-хатшы.

Үндемедік. Күрсіндік.

Шықпай іштен мұң-шындық.

1983. Ақпан (партком)

ПЛЕНУМДА СӨЗ АЛЫП...

Партбюрода, «ығай-сығай» төр үстелде,

Қадалды сұқты көздер, көр түісті ме?

Пленум шешіміне қарсы пікір,

Түскендей қаһарланды өрт үстіне.

Пленумда өзгеше айту дәрекілік,

Бізбарлы ақымандар көтерді ілік.

«Кім өзі, уставқа жат ой айтатын»,

Таң қалды, төтенше бұл бөгде ірілік».

- Кім алған?

Партияға қалай өткен?

Ойы өзге уставқа жат қара бетпен.

Андаусыз кірген кісі, әйтпесе бұл,-

Сезбей ме, кім мұны осы - адам еткен?!»

...Көпшілік іштей риза, дауысы жоқ.

«Үрит соқ», кей қу-залым, жау іші тоқ.

Іштей жеп, көзбен атып «кері шешенді»,

Ұшталды қаралайтын қауырсын оқ».

Парт кадр «трофереттен» аспайтұғын,

Ол артық, кессең басын баспайтұғын.

Алдында уставы бар, нұсқауы бар,
Сөзіне біріншінің¹ тастай мығым.

...Жалғыздық көтертпеді «құрғыр» басты,
Осы сәт апты маған жыр құлапты.
Түсіріп ақ қағазға пікір-назды,
Тазарттым жүректегі ми-ми ласты!!!

1984. ¹Райком хатшысы.

ҚЫС ТҮСТІ

...Қыс түсті, іңірлете жауа борап,
Әп-сәтте, алай-түлей сонар сорап.
Сары күз, қара суық адыра қап,
Ызғырық орнатқандай жаңа торап.

Әдейі келгендей-ақ түн жастанып,
Үскірік «ішіп» алған жын бастанып,
Ұрады терезені алғашқы қар,
Дүлей жел екіленген тынбас талын.

Ашушаң ел білетін боран бақыр,
Ырықсыз жер ананы орады ақыр.
Ерсілі-қарсылы жүрген машиналар,
Қар жатқан жолдың үсті сораң-тақыр.

Бұлдырап тым көмескі шырағдалар,
Гүлінен ескен желдің құлақ талар.
Атақты желтоқсан ай, қыс мінезді,
Шамданса қасақана тулап та алар.

Қыс түсті, жауа борап, көптен күткен,
Көрсетіп артық мінез өктем тіптен.
Әр қыстың қызығы бар ел сүйетін,
Алғашқы ақ қары әсем, көкпен төккен!

КҮЗГІ ТЕРЕЗЕ

...Терезеде тамшы тұр, дірілдеген,
Түнба судай мөн-мөлдір, іркілдеген,

«Ыстық жас па» деп ойлап, үрейлендім.
Жүрек сыздап іш сырын білдірмеген.

Бүйрек сезіп, мың саққа жүгіртті іліп,
Үрейді алған мазасыз жүрек-тілік.
Қайтқан құстар көз жасы тамды ма екен,
Туған жерге қимастық, өзек тіліп.

Терезеден көз салып тұрған арман,
Жапырақтай сарғайған мынау жалған.
Бес қабатғы үйлердің үсті бозғылт,
Күз-күмісі шашылып қырау шалған.

Түскен қырау, ақ шағыл құм аумаған,
Даңғыр-дүңғыр басылды, жыр ауладан.
Қайтқан қазға қосылып, тырналарға, -
Шөкім бұлттар секілді тыраулаған.

Телміреді әйнектен көңіл үнсіз,
Көз көрікті табиғат, өңір гүлсіз...
Әр мезгілдің десекте сәні бөлек,
Ұға алса ғой түсінің, іштей - тілсіз.

Көз-терезе шынысын тамшы тілген,
Білегіне мырза-күз қамшы ілген.
Құралған ғой тамшыдан теңіз-көлдер,
Кім бар дейсің, мезгілдің жасын білген?!

1982

ЖУСАНДЫ ДАЛА

Жусаны сіңген даланың,
Ауылда өскен баламын.
Тұрғыны болдым бұл күнде,
Көшесі шаң-шүң қаланың.

Арқаның шолған қиянын,
Жасымнан ұшқыр қиялым.
Ұядай тап-тар бөлме мен,
балконға қалай сиямын?

Кешкілік қырдан нұр жанып,
 Құмартқан жаным жырға анық.
 Сол сәтте көңіл сандығын,
 Ашамын жұрттан ұрланып...

Арман ғып сайын даламды,
 Аңсаймын алыс ғаламды.
 Шерімді шермен тарқатып,
 Сергітем бой мен санамды.

Жаратпай жұрттың кей ісін.
 Кейісе көңіл, кейісін.
 Сол шақта маған демеу бер,
 Жусанды дала пейішім!!!

22.05.88

АЛДЫМЫЗДА БАҚИ БАР...

Адам өтті...
 Жылап-сықтап жоқтады,
 Онан асқан жақсы кісі жоқ тағы.
 Жаманы жоқ көшкен жанның бақиға,
 Осы дәстүр бұрынғылар соқпағы.

Өлді Адам - тоқтаған соң жүрегі,
 Бір отаудың құлап түсті тірегі.
 Ұрпағы бар, ұлыс аман деседі,
 «Өлі арыстан - тірі тышқан» керегі.

Өлді Адам,
 Өлім ауыр қорқыныш,
 Қайғы азаптан азат болды,
 Ол тыныш.
 Аруақ - деп,еске ап жүрер жамағат,
 Тірлігінде жасап кетсе қортынды іс!

Күйкі тірлік, бақи барын ойлатпас,
 Өмір күрес, ылағи даңғыл жол жатпас.
 Туғанынан имандылық іс қылса,
 Адал жандар арына кір жолатпас?!
 Аман болсын бақитұрған бағиға!

Білген жанға, екі дүние жүгі ауыр,
 Десек дағы, қиналады жан-бауыр.
 Ел аузында сөз қалмақшы аталы,
 «Бәленшекең» деп айтатын күллі ауыл!

Өлмек емес,
 Аталы сөз егесі!
 Қазылығы қаққан алтын шегесі.
 Тірлігінде таудай болған Азамат,
 Бақида да аласармас төбесі!!!

1992

КӘРІ МЫСЫҚ

...Кәрі мысық жүні үрпиіп дүрдиген,
 Нұры тайып, көз жанары кіртиген.
 Түсі суық, жел өтінде тұр жалғыз,
 Өкпелетіп бұл шіркінге кім тиген?

Қара мысық көпті көріп қажыған,
 Тышқанға еп жоқ, кім береді қазы, нан?
 Сері күні салған талай сүренді,
 Соны ойласа іші удай ашыған.

...Екі жастау,
 Бір мысық пен бір мысық,
 Алаңқайда ойнақ салған тырмысып.
 Кәрі тарлан қарай-қарай еріксіз,
 Кетті көзден сорасы ағып, жасы ыршып.

Қуат кеткен екі бүйір қабысып,
 Аш қарыны қабырғаға жабысып.
 Жалыншықты көз сатып тұр әркімге,
 Әлсін-әлсін мияулайды қаны ысып.

Жас ұлғайса, ғұмыр өстіп тозады.
 Тозса болды дәурен бастан озады.
 Кәрілікке дауа бар ма, әзірге,
 Осы болды екі дүние тозағы!!!

6.02.91

ҚАРА КҮШІК

Тектен текке үрмеші, қара күшік,
Жүрек қысып кетеді, зәрем ұшып.
Секемі көп қу көңіл шошынады,
Тағы біреу жүрме деп, “тілі қышын”...

Амалың да жоқ шығар байлағансын,
Шыға алмайсың тартғынып, айнала сым.
Ит баласы, иттікті қоя тұршы,
Адам азба, үретін абалап шын.

Ел жүйкесін тоздырған үркінменен,
Ертеңіне сене алмай күңкілдеген...
“Халық жауы” - атанды қайран Ерлер,
Қызыл дәуір, құзырлы тіл күрмеген.

Қызыл қырғын өтті ғой, кіл дүбелең,
Қысым аз ба, бодан боп ел көрмеген.
Айтпайып-ақ десем де, сол зұматтың,
Соры сіңген шімді - күйдірді өлең!

Оны қайдан сезбексің, шауілдегім,
Өткен есте, кешкен күні ауыр елдің.
Дербес елміз! Зор қуаныш келеді енді,
Мойындатып - әлемге, дәуірлегім!

Жүріп көрші, сайран сап күресінде,
Бас бостандық қадірін білесің де,
Қайта айналып, қарғы-бау таққың келмес,
Осыны ұғып, ұстаса құн - ел есінде?!!

Сабыр, текке үрмеші, қара күшік.
Жуындыға мәзсің-ау, жалап-ішіп...
Сен түгілі тойғанын көтере алмай,
Сөзге тоқтап, бола алмас - Адам кішік!!!

11.04.96

ҮНДЕМЕС (пысықайға)

...Көрінбейді, беймәлім кең өлкеде,
Тұрар дәйім “үндемес” көлеңкеде.

Арпалысып арыстар алқынғанда,
Бой көрсетер тек сонда “әлең-көде”.

“Дайын асқа - тік қасық”, сыр айтар ма,
Сырын ашса талайды мұңайтар да.
Тыраштанып тер төккен қалыс қалып,
Ұтымды шақ үндемес мінер тайға!

Үн шығарар ол енді, өктем өзге,
Танымастай айналар бөтен көзге.
Жақынсымақ жиып ап, жағымпазды,
Машықтанған бұқпантай “шебер” сөзге.

Дегейінен аспайтын кеңесші алар,
(Пайдалыға өзің біл деп, көне салар).
Көзге елеусіз халыққа “өре” құрып,
Қылығы жоқ, шын айтса көңіл қалар.

Бүгінде оның жансызы, нөкері бар,
Бәрі меншік, өз еркі көтеріп ал.
Қаруланған екінің бірі “батыр”,
Таяқ жеп жүр, қайыспас өткелден нар.

Қажет емес, ақылың теңгеліге,
Құрмет те көп, жұмыс бар сенгеніне.
Көпшілік жүр қиналып арам тер боп,
Пұл ала алмай тиісті еңбегіне.

...Көр көзімен қарай ма сүм замана,
“Изм” туған өз балаң, шын-жаңа ма.
Жалпы халық күйзелді, сонда қалай,
Үндемес қу қаласа қар жана ма?!

1996

БАЛАЛЫҚ, ӘМ ДАНАЛЫҚ

...Өнерді байқап баладан,
Көңілге қош қыл үлгі істен.
Аярлық қылған «данадан»
Балалық ойдың нұры үстем!

Алты алаштың баласы,
 Төрткүл дүние,
 Келді жырау асыңа!
 Бұқар баба!
 Азат халқың «Тұран»-дап.
 Жыр байрағын
 Көтерді елің ұрандап.
 Қапас көрді,
 Нұрға бөлеп, Аруақ!
 Ризамысың,
 Түспі, кәне, бір аунап?!

...Сөгіл жердің
 Тоң боп қатқан қыртысы.
 Бабамыздың -
 Елес берсін нұр түсі.
 Ел құрметі:
 Жыр-мүшәйра, бәйгесі,
 Ас мәзірі,
 Ата дәстүр - жыртысы!!!
 Далба тауды тамылажытып
 Күн тұрды,
 Думанды елге
 Бақыт қонды, нұр тұнды.
 «Тірлік кілті -бірлік», - деп ең,
 Үш ғасыр,
 Ескерт тағы!
 Азат болған жұртыңды?!
 Тәуба етейін,
 Қобалжымын бір түрлі,
 Қолда Аруақ!
 Кеудеме кеп жыр тұнды!!!

20.08.98

ӨМІР ӨЗЕН...

...Өмір өзен, ілестім ағысына,
 Еліктедім замана тазысына.
 Үлесім бар елеулі ел ісінде,
 Жыр құсы әнші
 Жүректің бағын сына?!

Тағдырыма тап келіп жол айырық,
 Инженер деп жазылған
 Қолда - бұйырық!
 Асау Муза! Ішімде жыр-жыр қайнап,
 Қамыт киген адамда, болмайды ырық.

«Нұрлы идея» арбады,
 Қолдап тастым,
 Өмір-өзен тасқынды, қорғанбас кім.
 «Бар жазмыштан озмыш жоқ»
 инженер боп,
 Ер еңбекке, өрлікпен қадам бастым.

Шыңға шықтым еңбекпен, одан да астым.
 (Сыр саңдығын көңілдің толған - аштым).
 «Нұрлы нзмді» қуа-қуа, зейнеткер боп,
 Тесік өкне, солығын зорға бастым.

Жерге тимей зарын ғып, жар құлағым,
 Өткен іске, қала боп тарығамын.
 Өзі алпауыт,
 Мен кіммін партияға.
 Жыр қылуға «кей ісін» ар қыламын.

...Жырға құмар көңілім, әнге әуесті,
 Ой маржанын термелеу, сәнге еместі,
 Даналық пен ғибрат сөз, тамшы қылып,
 Қоссам деймін, жыр көшіне мен де үлесті.

- Жансыз суып мен бір күн,
 Бой алармын,
 Құлыштастың маңдайын аялар күн...
 Жаспен қоса, жан айқай шығармай-ақ,
 Жыр оқыңдар,
 Бәлкім мен, Оянармын?!

1996

МЫҢ ҚАРАҒАЙ МҰҢЫ НЕМЕСЕ БАЗЫНА

«Бесоба» елді мекенінде Ақтобе тауының қойнауында
«Мыңқарағай» деп атапатын өсем жер бар.
Сол тау бөктерерінің қарағайлары құрып бітуге аналды.
Е.С.

...Сүкімді балапандай бал қарағай,
Бұла өскен емін-еркін жан қарамай.
Айтатын өткен-кеткен таң қалысып,
Бұл тоғай өсті екен деп мұнда қалай?

Қулаштырған масатыдай мың қарағай,
Бұл күнде қайғы басқан мұң тарамай.
Бір кештің қызығы үшін жалаңдатқан,
«Көзсіздің» балтасынан бұлтара алмай.

Жап-жасыл тірлік үшін, жасып кешіп,
Қайыспай күзге да өскен, тасып тесіп.
Не қайран қылар өскін, жетесіздер,
Қыршының тамырынан жатса кесіп.

Қарағай дала сөні, баудың көркі,
Құндызды Қарқаралы - таудың бөркі.
Не болған піркіндер-ау, ойлаңдаршы,
Емес не, табиғаттың - адам да еркі?

...Атынан мен өтімнен келер ұрпақ,
Қалмады қазынадан нелер жұрпақ.
Өскінге қамқор болып қорықпаны,
Қарағай жер құты боп мәңгі тұрмақ.

Өксітер не қасірет өзекті өртер,
Өскінсіз жер-ананың желіні тертер.
Қалғанды қарашықтай сақтасақ біз,
Күнәні кешірілмес жеңілдетер!

Бәріңе!
Туғандарым, жерлестерім!!!
Шырша сөн, қайта айналып келмес керім.
Қорғайың бар өскінді гүмыр үшін,
Даурығып, шықпасың күр,
...Енді естерің?

...ӘТТЕГЕН

Аяғға қалсам алданып,
Сенбестей болам ешкімге.
Жүйкені жеген жанды алып,
Жетпейді ащу кешкіге.

Ақ таңдай нұрлы наз-арман,
Тербетер қиял өзгеше.
Кірбиң жоқ ойда, тазарған.
Тамшыға толған көз кеше.

Алдамшы, аяр епті егіз,
Жыламып ішке енгіш-ақ.
Тартқан соң түпкі, тек-негіз,
Адал жан-аңғал, сенгіш-ақ.

...Келеді тағы қиналып,
Кіргенін айтып, енді есін.
Сертіне айтқан иланып,
Күдікті ойды жеңесің.

Сәтіне желі оң тұрып,
Салымды ауыз «ап» деген.
Өтпей-ақ аз күн, санды ұрып,
Күн туар күйіп «қап!» - деген.
Шындыққа ешкім жетпеген,
Мазалап тұрар... Әттеген!!!

1.04.95

ӘЛҚИССА (1)

*...Әу баста сұм әзәзіл періште еді,
Тәңірдің тезіменен келіспеді.
Бұзды да Адам-Ата - науа-ананы,
Бездіріп жіберді гой періштені.*

Серік Ақсұқарұлы.

*... Адам баласы әзәзілге қарыздар.
Е.С.*

Екі жүрек ұғынса, келіскендік,
 Келісумен іс болды өрістерлік.
 Құлай сүйсе адал жар-дүниелік,
 Шын ғашықтық тірлікте - періштелік!

Көргенінен көп болса, көрмегені,
 Періштелер қайтеді... «көр» немені?
 Адам-һауа жөнінде әзәзілдің,
 Дұрыс болған Тәңірге көнбегені!

Әзәзілдің ұлы ісі - түсінгендік,
 Түсінумен тыйымның күшін жеңдік.
 Адам Ата - һауа Ана табысқаны,
 Махаббаттың жемісі... Жеңіс - теңдік!

Бой балқытса жалындап жар құшағы,
 Именшекті тәңірі тағы ұрсады...
 Бұлқынды іште бір өмір һауа-Ананың,
 Емшегі иіп, кеңді тар құрсағы.

Өмірге енді іңгәлап, Адам-бала,
 Келді артынан сүйкімді һауа-бала,
 Жер егесі осылай ұрпақ өсті,
 Ақыл-ойлы, екі көздің жауын ала!

Жер ажары көркем ғой Адамменен,
 “Күнәһар” - деп қорқады ғалам неден?
 Күн мен Айда хош көріп, нұр құяды,
 Қасиетті ғой бұл адам - санаменен!

Қүдірет күш - Тәңірлік,
 Ғажап таным!
 Адамға - ақыл, жерге - нұр таратқаның.
 Әзәзілдің кеше гөр еркелігін,
 Ол да өзіңнің төл тумаң - Жаратқаным?!!

ӘЛҚИССА (II)

...Жаратылыс ғажап, алып Адамзат,
 Жаратушы саған мадақ жарасат.
 Болжам, өлшем бір Тәңірге ылайық,
 Жер-жаһанға сен іздедің - Азамат!!

Азамат деп мүсіндедің Адамды,
 (Бұл алғашқы десек болар қадамды).
 Әр жалғыздың жары Құдай болғанмен,
 Жалғыздықтың тауқыметі жаман-ды.

Гүлзар құмар, жұтар жұпар ауаны,
 Ер адамға, табар көңіл дауаны,
 Пәк періште мүсіндеді жар асыл,
 Ұрнақ үшін Тәңір нұрлы һауаны!

Тірлік ғажап, ыңтызарлық тартылыс,
 Тәбет шапса, қызыл алма жарты ырыс.
 Табиғат пен Тәңір бірге қолдаса,
 Болмақ емес махаббатта артық іс!

Бөле жеген құмар дәмді тауысып,
 Нәзік сезім бойдан бойға ауысып.
 Ғашық оты алаулаған есті алып,
 Адам - һауа! Тіл табысты қауышып!

О, Махаббат, құдірет күш Тәңірден,
 Тағзым - адам, артық кетпе әмірден.
 Бар ғаламды адамзатқа сый етіп,
 Кеңейсін деп, тілек еткен - әм, іргең!!

...Екі егілмес, екі дүниелік әмірің,
 ...Барлық мадақ, саған ылайық - Тәңірім!!!

ТЫҒЫРЫҚ

(Күйіну)

...Беймаза жан күйіп-піскен ұдайы,
 Тірліктің көп тұнбасынан лайы.
 Бостан алған босқын халық не қылмақ,
 Қолдамаса бодан елдің құдайы?!

Тығырыққа тірледі ел шыға алмай,
 Атқамінер азаматты ұға алмай.
 Дағдарыс шақ, «білікті ерлер» жол бастап,
 «Көсемдер» тек ұрандайды біріңғай.

- Қандай бақыт!
 Жер байлығы елге енші,
 Құтты қадам,
 Жол таппадық үлкенше.
 Бұзып-сатып «белсенділер» ерледі,
 Соңына еріп,
 «Бір кеңенің - мың кеңе».

Дербес елміз!
 Бос орын жоқ.
 Басшы бар.
 Қай-қайлардан өнеге алып,
 Ащылар.
 «Жеті жарғы» - Ата жолын ескермей,
 Бұл шіркіндер
 Шын өркенге қас шығар.

Сөнді жарық
 Тоқтады бар өндіріс.
 Өндіріссіз болмақ қалай жөн кіріс.
 Ал, ауылды ауызға алсаң,
 Көкірек,
 Қақ айырылып,
 Іште ойран төңкеріс!

Тарады ұжым...
 Іс соңында - сөз алда.
 Босты халық,
 Қаланы алып назарға.
 Өлмес тірлік кешу үшін бір күндік,
 Үлкен-кіші үймеледі базарға.

Бәрі осында, колхозшы да, ғалым да.
 Алаяқ та, саудагер мен залым да.
 Мамандар кеп деңгейі өсті сауданың,
 Мұғалімнің, дәргері бар жанында,
 «Қожайынға» көбейді өсіп алым да...

...Келеңсіз іс, ақтау тапты нарықпен,
 Қыс та түсті «ақылдаспай» халықпен.
 Ащырады көп қабатты зәулім үй,
 Жылу жетпей қуаты әлсіз жарықпен.

...Түкті кілем, түсті киіз өрнектеп,
Жиған жиһаз ғұмыр бойы тірнектеп,
бәрі-бәрі: -

Түкке тұрмас отырсаң, -
Қараңғы жер,
Суық үйде дірдектеп.

Шаһар халқы, тезек теріп көрмеген,
Көрген олар жер ошақты көрмеден.
Мәңгі алауға - шай қайнаттық
Рас екен!
Аталы сөз «не көрмейді өлмеген?»

- Бодан болған ерікті елім, -
Жосыма.
Көшпенділер көшсін дейме, -
Қосына.
Ұйып тұрған: неге іріді - шаруа?
«Құл жиналып, бас болмайды» -
Осы ма?

Шұғыл пара, көрмей кетсек ұдайы,
Туа қоймас, өздігінен құт-айы.
Әлі үмітті, өлермен ел төзімді,
Жыртық үйдің бір қолдар деп
Құдайы!!!

...Барлық кемшін - ұйымдастыруда-ау осы,
Барлық шешім,
Басқаруда-ау сыңайы!!!

1995-96

ЕСКІ ҮМІТТІ ЖАЛҒАЙЫН

Ескі үмітпен жапырақтай сарғайып,
Бос қиялмен өтті ғұмыр қартайып.
«Ұлы измнің» қуып елес, сағымын,
Қырда ертең, жатам қалай жантайып?!

Қағидасын озық жоққа шығарман,
Қалың жұртпен оған жету, құр арман.

Көпке бірдей, сана беру сандырақ,
Фәни жалған, жоқ пен бардан құралған.

Жақсы-жаман, бәрі-кері қайшылық,
Көп ішінен тұрар ара, бай шығып.
Тең саналы адамда да озық бар,
Жалпы жұртты тең өсіру жайшылық.

Өтті күндер, «ұлы ұран» дәурені,
Түсініксіз салды көпке әурені.
«Панпартия» айтты-болды, жоқ қарсы, -
Керек қылған, өзі болған «дәу» нені?

Өсіп, өрлеу хақ-патшаға қатысты,
(Қаруанды ол, ойлады тек атысты)
«Нұрлы изм» шіріді де, құлады, -
Істеген соң, өз халқына жат істі.

...Дербес елміз, бостан өмір-жарықты,
Таразы тең, құн өлшемі - нарықты.
Жетпіс жылдай бөлінгенді бөле жеп,
Үйренген ел, тапқанын ап тарықты.

Әу, баста біз! Жетістікті ескермей,
Не қажетті, кемшін істі тексермей,
Өзге арнаға бұра салдық халықты,
Жаңалықты үйренбедік, түске ермей!

Қай ғұмырдың, қайнар көзі ауыл ғой,
Бүгінде ауыл, ыдырыды «жауыр» бой...
Ақ айрандай ұйып тұрған ұжымды,
Кім ірітті қымыранды?! Ауыр ой...

Ауыл қауым, келешегім - молшылық,
Шежірелі ел, тіл қаймақта жоқ шылық.
Жер байлығын, өндірісті - Нанға саа!
Нан мол болса, елде риза тоқшылық!

Ойым осы, ескі үмітті жалғадым,
Ер - ецбекпен бас демекпін, алға адым.
Не қылсаң да, халық қамын ойла деп,
Жаңа үмітті ертеңіме арнадым!!!

Құдайға шүкір! қойсын халқым қайғыны
Жеткілікті, жер қойманың байлығы?!

1998

ЖҰМАҚ ЖЕРДЕ...

...Бұл замана ағымы да алымды,
Қайырсызы жегідей жер жанымды.
Өресі үлкен, өрен ерін жүрсе де,
Қайғы шерсіз жей алмаймын панымды.

Жаным қалай, орнығып жай таба алар,
Бос қап жатса, күбі қаңсып сабалар.
Кешіре ме, айтыңдаршы далада,
Құмырсақдай қой өргізген бабалар?!

Ер қанаты - ер тоқымды ат болар,
Деген өсиет, жазып кеткен хатқа олар.
Жеті атасын жетік білмей, жарты өссе,
«Мәңгірт» - дейтін, бір ата ма нақ солар?!

Көңіл толып, жаным қайтсе жай табар,
Иландырып, кім бар соны айта алар?
Жер қойнауы қазыналы қат-қабат,
Жарты әлемге, жетер байлық қайда бар?!

Бұл мақтан жер Сары арқа мен Атырау,
Түгі бидай, түбі мұнай бақ жыр-ау,
Тұнған байлық Өр Алтай мен Алатау,
Тер төгілсе жарқырауға шақ тұр-ау.
Жұмақ жерді саралаған бағалап,
Асан-қайғы Әм Әулие - Батыр-ау!!!

1996

ҒҰМЫРНАМА

«Бір ғұмыр - қысқа, бұл жұмыр басқа...»

Жылым жылан, Торпақ текті тағдырым,
Жаратылыс ойға құйған таң нұрын.

Бәлкім сонан ақ көңілім елпідеп,
Жүрек талмай бұлкілдейді тамырым.

Жайлауға өріп, беттегенде аң бұла,
Маусым айда атпай жатып таң құла.
Соғыс өрті басталыпты батыстан,
Дүниені дүрліктіріп таң қыла...

Соғыс өрті өшті, өлді сан адам,
Оны дағы жан жоқ дұрыс санаған.
Қанша қыршын жер жастанды, о, жалған,
Зары кетпес, мұңы тұнған санадан.

Жас шағымнан домбыра әнге шаттандым.
Болды өзімдік, тілге жеңіл жаттандым.
Өмір - сапар, өріне мен, бірақ,
Ақын емес, инженер боп аттандым.

Бойға біткен толқулы ой теңізім,
Суыртпақтап қоймайды екен негізін.
Түске де еніп, қысылтаяң шақтарда,
Жебеп жүрер, осы өлең-жыр егізім.

Ғұмыр жетсе, қысы көптеу жазынан,
Ой түбінде жатыр асыл қазынам.
Күндіз-түні мазамды ап ой салған,
Жетсе деймін ұрпақтарға базынам.

ТУҒАН ЖЕР

Туған жер!
Құланыңмын дала кезген,
Ерке өскен, бұланыңмын бала кезден.
Көкейде тұнып жатқан қайғы мұңым,
Сырым бар, белгілі ғой онан өзгем.

Туған жер!
Топырағында арда туған, -
мен балаң, қиял құшып, арман құған.
Музаға, сырлы сырды айту үшін,
Ақтардым сөз қоймасын, ойда тұнған.

Туған жер!
 Нұра басы мөлдір бұлақ,
 Балаңды талқыға сап көрдің сынап.
 Жыландай ирек-ирек жол кезігіп,
 Әкетті торпақ-тағдыр елден жырақ.

Туған жер!
 Кіндігімді түйген жерім,
 Ындынмен тау-тасыңды сүйдім-керім.
 Қандырып көз құмарын қызғалдаққа,
 Ең алғаш, қыз-сезімге... тиген ерін.

Туған жер!
 Кіндік қанды жуған әби,
 Мен деп біл қыран қанат ұшқан сәби.
 Өзіңді бауырыма ап жеткен күні,
 Мен - сендік!
 Нұр бейнеңді құшам нәби!!!

1970

САРДАР ҰСТА

Әбдікен Жақыпбайұлы
 1916 жылғы көтеріліске қатысқан.

...Жұрт дүрліккен...
 Он алтыншы жыл енді,
 Онсызда ел, қан-қыспақта жүр еді.
 Ақ патшаның “әскерге алу” жарлығы,
 Ата-ананың отқа салды жүрегін.

Қайран барма, бодан елде, әл біткен,
 Аналардан жылай-жылай әр кеткен.
 Осы шақта семсер соғып, оқ жонып,
 Қайсар ұста көз ілепті Әбдікен!

Тау қойнауын кеулей өрлеп жаңғырық,
 Иен далада тасыр-тұсыр “таң қылық”:
 - Мұның қалай дегендерге, сабырлы,
 “Бес қарауды тағамын дер, сай қылып”.

Желдей гулеп, жер-жердегі суық үн,
 Намысты ерге, сынақ болар туды күн.
 Көтерілді Ер, ту көтерді Торғайда,
 Осы дағбырт, ойдың ашты түндігін.

Ұста жігіт, намыс-арлы жасынан,
 Кек алмаққа ақ патшадан басынған,
 Тор биесін ерттеп мініп, аттанды,
 Нағыз сардар, бес қаруын асынған.

Туған-туыс, қала берді жыласып,
 Қариялар барды ілесіп, қыр асып.
 Келіп жатты түрлі-түрлі хабарлар,
 Ел батыры, оралды аман жыл асып.

Сақал-мұрты өскен әбден, жүдеген,
 Тор биеде жарау аттай түлеген.
 Нағыз батыр, асынғаны алты атар,
 Өңі қату, қас-қабағы түнерген.

Жыл өтпей-ақ дүрліктірді төңкеріс,
 Біліп болмас ұранды-шу, оң-теріс...
 Ақ патша жоқ, қызыл келді құзырлы,
 Көшпенді елге қиындады күнкөріс.

Қызыл дәуір, төңкерісшіл ту ұстап,
 Байлықты ортақ ұстаймыз деп уыстап,
 Малсыз қалған, қайран қазақ шұбырды,
 Аранды аштық; тірлік қалай туыспақ?!

Қызыл қырғи; елім деген арысты,
 Тіміскілеп, жала жауып жанышты.
 Қайран Ерлер “халық жауы” аттанып,
 Азапталды... сорақысы-қан ішті...

Азап аздай, соғыс шықты батыстан,
 Қан төгіске, бүкіл әлем қатысқан.
 Көппен бірге Отан үшін шайқасып,
 Шебер ұста, қайтты аман атыстан.

Қас жауынгер, тұтатты отын ұстаның,
 Ісмерлігі, ұзартты қолын қысқаның.

Ауыл көркін, ұста-дүкен жасартты.
Қызды еңбек, жасап жазда қыс қамын.

Бейбіт күнде, жер дүмпіі басталды,
(Оны ғажап... ғұламалар басқарды)
Сарыарқаның омыртқасын омырып,
Ұрпақты улап, аласартты асқарды.

“Атом” деген, ақырзаман шашты уын,
Гүл даланың бұйра белін басты құм.
Көмпіс ұста “қыл тамақтан” көз жұмды,
Сездірместен ішкі дертін, аштығын!

1974

БЕСІК

Жасаған тал-ағаштан қиыстырып,
Өнерін қас шеберлер жиыстырып.
Сәбиге ұйқы үйірет маужыратып,
Анаға, әм ыңғайлы, сый іс қылып.

Тал бесік, әсем үнді шиқылы бар,
Бөлеген жайлы төсек, сиқырлы бал.
Тербетер әлди әнмен балбыратып,
Төрт бөлген түн ұйқысын сүйкімді жар.

Тербеткен әлди әнмен бесік жыры,
Самал леп айдарынан ескен жылы.
Сәбиге ұзақ таңға ұйқы үйіріп,
Оянар себелесе таңның нұры!

07.04.1970

ЖАН ДҮРСІЛІ БАСТАЛДЫ

Балаң жүрек сыр ашуға жасқанар,
Айнала мәз, құрбы-құрдас, басқалар.
Оны көрсем, тіл күрмеліп бір түрлі,
Жүрек қысып, жан дүрсілі басталар.

Жан дүрсілін мен баса алмай аптығып,
 Тұрғанымда ол өтеді шат күліп.
 Қыз қылығы, ер жүректі не қылды,
 Сүюде ерлік... керек бәлкім қаттылық?!

Қайда кеткен, менің қайсар өздігім,
 Кім тіреген көмейіме кездігін?
 Тіл тұтығып, үнім кетті құрдымға,
 “Сүйер дейсің” - деп қайраймын, езді кім?!

Сөйтемін де оңашада жыр жазып,
 Ұтымды сөз үйіремін тілге азық,
 Батылданып жол тосуға шығамын,
 Оны көріп, байланамын бір қазық.

Көргеніме, көз құмарым қанады,
 Ішімде от, алай-түлей жанады.
 Сәлемдесіп өтіп бара жатып ол,
 Күнде не ғып тұрады деп, қарады...

Мен бір ғарып, ғашық - мылқау тіл жұтқан,
 Жан болсайшы көзбен көріп мұңды ұққан.
 Десем-дағы, таба алмаймын одан мін,
 Мінсіз болар жан баласы - пір тұтқан!

Ол бар дүние, қандай ғажап сәулетті,
 Ет-жүрекке жыр-жырлатып әуре етті.
 Балғын жанды боз бала ғып, есейтіп,
 Сый етті асыл - махаббатты - ән дерті!!!

1960

БІР БЕЙНЕ

Бұл көктемнің көлкіп жатқан кезі еді,
 Қиял - ойым шарықтайды кезеді
 Көңіл неге өрпікшиді қобалжып,
 Алғыр жүрек әлде нені сезеді.

Менің еркін жүрген шағым - бұлалық.
 Жуасыдым түскен сәттен бұғалық.

Көз алдымда тұрып алды, бір бейне,
Бағындырып әміріне құба-құп!

Кетпе жарқын көз алдымнан бір бейне,
Махаббаты екі жастың бірдей ме?
Онда неге, өзім жалғыз күрсінем,
Қыз жүрегі ғашық дертті білмей ме?!

1966

...ІШІҢ БІЛСІН

Ай көзді, жұлдыз меңді мақпал түнде,
Сыбырлап құлағыңа қатқан үнде,
Керемет бір құния бар сияқты,
Жүректің дүпілімен жеткен тілде.

Тілдескен қандай ләззат сыбырласып,
Сезінген жан-дүниеніңмен жыбырласып.
Аузынан шыққан лебі бойыңды алып,
Балқытқан ыстық құшақ құмарды ашып.

Түк сезбес балқыған жан есі кетіп,
Қайрансыз нәпсі жеңер әлсіретіп.
Адамның бар мүшесін жалаңаштап,
Адам Ата - хауа анадай әсер етіп!

Күн мен Ай қосылғандай аспандағы,
Жоғалған жер мен көктің баспалдағы.
Табиғат махаббатпен бір тұтас-ау,
Меңіреу бар дүние ...тас қараңғы...

Тірлік заңы осылай,
Ішің білсін алу-ай!!!

1969

МАХАББАТ - ЖАСТЫҚ КҮЙІН ҰҚ

Махаббат - жастық күйін ұқ,
Алауға түсті - не қылмақ?

Маза жоқ жанда - күйініп,
Көңілге мұңды, жыр тұнбақ!

Ғашықтық - балаң, тіл байлау,
Пәк сезім туды ұялашақ.
Хат жазып айтса ыңғайлы-ау,
Жасырын сырды ұрыншақ.

Балауса көңіл күдікті,
Сөз салу қызға жыр-хатпен.
Жауапсыз үзе үмітті,
Іш құса, тең ғой сырқатпен.

Күйеді-ау ішің, бет жанып,
Безерің анық, ел-жұрттан.
Құрбыдан бөлек шет қалып,
Пыш-пыштар қыздар... тек сырттан.

Жүрек пен жаның күйініп,
Еркіндік - қалған еркелік.
Періште тұтып, сүйініп,
Пәк сезім етпес ергелік?!!

Махаббат - жастық күйін ұқ!!!

1959

КЕУДЕМДЕ СЕРІ ЖҮРЕК БАР

Махаббат - жастық дерті екен,
Тұла бой жанды, өрті өктем.
Алауға түсті, іш күйді,
Су сепші құсым, нұр төккен!!!

Балаң дал күндер жай қалып,
Бұлбұл тіл оқыс байланып.
Адасты жүрек шыға алмай,
Ормандай ойдан айналып.

Кінәлі жүрек, көрер көз,
Айта алмай қапа бірер сөз
Іш құса қылды ғашық дерт,
Ауырған жандар білерсіз.

Жыршы құс келіп салды ұя,
 Жүрекке жүрген шаққия
 Алғашқы қоныс сәтімен,
 Берілдім менде жан қия.

Ғашықтық - балаң дерт екен,
 Демеймін оны, ерте екен.
 Кеудемде сері жүрек бар,
 Әмірге құлдық! Серт етем!!!

1958-59

ЖҮРЕКПЕН СЫРЛАСУ

Балапан құс;
 Мен едім бала ғашық,
 Жас жүрегім ұстамсыз ала қашып,
 Қыбын таппай жүргенде сырласудың,
 Күндер өтіп кетіпті... ара қашық.

Арамызда Алатау мұз аптаған,
 Жатыр жазық бетпақтай міз бақпаған.
 Жылдар жылжып,
 жазмыштан айырық жол,
 Тағдыр қияс қақпайлап тұзақтаған.

Өмір жолы ирелең, даңғылы аздау,
 Махаббатқа тән қасиет жұбын жазбау.
 Ер жігіттің парызы болар бәлкім,
 Ғашықтықтың отына жаның маздау.

Ғұмыр деген өтпелі, жүрдек дөнен,
 Еңбек жолы әкетер жетекпенен.
 Өткен күнге өкініш жүрмес болар,
 Сырласамын жыршы құс-жүрекпенен!

1966

ӨТКІНШІ ЖАУЫН

Жауынның бұлаты түюлі,
 Жіберді жайып шантарын.

“Шұғыла” тарақ оюлы,
Тамшының қосты бастарын.

Тамшылар мөлдір секірген,
Тамаша, сәнді тырсылы.
Желкілдеп өсіп жетілген,
Дәннің де қанды сусыны!

04.10.1973

СЕН ДЕГЕНДЕ

Қос бұрымың төгілген мың бұралып,
Бота көздер мөлдіреп тұрады анық.
Сөйлеген сөз мәнерлі, бәрі сәнді,
Әшпақ бетің қызарар бал-бұл жанып.

Көптің бірі сен едің, менде сондай,
Ойнап-күліп жүруші ек, кенде болмай.
Жанарыңнан шоқ түсіп-жүрегіме,
Ынтызарлық күш алып, енді-ау оңбай.

Торға түсті жүрегім құс сияқты,
Өңімдегі бар ісім түс сияқты.
Томағалы бүркіттей қамандамын,
Жаратпаймын қажетсіз “күш тұяқты”.

Өткен сайын бір күнім ыңдын өсіп,
Түйін таппай балаң-ой, құрдым кешіп.
Ақылшы жоқ - айтуға, не жазуға;
Ай-жұлдызбен сырласып тұрдым нешік.

Мен осындай күй кешем, сен дегенде,
Жақын дос ек не болды... сенде-менде
Ойнап-күліп жүрер ек бұрынғыдай,
Қос шырағым өзгеше... көрмегенде!!!

1961

СОЛ БІР ӘН (Бибігүлге)

Бұл бір ән,
бұлбұл ән кәусар үн,
Сан бұлақ сыңғырлы, тау-сарын.
Тіп-титтей жүректі есейтіп,
Арманды жебейді - аңсарым!

Па, шіркін! Мөп-мөлдір қандай үн,
Қағылды сөз ташнай таңдайым.
Шағылды жыр-жүрек шарқ ұрды,
Көргендер сезінді жағдайын.

Әсемдік - ырғақта, дауыста,
Басқа бір күйдемін ауыспа.
Дегендей тыңдаушы соза түс,
Қанғанша құмарым тауыс па?!

Көгермен, елермен үн-түнсіз,
Берілген, елтисіз - бүгін сіз.
Бой балқып, ой шалқып, жанасыз, -
Алаулап жалынға түтінсіз!

...Ән бітті, сол бір үн құлақта,
Әл бітті, жүрермін бір апта, -
Ес-түссіз беріліп ырғаққа!!!

1964

АҒАЛАРДЫ ЕСКЕ АЛУ

(Шитен-Қадыр-Балмұқан -

Ұлы Отан соғысында шейіт болған ағаларға)

Сағыныңш анаң солғанды,
Қаншама жылдар толғанды,
Дұға қып өтер күбірлеп,
Кездескен оба, қорғанды.

Шырақ қып жақты арманды,
Кеткенше тастап жалғанды.
Бес мезгіл намаз оқыды,
Батысқа қарап, орманды...

Жан-жүрек ерек - Аналық,
Қасиет сүтте - даналық!
Елеңдеп құлақ, хабардан, -
Таралып жатса жаңалық!

Сіңсе де өлім санаға,
Аналар сенбес - жан аға.
Ем таппай өтті аңсаумен,
Толғақтан күшті - жараға.

Зырлады күндер, жыл ақпа,
Қарады талмай жыраққа.
Анамыз ортақ кетті іздеп,
Сен бар деп пейіш, жұмақта!!

Сағынып ана, солғанды,
Елжіреп жаны толғанды.
Жаңылмай айтып дұғасын,
Аманат қылды - соңғы әнді!!

1963

АҚБАЛА ӘЖЕЙГЕ

Ақын Жаппар Өмірбектің анасы
Ақбала Алтайбайқызына арнаймын.
(Е.С.)

Өткеріп қиын-қыстау, дауыл өтін,
Тағдырдың тартқан талай тауқыметін.
Ақ-әжем, көрген сайын айтушы еді,
"Бармысың, айналайын - бауыр етім?!"

Жүзінен мейірім - нұр шашылатың,
Көңілім сол сәт шайдай ашылатын.

Бауырға бәйек болып,
Келіндермен,
Жаюға дастарханын асығатын.

Сондайда дейтін Майдаш;
Апам, қызық!
келіп не ол арып-ашып, анан қазып,
Сал жігіт қыз-қырқынмен қайтқан болар,
Шомылып Шайгәнкөлге бойын жазып.

Ақ әжей, онан бетер елжірейтін,
Келінді әзіл құмар тез тежейтін.
- Құрметтеп, бауырымды тойдырыңдар,
Ол - қонақ, жетер мезет сөзге дейтін.

"...Бауырым ұқсайсың деп, Жапшарыма,
тартқандай бұлшық етің Қашарыма,
дегенмен, әкеңе тарт, маңғазым еді",
деп ойын, түйетін ол ақтарыла.

Кетерде аман бол деп, сүйіп беттен,
Батасын бір басыма, үйіп-төккен.
Кең пейіл, Ақбала әжей, өзін маған,
Айрықша, сөз жеткісіз сүйікті еткен!!

10.07.67

УЫЗДЫ КӨКТЕМ

Жыл тоқсан келіп, лүпілдер жүрек,
Қуалай соғар, самал жел жібек.
Мүз-қары кетпей, құзардың басы,
Қарайды көкке - бір амал тілеп.

Қызыл су жүрдек, сай-сала кезген,
Көк езу бұлақ, арнадан безген.
Табиғат - мезгіл, көктемін күткен,
Даланы жасап, арнаулы бөзбен.

Жылы басы келген, сән - түрлі құстар,
Тіліне тәтті, ән - көңіл құштар.

Көкірек керген, сағым боп өрген,
Наурыз айда, әлемдік - күш бар!

Күн сәуле сіңіп, әл біткен қайың,
Армандай күткен, қол жеткен - Айым!
Масаты жайнап, түрленер Арқа,
Қызғалдақ - қыздар, бой жеткен сайын!

Арқаның белі, киінсін сәнді,
Ертеңге нұрлы, ел сенсін мәнді.
Пейілі жомарт, баршаға бірдей,
Нәрлі уыз - Көктем, сүйсінтсін жанды?!!

11.04.68

ЖІКШІЛДІК¹

(*Партия хатшысының монологы*)

Уһ! Өттім аман сайлаудан,
Енді маған, жалау кең.
Бір мәжіліс, бір банкет;
Қайтпас қайрат, алған бет,
Партком, бюро... қайнаумен.

Ел аралап "оттаймын"
Тиген жерге - оқтаймын.
Келгенді айтып ауызға,
Ұнамаса - боқтаймын!
Менен дөкей, дөде кім,
Сайлау алыс - жоқ қайғым!!

Құрып қашан, жікшілдік!
Әділетсіздік тоқтайды.

1971

¹жікшілдік деген - бөлектену, ерекшелену, немесе партия болу, топ - деп білемін.

АТОМ БОМБАСЫН ОЙЛАП ТАПҚАН ҒҰЛАМАЛАРҒА НАРАЗЫЛЫҚ

...1973-74 жылдары зонадан шөп шауып, мал азығына жараттық. Жеген қойлардың жүні түсіп, қозылары кемтар болып тұды.

Е.С.

...Қайда барсам, алдымда көрдей ұра,
Бұл зұлматты, көзіммен көре тұра,
мен қалайша, қырғынға келсе алам,
Ашынамын, өзеуреп өре тұрам!

Мінезімде мұндайда тосын, бөтен,
Ашуыма атомды қосып жетем.
Жарған сайын, бомба боп атылам да,
Дала кезіп, кіжініп - босып кетем.

Өйтпегенде мен жалғыз не қыламын,
Тұншығамын ойымнан, тығыламын.
Оңаша да ойбай сап, жылаймын да,
“Халық жауы” екенімді ұғынамын.
Сонда да мен басқаша ұғымдамын.

Мүшесімін өйткені партияның,
Ішіндемін тұрған соң жалпы ұяның.
Ертең маған ұсыпса орындығын,
Жапалақтай ұялмай жалпиямын.

“Кеңес” заңы осылай, айналаң да,
Жалғыз өзің не істейсің, қайнағанда?
Көзге шыққан сүйел деп, бюроласа,
Басқа пәле - тілден деп; жай қалам да.

- Ей, жігіттер айбынды-намысы бар,
Жанын күйттеп жүргеннен, құрысын ар!
Алты алаш боп, құрыштай бірікпесек,
Жеке-жеке, әр басқа - құрық сынар?!!

1973-74

...АШЫНУ

Жылғамен дайын ақпадым,
Қабағын “дөйдің” бақпадым.
Тың ойлар қозғап, қарсы кеп,
Қызметі зорға, жақпадым.

Тізгінім қолда, ермедім,
Шылбырды тағы бермедім.
Той-тойлап жүрген “дөйлердің”
Көрген соң қылық, ермегін.

Шықпадым төрге, орнықсыз,
Құмартпай жайға болымсыз.
Әзіл ғып әрі, ашынып,
Айттым бір, істі қонымсыз.

Жақпады ашық қылығым,
Көрдің деп бастық былығын.
Кек алды сөзге ескертпе,
Жұлынып, жыртып жұлығын.

Ызбарлы, маңғаз ұлығым,
Сездірді кейін... “ұлы” кім?
Адамда амал көп деген,
Білдірмей салды құрығын.

Өзіңнен зорға айтпа ақыл,
Боласың анық, қақпақыл.
Ішіңе сыймай бара жатса,
Оңаша барып, қақ тақыр,
Қатқанша сілең;
айт, бақыр!!!

1976

ЖАЛҒЫЗ АРША (оңаша сұхбат)

...Қарқаралы құзында жасыл арша,
Тауқыметін татырды ғасыр қанша?

Келдім саған әдейі, сырыңды айтшы,
Іш құса боп, жайыңды жасырғанша?!
Шымыр денең, от үшқын шақпақ тастай,
Ойға шомдың, теңселдің тіл қатпастай.
Жайсыз сұрақ қойдым ба, неге сонша,
Үрпиесің ақынды ұнатпастай.

Зіңгіт тастың құшаққа ап мұз денесің,
Жылығасың, әлде не ізденесің.
Замананың сорақы зобалаңың,
Жасырасың әйгілі, бізден несін?!
Шыған шыңға саяқтап шығармысың,
Тұрмысыңа, бітіске нығармысың.
Өр халқымдай кеңдікке құлаш ұрған,
Негіз қуған, биікке құмармысың?

Шың тұмарым, беймәлім жанға сырың,
Бөлей бергін көрікке, барда сының.
Көне көзім, айтшы сен қабырғаңды,
Қайыстырды зұматы қай ғасырдың?!
Қай ғасыр деп бөлетін түгі жоқпа,
Түскеніміз жетті ме күйік отқа.
Барады өңің бозарып қариям-ау,
Сөз тиді ме, іркінді көңіл тотқа?

Сен бозара бастасаң, мен боздаймын,
Сен көгере бастасаң, тел қоздаймын.
Күнде жұтып атомды түншығамын,
Оңаша кеп, дауыс қып қозған жайым.

Тілсіз ермін ...тек саған сыр ашамын,
Еркіндік қой, қасиеті - оңашаның.
Кіжінуге күнде өліп, тірілемін,
Шексіз - "изм" бұл - сүреңсіз болашағым.

Үш ғасырдан арғысын шала білем,
Көз ысталды түтін мен шаңға кілең.
Біреу естіп қоймасын сыбырлайын,
Мұңдасым сен, тылсым жан - арша кілем.

Өсиетіне кендемін бабалардың,
 Қас батырлар ұрпағын табалар мың.
 Менде жалғыз, сен жалғыз шыныңды айтшы,
 Үн шықпасаң ақынды жағалар мұң.

Қан ғасырға қанықпын 20-сыншы,
 Енді қан ғып, ауызды жырмасыншы.
 Өлі шындық жетсінші алашыма,
 Тәңір-Дала, Кеңдікті жырласыншы?!
 ...

Әбжылан жыл, он жеті жұлып түсті,
 Ақ патша да жер құшты, ұлық күшті.
 Бостандыққа алғашқы не жетеді,
 Жаңа дәуір бастады - Ұлы көшті!

Шыққан дауыла Питерден соқты қатты,
 Арқаныңда адырын солқыдатты.
 Аумалы да, төкпелі басталды ылаң,
 Аңқау халық, екі жар толқып ақты...

Не жаңаның барлығы “қызыл” болды,
 Ойсыз о жар қолына құзыр қонды.
 Қуғын көрді зиялы - Ер, “бай-маиал” боп,
 Жан баспаған тайғаға бұрын-соңды.

Тоз-тоз қылды, даланы жалаңаш қып,
 Малсыз қалды ел, жайлады араңды аштық,
 Қаңғып қауым жем болды ит пен құсқа,
 Өз халқына жасаған қандай қастық?!
 ...

Қалды адыра от басы, ошақ жайнар,
 (Жерді иесіз қаңбақ пен қорқау жайлар).
 Адамды адам жеген бұл “заман ақыр”,
 Қаңғып... туды тайга да “Севкрайлар”²⁾

Не көрмеді ел жазықсыз жылап-зарлап,
 Көгенделді қанша ару: “Алжир-Карлаг”.
 Қорын көріп азаптың еңбек етті,
 “Халық жауы” - атылған! Ерлерге арнап!

Патшасы жоқ, байы жоқ... “заман дана”,
 Теңестірді ғұлама мен наданды да.

“Ком-измге” сүйреді “партия” ойлап,
“инкубатор” өсірді адамды да.

- Дат! - деді ақыр шыдамай жасыл Арша,
Менде айтам деп басқаша, жасырғанша.
“Жаратты - Алла тірлікті! Жауапты Адам, -
ескермейді ол, құқығын ғасыр қанша?”

Мен көргенді, сен көрме - ашық бәрін,
Қиналды бой, іш құса - сасық нәрім.
Тамырдың да қуаты аз, улайды атом,
Кім жасаған өскінге қастық-зәлім.

Көк өскінсіз жер жетім, адам тұл ғой,
Адамды-адам улаған, надан құл ғой.
“Партиядан” сұраңдар, гүлдер өспей,
Жайылмаса далада ақтылы қой!!!

Жер-Ананың ақ сүті, суын құрттың,
Күнде дүмпу, орманды нуын жұттың.
Өзің айтшы, ес барма ұлықтарда,
Дауаң барма, дертіне қалың жұрттың?!

Күз басында сорайып жалғыз қалсам,
Сонда айтарсың зарыңды жалғыз Аршам.
Көзін бұлап, жер иесі мен едім деп,
Қазақ қайда? Аяқ басар - арсыз алшаң?!

Көрсетесің сұрақпен, Аршаға сүс,
Безіп кетті осы елден қаншама құс,
Улайсың да, шулайсың түк бітірмей,
Жер-Анаңа! Ей, ақын араша түс!!!

1977

Қарқаралы

КӨП ІШІНДЕ...

...Іште іркінді запыран, болмас жайым,
Жегідей жеп жанымды сары уайым.
Сырты бүтін көрініп, былайғы елге,
Мен жүремін туғандай оңына айым.

ЖЕКЕ ШУМАҚТАР

Байлаушы қылар дүлейді,
 Байламай қойсаң үрмейді.
 Қолда өскен итті қас қылған.
 Ішіңе кіріп ұйыған,
 Сыртыңнан жүріп ұлыған,
 Қанды ауыз сақтан қасқырдан.

* * *

Қас аңшы барда, аң тұрмас,
 Киелі олда, оңдырмас,
 Мал екең, малды басқа ұрған.
 Қисынсыз жекіп, тілдеме,
 Салмағын өлшеп кірлеме,
 Себеңсіз түк жоқ - бос тұрған!

* * *

Пейілі жаман, қолы тар,
 Алғанды жақсы ұнатар.
 Қайтарар шақта - жылатар.

Айла көп жемқор адамда,
 Қарайла артқа - қадамда.
 Қапылыс қалма әмәнда?!

* * *

Бір қатынның өсегі,
 Жыйыламай-ақ төсегі.
 Аяқсыз жүріп,
 Қанатсыз ұшып,
 Қыдырады көшені.

Ақыры сол өсегі,
 “Жібек жолмен” көшеді.
 Бара-бара есейіп,
 Шынға айналып, өседі.

Ел өсекке сенген күн,
Шындық “дел-құл” өледі.

05.12.1968

ЖАҒЫМПАЗ...

Жылың-ақ, сымпылдап,
Қылмыңдап, сылақылдап,
Ішке енер, ырқыңды-ап!

Ақ көңіл, аңғалсып,
Сен үшін, жаңғансып.
Бейкүнә - жаны ашық!

Көзіңше - ай... мақтап,
Болымсыз, тайқақтап,
Көз тайса - жүреді,
Сыртыңнан ғайбаттап!

Мақтанған - көзіңше,
Жағымпаз өзгеше!
Өзін де - “мақтап қой”,
Тағы бір, кез келсе?!

1970

АШЫҚ ӘҢГІМЕ

Ақтарып сенің алдыңа,
Көңілді жайдым айқара.
Тек жаным мені алдама,
Шынайы сөйле, сарқыла.
Көрейікші бір саралап,
Менде ме екен бар кінә,
Сенде де бар ма кінәрет,
Жетейік шындық парқына?!

Кірлесе тазарт көңілді,
Жүректі, ойды, мөлдір - ет!

Демейік, біреу жеңілді,
 Қолдасын шындық - құдірет!
 Өтірік-өсек сүйрелеп,
 Болмысқа бекер күймелік.
 Көңілді таза күйелеп,
 Намысқа бекер тимелік?!

Болсын бұл; ашық әңгіме,
 Ең соңғы және шынайы.
 Дүдәмал оймен әлгі не...
 Бір жола тұнсын ылайы?!
 Сүймессең оны айт, бірақ та,
 Өзіңді, мені алдама?
 Жауап бер жалғыз сұраққа,
 Белгілі жәйт қой Аллаға!

- Болмаса басқа жөніңді айт,
 Маза бер; жанға-құлаққа?!!

1978

ТАРТ ҚОЛЫҢДЫ СЕРІППЕДЕН

Зор мақтан, даңғойларға, аң-құс атып,
 Тірлікті әжуа етсе, қансыратып.
 Селк етпес, не боп кеткен тартынбайды,
 Кетер деп, аң киесі - қарғыс атып!!!

Сезбейді аңсақ көңіл, қарғысты да,
 Қайтеді ол қан сасытып, алғыста да,
 Шыршаны шырылдатып қиған адам,
 Не қылар... аяушы ма еді аң-құсты да...

Көзі қиып, қуалайды Құралайды,
 Жетем деп, өші бардай туралайды.
 Қарулы қолға түссе, қара жүрек,
 Тастар ол, ойланбастан турап Айды.

Айдыңның аққудай - маң кербезі ме,
 Бәрі-бір, бір шүрегей кез келді ме.

Дәл көздеп атып алса, мақтан болмақ,
Сұлулық қажет емес - “көр” көзіне.

Жүрегі - бұрандалы, шойын бауыр,
Түйсігі аз, қорғасын ми, қолы жауыр.
- Ойнайсың; тіршілікпен, табиғатпен,
Абайла! Екі дүние - жолы да ауыр?!

Ей, Ащы! Тарт қолыңды серпіппеден,
Кім саған, шолжыңдатып ерік берген?
Әу, баста - Жаратушым! Жан-жаңуарлар!
Жер-Анаға! Бір-біріне сеніп келген!!!

Мақтанба құр бекерге, аң-құс атып,
Байлығын табиғаттың қаңсыратып.
Есің жай, тарт қолыңды серіппеден?
Кетпесін десең егер;
Қарғыс атып?!!

1978

ҮШКІР ТІЛ

Бір танысым жымышп:
Түбің түскір -
дейді, маған -
Удай-ақ, тілің үшкір!
- Бойыма шақ, ұтымды,
ойым да үшқыр.
Ой мен тілім егерде
сай болмаса,
онда менің болмай ма
халім мүшкіл.
Осындай қып әкелген дүниеге,
Ата-Анам мен етемін Құдайға шүкір!

1978

ШЫНДЫҚ ҮШІН

Пәктігіне нақ сеніп, жүрегінің,
Түкіргенің жел жаққа бірі менмін.
Замананың түлкісі, бетке күліп,
Іштен шалып тазысы, бүрілгенмін.

Жас маман ем,
Кеудем соқ, кімнен кеммін,
Өлеңменен еңбекті, тел емгенмін.
Шындық үшін шырыдап, отқа түсіп,
Ашық айтып, “уставка” бек сенгенмін.

Шындықтың да кім білген, шыны барын,
Ақ көңілдің ылайлар шыныларын.
Төрде отырған қу мен сұм, астан қиып,
Өтірікті-өсекті, шын ұғарын.

Шындықтың да кім білген құны барын,
Құнығарын - қомағай, қыл құрт қарын.
Ойы орталау шенеунік деңгейінен,
аспайтын ғып ұстады - “құлдықтарын”.

Талқы-сынақ бюросы шынықтырды,
Әділ күрес жеңбесін шын ұқтырды.
“ООН” - жазсаң, өзіңді қайта айналып,
Бумеранг - әдіспен, ұрып тұрды.

Өсірмеді, тапшады темірден мін,
Портфель ұстап еріксіз жетілгенмін.
Жыға-жыға намысты - ар алдында,
Бармағымды тіске сап, кеміргенмін.

Қан-қан болды бармағым, ішім түнек,
Зығырданды қайнаған күшпен тіреп.
Шындық үшін бәрі-бір арпалыста.
Кіжінумен әр күнін кешкі жүрек!!!

ЖЕКПЕ-ЖЕК СӨЗ

(Махамбет)

Басымды бөлек аларсың,
 Табалап иттей қабарсың.
 Өлді деп мені оп-оңай,
 Күзғындар қайран қаларсың.
 Өзіңнен-өзің түршігіп,
 Бір-біріңе үрке қарарсың!

Өңменен өткен көздерім,
 Қадалған біздей сөздерім,
 Сендерді тыныш жатқызбас,
 Ойлаңдар соны - өздерің?
 Көшпенді халқым, аңдамай,
 Алдамшы ханға - төзді елім!

Түңілер, жұртым түсінер,
 Жұлқынып тұлпар кісінер.
 Ел іші алтын - бесік қой,
 Табылар Абыз-кісілер.
 Қаһарлы ханға, аяр - сұм,
 Көрсетер бірлік - күшін Ел!

Ұрандап менде шығармын,
 Ішінде көптің тұрармын.
 Хан-шонжарларды жіліктеп,
 Назарын елдің бұрармын.
 Атой сап шыққан Ерлерге,
 Қолбасшы; Ерлік-Ұранмын!!

Хан - деген қаһар, атың бар,
 Төрешіл - елдік салтым бар.
 Жайлауға көшіп, жайылған,
 Қойдан да жуас халқым бар.
 Өресіз ханға, бас имес,
 Қазақта асқақ - Ақын бар.
 Қарсы кеп саған;
 Жекпе-жек,
 Тайсалмас Жүрек -
 қақым - Ар!!!

* * *

Дүлейге кім бар, жақындар?
 Ұйыққан “қаншық” қатын бар,
 Күн үшін жүрген, жандай шап,
 Ағайын-сымақ жақын бар.
 Үрейіңді алып - ұйықтатпас,
 Исатай сынды, Батыр бар!

Айбаттанып - Ол, ақырар,
 Бірлікке елін-шақырар.
 Ордаңды бұзып, ойран қып,
 Талқыға салып, тақымдар.
 Сол сәтте отты сөздерім,
 Жан алғыш болып алқымдар!
 Ұмытпас мені, қаһарман,
 Көшпенді батыр - Халқым бар!!!

1980

КІЛ ШЫНДЫҚТЫ АЙТПАСАМ

Кіл шындықты айтпасам өртенемін,
 Өзегіме өрт түскен ерте менің.
 Күйіп-жанып жүремін үндемесем,
 Айналардай біріне күл төбенің.

Іш түнетпей сыр-жырды ақтарамын,
 Селеуіндеі жайқалтып ақ даланың.
 Шерменде боп өлгеннен не шығады,
 Тек шындықпен көгерсін бақ-талабым.

Сеп болсын деп, толағай өрелі іске,
 Тіл байлаймын сабырға ерегісте.
 Ойға орамды сөз іздеп қиналамын,
 Шықса екен деп өлеңім өрлі өріске.

Өршіл өлең жақпайды бақ таласқа,
 Шарқ ұрса да талпынып алты алашқа.

Партиялық “әдепке” қалай көнбек,
Шырылдатып асса да дар ағашқа.

Шындық шынар, мен қалай тіл жұтамын,
Абай-Қасым ән-жырын пір тұтамын.
Мінезімде мұндайда ала бөтен,
Дәрежесін елемес “құл-құтанның”.

Бетпе-беттен тайсалмай өр-төнемін,
Шындық - жалын, жанамын, өртенемін.
Шындық - байғұс болса да күні қараң,
Алла алдында арым-ақ ертең менің.

Ет жүректі тыңдамай жыр жүрегім,
Екі даймын, бас қатты, шын жүдедім.
Қайдасыңдар “әмбебап” кеңесшілер,
Кім түреді шындықтың мұң түнегін.?

Шындық өлсе ішім де, соттар Арым,
Кімге керек дейсіңдер, тоқта қарын.
Түбі құрбан қажет қой, мен болайын,
Көзге сүйел “ақ қарға” оқ қағарың.

Шұлғи-шұлғи бұл бастың бағы тайды,
Сөйлегенде “сөз-жорға” ағатайы.
Ағатайлап өлгенше, арды жығып,
Мен болайын шындықтың ала тайы.

Шындық ащы, жыр жүрек аласұрған,
(Қазыбекті - Қоңтажы баласынған)
Бір беткейлік ұстанған Шындық батыр,
Қаймықпайды жалған сөз жаласынан.

Жазып болдым, сырымды жанып тұрмын,
Іште шер жоқ, осы сәт жарық нұрмын.
Деңгейі орта шен құмар басшылардың,
Түйсігіне жетсе егер, анық - Шыным!

17.12.1986

ТЕҢІЗДІ АЛҒАШ КӨРУ

Қара теңіз келсем-дағы зорменен³,
Арманда екен сені келіп көрмеген.
Толқындарың құшақ жая қарсы алып,
Шану шашқан күміс суың теңгемен.

Батылсыздау бастым аяқ жағаға,
Қайдансыз деп, келді жас қыз жан аға?
Өңім айтып тұрса керек; таныстық,
Батпай тұр ем, еріп кеттім балаға.

Асау толқын кірген бетте сулады,
Маржан шашып, аласұрды шулады.
Бірін-бірі қуғанына таңырқап,
Жүрегімде теңіз дейін тулады.

Толқын ойнап, тербеледі жанға жай,
Үлкен айдын, шағыл құмды жаға жай.
Күнге қызып жатыр небір бейнелер,
Көз тұндырар қарай берсең жағалай.

Қара теңіз, толқын туған ойнақшып,
Бармақ болсаң мақсатыңды ойлап шық.
Қырда өскен далалықтар - үшін ол,
Таңғажайып су қоймасы “қояншық”!

Сарыарқа - сайын дала сағымды,
Қара теңіз суы рахат-жағымды.
Сағым дала, асау толқын егіз жыр,
Жан-жүрегім, қимас жандай сағыңды!

15.08.1979

³Рақком комбайншыларға жұмсаған

ТАР КЕЗЕҢМЕН АСҚАНДАҒЫ ОЙ

Аспан асты,
 Құзар шың, беткей дөңге,
 Бұлт айналған басына жетпеймін бе?
 Құлама сай, қия жол, аршалы тас,
 Күдік жеңсе, мен құлап кетпеймін бе?

Кестелі тас, қаз қатар қаланғандай,
 Ойық жайлау, төменде алаң қандай.
 Табиғаттан көрер көз өнеге алса,
 Мүсінші бон кетері хақ, алаңдамай.

Қарағайға байланып ала бұлттар,
 Құжынаған өріп жүр бала құрттар.
 Күре тамыр таралып, тас сыналап,
 Құмар көңіл, қызығып алабұрттар.

Өрлеу азап болса да мұзарт тауға,
 Көз құмары хош көріп, сұрар сауға.
 Ұшқыр қиял тым ерте кетгі білем,
 Хан тәңірлі биікті құшақтауға.

Көкке өрлегіш, өр көңіл, ғарыш құмар,
 Арман Муза! Биігі алыс мұнар.
 Жаратушым қолдаса, жол мұраты -
 Жыр көшіне жеткізіп табыстырар!

1978

БҰЛАҚТЫ БОЙЛАЙ ӨРЛШЕГЕНДЕ

Бойлаған тасты бұлақ жағалай тал,
 Өре өскен шың - құзарға қарағай сал.
 Көрер көз, құмар шөлін қандыра алмай,
 Тұшынар нәр жинаған арадай бал.

Бұлақ бұл, қайнап шыққан қайнарынан,
 Сыбызғы әсем естіледі жайдарлы ән.
 Тау іші, самалды леп, желпи сипар,
 Үрпиген жас шынардың айдарынан.

Көк майса, гүлге тұнған алаңқайда,
 Жанымда жаңа тұрған балам қайда?¹
 Жарысып қарағаймен, тасқа өрмелеп,
 Жастық шақ, алды-артына қарамайды.

Төменде төңкерілген көл-аспандай,
 Құзарда бүркіт отыр, өр-жасқанбай.
 Жасымнан бәрі таныс, жақпар тастың,
 Жалаң аяқ табаныма мөр басқандай.

Көз құмар қарай-қарай айналаға,
 Толқулы көңіл көкті айнала ма?²
 Туған жер - бауыр етің, жыр-жүрегің,
 Ақын жан шабыттанбай жай қала ма?³

Аң-таңмын, құс тілді әсем әнге ілесіп,
 Жазғанға көз тоятпап, сәнге несіп.
 Ғажайып шырша гұмыр күй кешесің,
 Көңіл қош, жан-дүниеңмен әм, кеңесіп!

Қарағай су самырлап, жайған тамыр,
 Аршалап шапан жапқан шыңға шымыр.
 Тасты да елжіретіп, қорек алған,
 Арман ғой, кімге болсын - шырша гұмыр!!!

1991

ОҚЫРМАНҒА

Ақ арман, асыл мұрат - дара қайғым,
 Қызығам гұмырына қарағайдың.
 Түрлену әр көктемде жарасымды-ақ,
 Адамзат құбылуын қаламаймын.

Жігітке - шындық тірек, адалдықпен,
 Шалдықпай аман жүрсе "арам" дерттен.
 Шаңқандай ақ көңілі қарапайым,
 Таймаса, ғашық жүрек айтқан серттен?⁴

Тоймас көз, қомағайдың "құлқын" тұздап,
 Ондайлар ақ-адалдың шырқын бұзбақ.
 Арналыс іште былық, ойран салып,
 Қипақтап, арам пиғыл, "сылқым" қызбақ.

Жетсе әлің ондай сәтте, қайта ойлап көр,
 Сарапта, кей қадамды, тәй-тәйлап бір?!
 Жақсылық, әр адамның өрелі ісі,
 Жамандық, дәл қасыңда той-тойлап жүр.

Айтты деп, сөкпеңіздер асқандықтан,
 Шындықты ашық айтпас, қастан бүкқан.
 Өмірдің - өзі шебер, өзі сыншы,
 Жақсы деп, өсиет етер, жастан ұққан!

Сондықтан, оқы-тоқы - оқырманым!
 Демеймін; дәл бүгінде соқыр маңым.
 Бәрі де белгілі осы, жәйт болғанмен,
 Өз ойым, ортаңа сап отырғаным?!!

1987

ӨЛЕҢМЕН ШЕШІМ

(бюродан соң)

Қарайды әбден көңілім,
 Жыр жазбай күндер өткен соң.
 Кіжіну болды өмірім,
 Жолайрық алып кеткен соң.

Астымда шаруа бар аты,
 Алдымда “изм” қайқаңы.
 Сөткенің жетпей сағаты,
 Соңымда “партком” байқамы.

Қолымда шешім, қаулысы,
 (Орысша бәрі жазылған),
 Көп-ақ қой партия даулы ісі,
 Дайын түр “көрі” қазылған.

Абайдан медет сұрайын,
 “Күнәһар” болам Алламен!
 Партия менің “құдайым”,
 Бюрода жатыр - қалған ем.

Сонда да сыңар езүмін,
 Қияңқы жүрек, ой бекем.

Шегі де жақын төзімнің,
Күткендей мені жол бөтен.

Партбилет берген досымша,
Қатардан қалай қалайын
Бюродан шықтым, қосымша.
Өлеңмен шешім алайын!!!

1984

ОН ЖЕТІ ДЕ... (Қызыма)

Он жеті де, тарам-тарау жол күткен,
Ойға қарай желе-жортар қол жеткен.
Өрге тартса, өршеленіп өр көңіл,
Қоштаса ақыл, қайтпаған жөн сол беттен.

Тағдырдың тас, кедір-бұдыр жолы тар,
Жастыққа тән қилы кезең жолығар.
“Ақ бангикті” аңғал көңіл адасқақ,
Жыл көктемнің - қыс ызғарлы, соңы қар.

Жол айрықтың оңы мен солы бар,
Адассаң-ақ, өкпең өшін солығар.
Абай айтқан, бес асылды ұстансаң,
Қайыспас нар, қар тартып жолығар.

Қияс тартсаң, тектіліктен күй кетер,
“Әсемпаздық” бөтен жолға сүйретер.
Адал жүріп, жерінбесең еңбектен,
Төгілген тер жақсылыққа үйретер.

- Байқа қызым!
Он жетінің жүгі ауыр,
Байқастан тұр, ту сыртыңнан күллі ауыл.
Түзік жүрер - жол жіңішке, көз алаң,
Қырық үйде отырады қарауыл,
Ақылшыңның - ең көсемі, өз аңаң!!

1986

ҚАРА ШЫБЫН

Мезгілсіз бұрын туып қара шыбын,
 Көзімнің ойнақшытты қарашығын.
 Қақаған далада аяз сіресіп тұр,
 Сен келдің іздедің бе, жар лашығын?

Бұл қалай, қыс қаһарымен таласуың,
 Тым ерте сағыныпсың қала шуын.
 Көктем кеп, мен аңсаймын жалдасам деп,
 Нұраның мөлдір таза қара суын.

Сен енді жауғаңдамай қара шыбын,
 Емін тап, қотыр көңіл жарасының,
 Сал денем, серпіл сенде жүрек тапсың,
 Алғашқы көктем әуен жарасымын.

Үйге енсін, есік ашық қарлығашым,
 Желпісін көктем лебі қарлы ағашын.
 Наурыздың хабаршысы қара шыбын,
 Алдыңнан айың туып, жарылқасын!

1988

КӨКТЕМНІҢ АЛҒАШҚЫ СӘТІ

Далаға жаңа шығып ем,
 Келмей тұр кіргім, енді үйге.
 Елжіреп тұрмын шынымен,
 Алғашқы көктем әлдиге.

Әлі де, ақ қар болғанмен,
 Самалы майда, лебі әсем.
 Көлеңке салқын, тонғанмен,
 Күн көзі өткір, жел бәсең.

Тізілген қатар мұз-моншақ,
 Ұштары сүйір бие емшек.
 Күнгеі тершіп, қызған шақ,
 Шың басы киген кимешек.

Тырбыш кәрі қара тал,
 Бойына жылу алдырған.
 Шуаққа шығып, қара шал,
 Күнгеіде көзін талдырған.

Тоқымдай тақыр тауып ап,
 Бала мәз ойнап асықты.
 Қояндай бұқты, жауып ап,
 Қар тершіп, пана тас - ықты.

Наурыздың күні - күйге елес,
 Құстардың тілі - жыр бөбек.
 Көктемгі көңіл, үйде емес,
 Даланың жөні, бір бөлек!!!

05.04.1979

КҮМІС КӨЛДЕ

Тұрған сәтте толқымай көл талықсып,
 Табысты Аққу, Қарақу қатар лықсып.
 Қаумалаған жағалай қамыс үнсіз,
 Сөзге құлақ түреді жандай таңсық.

Шолпы таққан бұрымдай сәуле ойнатып,
 Су күлкісін гәккулі әнге айналтып,
 Шеру құрып келеді салтанатты,
 Екі ғашық айдында, сәнге малтып.

Ғажайып түн қарайды ай нұрланып,
 Құшияға тек қана, айдын қанық...
 Жұлдыз біткен жамырап шомылғанда,
 Тілсіз тілмен талай сыр айтылды анық.

Таяп қалды, қос кербез жағаға ызып,
 Қанатымен желпінген маржан тізіп.
 Сұқ көздерден сақтай гөр, қамыс-қоға,
 Бір ажалды оқ, жүрмесін арманды үзіп?

Үкілі үміт, күміс көлде үлбіреген,
 Тоғай іші тып-тыныш дүбірлеген.

Бағы жанған сәтті түн ғашықтардың,
Аққу жүрек қосылып лүпілдеген!!

1987

АУЫЛДЫ АҢСАП...

Ауылға бөлек, асық жан,
Құмартып өскен жасымнан.
Құрбыдай сағым сағынып,
Қол созған таудың басынан.

Көрінген биік Сеңгірім,
Туған жер жұмақ, сен пірім!
Нұраның бойы құт мекен,
Ақ дала селеу - селдірім.

Аптыққан көңіл, ал шағыр,
Қалды деп, белең-қанша қыр?
Беймаза жүрек әндетіп,
Көкірек толған алаң - жыр.

Нұраның басы - ақ қайнар,
Мың бұлақ аққан шат жайнар.
Көшпенді жұртым, үй тіккен, -
Жайлауда отау - ат байлар!

Көлбеді шаңқан киіз үй,
Ашылды көңіл, үнсіз күй.
Бәрі мәз, есен көрісіп,
Ауылды сүйсең, мінсіз сүй!!!

1981

ТАУ ІШІНДЕ

Асылым, Қарқаралым қорған тасым,
Шуылап судырайды орман шашың.
Көз салсам ойда тұрып көлегейлер,
Торғын бұлт, нар биіктің торлап басын.

Сыталап жақпар тасқа шынар өскен,
 Көкейді не ғажайып құмар тескен.
 Арна мен тал, қарағай иісі аңқып,
 Көз құты биші қайың шығар ма естен?!

Саялы бау, тоғай іші жан дауасы,
 Жанға дем, тыныс ашар балды ауасы.
 Жыр-жүрек, құйма құлақ құс әнге елтіп,
 Айналаң қойтасты тау-науанасы.

Бөлейді бақытты шақ, сезімге - үлде,
 Беймәлім бояуы ашық көзім гүлде,
 Көкірек - орманшы боп кетсем дейді,
 Аралап, сай-саланы кезіп мүлде.

Тоғайды - көңіл қошы араласаң,
 Шалдықпай - шаршағанға қарамасаң,
 Табиғат қас мүсінші, қандай ғажап,
 Туған жер!
 Осы екен ғой, бар тамашаң?!!

29.04.78

БАҚТАЛАСТЫҚ

Ойлыға кез боп, ну орман,
 Жол ашар жаны қиналып.
 Ойсызға ғалам, қу жалған,
 Той-думан қылар жиналып.

Әсемпаз, ойсыз - бақ құмар,
 Жолы да жеңіл, болғыш-ақ -
 Байыңты ойды, сақ қылар,
 Адамның арлы, жолы ұзақ.

Жүреді ойлы, ақ адал,
 Көзсіге болып келеке,
 Ақыла сабын аға дал,
 Еңбектен тапшай береке.

Жақсылық - ойда тұрғанда,
 Салмақтап істі, батырдай.

Жамандық бұрын туған ба?
Көп ойлап басты қатырмай?!

Бүлдіру оңай әр істі,
Түзетпек қиын қайырып.
Жақсылық озар дәрісті,
Жаманды жүрсек айырып?!

1987

СӘТТІ АШУ...

(әзіл-шыны аралас)

Түнеріп қабақ түйілген,
Дидарға бұлттар үйірген,
Екі көз ашу шақырып,
Шайқалды берік үй іргем.

Сабырды - ашу қамшылар,
Жанарда мөлт-мөлт тамшы бар.
Жарқ етіп күндей басылса,
Пәк көңіл шайдай ашылар.

Торлаған “бұлттар” бетімен,
Өтсінші қабақ шетімен?
Болмысқа бекер, алдырмас,
Болсыншы ашу - сәтімен?!!

1990

СЫР

(нала)

Жол таппай шерменде басты арман,
Ішімде тұншығып ысталған.
Тұңғиық сыр бермес бір жанмын,
Сыртынан сыпайы тысталған.

Жақсыны - жақсы деп, байқамас,
Жаманға бас изеп, шайқамас.
Өмірде шындық жоқ, не болмақ,
Пенделік кереғар, тайталас.

Білгенді айттың деп, кінәлар,
 Болмасты қол созып, кім алар?
 Бырыңғай жол тауып, жәй жүрсең,
 Түрткілеп, мазаңды ап жаралар.

Өз бетің бір бөлек кетсең де,
 Былығын аңдамай өтсең де,
 Қызғаныш; бұл қалай, шет жүр деп,
 Қисынсыз, бар ісі - тек сенде.

Қайырсыз, уайым улайды,
 “Су жүрек” булыққан тулайды.
 Шегіне жеткен күн, мәрт кетсең,
 Ел болып; арыс деп, шулайды.

...Өткен соң мақтайды, ел елер,
 Асыл деп, асқарға тең келер.
 Тірлікте сыйласпай, халқым-ау,
 Қайтып бұл, көсегең көгерер?!!

1990

АЯЛДАМАДАҒЫ АРУ

Толықсыған тордағы кеудесін-ай,
 Басқан екен торситып, бөкесін май,
 Шолтаң көйлек артында тілген екен,
 Өшірсін деп, бозбала өкпесін-ай.

Көздің құртын, құтыртты жыбырлатып,
 Ойнақшытты көңілді тықырлатып.
 Ер-жүректі арбады, құлын мүше,
 Сезімді іште мылақаудай мыңғырлатып.

Менде көптің бірімін, балқып тұрған,
 Астарлы ой, іштегі от шарпып ұрған.

Бір жас жігіт келді де, алып кетті,
 Қайран жастық!
 Осы екен, қап антұрған?!!

11.08.91

ЖЕТЕСІЗ ЖЕТСЕ ДЕГЕНІМ

Қолымнан көмек ұсындым,
Қайырым жөн деп түсініп.
Қамқорым дерт боп, ұшындым,
Ол найсап шықты, ісініп.

Жетесіз жетсін деген ем,
Қайырсыз салды ойранды.
Түсінер деп ол - сенген ем,
Аңырап көңіл, ой қалды.

Оң болар деген үмітпен,
Ақыл ғып айттым, сын түрлі,
Қинадым тағы үмітпен,
Алдымда ессіз, жын тұрды.

Өресін көрдім кеңейтіп,
Ағалық өтеп парызды.
Ол жауып жала, гөй-гөйтіп,
Боратты жазып, арызды.

Түйсікке түсіп саңылау,
Жетесі жетсе оң болар.
Амал жоқ, болса “саңырау”,
Түптің де түбі - қор болар!!!

07.10.87

ӨЗІМ МЕН ӨЗІМ

Аласалау демесең бойым кіші,
Алай-түлей мазасыз ойдың іші.
Көңілім көл, жүрегім жыр жайдарлы,
Өзіме шақ, қайратты бойдың күші.

Қарапайым көрерге өңмен түсім,
Еш қатесіз келіп жүр көрген түсім.
Жақсы көрсем бүкпесіз адалдықты,
Ұрғашының ұнатам көргендісін.

Қызықпаймын еш нәрсе асылына,
Іштей күйем адамның жасығына.

Жетесізге ой салсам деп жүрем ылғи,
Ел демейтін ездер көп, ашығын да.

Дей саламыз, оныңда білгені осы,
Кім екен деп сұрамай жүрген досы.
Ер-азамат атақты, білмейді ме,
Сын екенін ой түгіл, қолдың босы.

Қанға сіңіп арайы атқан таңның,
Мазасыз ой беріпті Жаратқаным!
Ашық айтып назымды, баршаңызға,
Бүкпесіз сыр іштегі, таратқаным!

1985

* * *

Парасатты, болжамды жігітпісің,
Зерделіктің қыр-сырын біліп түсін?
Мығымдысын ойлардың сарапқа сап,
Қажетіңе жаратшы біліктісін?!

Айқуш-үйқыш сонарға салмай ізін,
Жақсы жырдың тапқайсың қанды уызын.
Жөнсіз жерде, жұп тауып қиыстырсаң,
Мөлдірлікке сусаған қанды айызым!

Құр мақтанға берілме тосын-қанды,
Ұрандамай жай сөйле, болсын жанды.
Көкірекке қонымды текті сөзді,
Қоштайды жұрт, жаттықсыз қосылғанды!

16.03.1991

БАҚ ТУРАЛЫ ОЙ

Бақ деген қонар құс па екен,
Айдын көл іздеп, шарқ ұрып!

Түксиген қабақ сұс па екен,
Көнбейтін қияс тартынып.

Бақ деген сәтті шақпа екен,
Дүние түгел, бас бүгін,
Қанағат, қайыр аспа екен,
Жеген тоқ, ішкен мас бүгін.

Бақ дейді неге бармақтай,
Құзардай болса, жаншама?
Алатыш кім бар салмақтай,
Арманда жандар қаншама?!

Бақ осы, көңіл қалауы,
Сүйсінтер еңбек - тер төккен.
Жығылмай жырдың жалауы,
Шалқыса Муза, жер - көкпен?!

Бақ деген шабыт Ақынға,
Жыр тұлпар түссе тақымға.
Қанаты талып құс қонар,
Көнбейтін іс жоқ Ақылға!!!

1987

АНА ТІЛІМ (I)

Ана тілім!
Қазақтығым, Елдігім!
Жылап айтсам, артық болмас ендігім?
Сүйсем егер Біржан-Мәди әндерін,
Ұлтшылысың деп, айтар маған енді кім?!

Сүтпен сіңген жан-дүнием, санама,
Тілім үшін қарыздармын анама.
Өз тілімдей талай тілді меңгеріп,
Жыр жазамын сұлулыққа арнама!

Қазақ тілі - қасиетті, асылым,
Сөз семсерім, алмас жүзді-жасыным.

Шубарланған шақтарыңды көрдім де,
Қапаланып арландым да, жасыдым.

Сүт емгенмен, тіл ембеді жас керім,
Түйсінбеді-ау, қасиетін, қастерін
Көк уызға, сөз мәйегі салынбай,
Өсті шала боз бала мен жас келін.

Қазақ болсаң, жаныңды сал тіл үшін,
Билер сөзін жатқа оқы да, біл-күшін.
Ел болайық десеңіздер, тіл қажет,
Ойлансын ез, жүрген бір сәт, күн үшін?!

1990

АНА ТІЛІМ (II)

Ана тілім, тілдің пірі бал тамған,
Тартынбаған жар басында балтаңнан.
Қаһарлы-хан, сөз алдында бас иген,
Қүдіретті ана тілім; Ел таңбам!

Ана тілім; Түркі тілдің - атасы,
Абай-Мағжан берген әділ батасы.
Қас жауымен бетпе-бет кеп, тоқтатқан,
Би сөзінің жоқ-ау ешбір қатасы.

Ана тілім; Тұранды аймақ ұраны,
Сөз кәусарға - қансын өсер ұланы.
Байкөл менен Балқан түбек арасын,
Шарлай ұпсын ер Алаштың қыраны!

Ана тілім, биіктеген билермен,
Домбыра да күмбірлеген күйлермен.
Мақал қосып, мәтелдетіп көрмесең,
Сөз қадірін, мыңды жыққан білер ме ең!!!

1990

АШЫНҒАНДАҒЫ АШЫҚ СӨЗ

...“Солженицын, онан кейін көптеген депутатсымақтар (орыс-казак) қазақ елінің солтүстік облыстары Ресейдікі” дегенді
Е.С.

Таңбалары басылған кие тасқа,
Бабамызға тиген тіл, тиер басқа.
Елдігімді елемеу қонағыма,
Түкіргенмен бірдей ғой ішер асқа.

Көгім күмбез, көңілім онан да ашық,
Мейірімді жан көрсем болам ғапшық.
Жатып келіп жармасам төрге шық деп,
Дастарханды жаямын, толам-тасып.

Сырласамын, айтамын шынымды да,
Ән саламын құлаққа жұғымды да.
Жатып жастық, жайылып көрпе болам,
Сөз қылар деп бұл қонақ - ұғынды ма?

Далам қандай, дәл сондай пейілімде,
Жайлауымды ұсындым сейіліңе.
Бара-бара еркінсіп кіріп алдың,
Таң қаламын: жеңдің бе - жеңілдім бе?

Тас-талқан ғып қопардың қойнауымды,
Ойран-топыр еттің-ау ойнағымды.
Емін-еркін еншілеп жер-суымды,
Бәрін жиып істедің ойдағыңды.

Есіктен кеп есіріп төрімде отыр,
Жайма-шуақ бұрынғы көңіл қотыр.
Кішілікке кісілік жасадың-ау,
Бар зауалың Алладан;
Көріңде өкір?! .

09.03.1991

* * *

Беті мөлдір, асты ылай,
 Көлкілдеген судаймын.
 Қосағынан айрылған,
 Көңілі пәс қудаймын.

Қала, қала көңілім,
 Еңсеме ауыр тас артқан.
 Бөздей өңсіз өңірім,
 Көз жасы жуа тазартқан.

Ой қоқысы мың батпан,
 Арылу қиын бұл күйден.
 Күйбің тірлік, мұң қатқан,
 Үріп ішер - бір күйген.

Тәуекелге бара алмай,
 Шайыр көңіл шайлыққан.
 Арға салмақ сала алмай,
 Жүректе ауыр, жайды ұққан!

10.07.1991

ЕР ҚАЗАҚПЫН!

Елім - азат, жер - азат, мен - азатпын,
 Қалай десем, еркімде - Ер қазақпын!
 Үш ғасырдай сүйреткен бұғалықты,
 Лақтырдым, әлемге аян - Азаматпын!

Жұбан ағам - айтқандай, жан азаптың,
 Зорын көрдім, тірімін, мен қазақпын.
 Антыққа да шыдадым, атом жұттым,
 Қорын көрдім, бодан боп, сан мазақтың!

Барлық ұлтпен теңестім, ұлтысыз болып,
 Жетіспедім, "партия" боп, мүртсыз оңып.
 Сары-арқаны қорлады, "Қарлағ" етіп,
 "Интер халық" кеңестік - жұртсыз қонып.

"Ұлы орыс" деп, ағамыз; ұрандадым,
 Ұмыт болды, дін мен діл, құран көрім!

Азаматты ұлтжанды, “жау” деп аттық,
Құрбан болды, қайран - Ер, қырындарым!!!

Мәтел болды; “қазақтың жауы қазақ”,
Жесірі мен жері әлем, дауы мазақ.
Әсірелеп, жүз-руға бөліп бізді,
Мадақ етіп, қалдық қой - азуға аз-ақ!

Күннен туған, мен нағыз - Азиатпын,
Елім - азат, жер - азат, мен азатпын!
Пайғамбарым, Зор - Ата, далам нұрлы,
Қазақ деген елі бар - Азаматпын!

Зормен үздім бұғалықты, Ер-Қазақтың,
Боларына ел сенген - бір ғажаптың.
Қуанышы қойнына сыймай тасқан,
Сәдуақастың жалғасы - Ерғазы-ақпын!!

16.12.91

АЗАТТЫҚ - ЕЛ БАҚЫТЫ

(сүйінші-тілек)

Азаттық - Ұлы бақыт, Дербестігім!
Жалғанда, құл - бодан боп, жетіскен кім?
Хан - Кене, Ер Махамбет - басын тігіп,
Аңсаған, Асан қайғы, ... Ер Төстігім!
Армысың,
Еркін елім - Дербестігім?!!

Азаттық, жаңғырық үн - ақпар құнды.
(Қарыны - ақ түйенің ақтарылды).
Сыймаған кең далаға қуанышты,
Ғарышқа Байқоңырдан аттандырды.
Паш етіп, бар әлемге, мақтан жырды!

Жер шары, кернеулі әлем құлақ түрді,
Бұғауды бодан халық лақтырды
“Ком-измнің” сәуле-елесі шашыранып,
Ел-елде, дербес жанды, шырақ нұрлы
Тұранды-бөрлі байрақ баурап тұрды!

Азат ел - сенші бекем, көргеніңе,
Абылай - хан ием кел, төрге міне?
Алаштың бас иейік Билеріне,
Аруақты, тәу егейік Ерлеріне?

Азат күн!
Бақ тілейік - өреніне?!!

Сүйінтсін - ұзағынан бостандықты!
“Қасыгөй” іші күйін - дос жан ұқты.
Қазақты жаны дарқан, қонақ жайлы,
Ең алғаш, түбі түркі - ел, хош танышты.
Болсыншы бірлік-берік,
Бостан - Мықты?!!

Уа, халқым дербес елім - мұратқа жет,
Елдікті - ала ауыздық етпесін мерт.
Бөленді күн нұрына - Тұран жері,
“Жүз” - деген, жүзі күйін, өртенсін дерт.
Алашым!
Ендігісі - өзіне серт?!!

16.12.1991

НАУРЫЗЫМ - ЖАҢА ЖЫЛЫМ! (Тілек)

Наурыз туды! Шығыста - елес беріп,
Күн мен түнді, ұғысқан теңестіріп.
Адамзатқа, Ұлыстың ұлы күні,
Тірлік тілеп, бірлікке кеңестіріп!

Түн түріліп, жол берді күнге нұрлы,
Әлем болып, елтіді, үнге жырлы.
Шат-шадыман көңілді, кір шалмасын?
Думандатсын, жас ұрпақ, сән-ғұмырлы!

Наурыз тойын бастайық, көпке ылайық,
Тазартайық көңілді, өкпе шайып.
Ел кіршіксіз құшақтар, қауышсын тек,
Ынтымаққа жеткізсін, өткел қайық?!

Қыран жебеп, ұшырсын - лашын құсты.
 Тірлік-бірлік бастады құлшынысты.
 Әлемге әлем - Наурызым жырлай берсін,
 Пайғамбарлар мекені - Күн шығысты?!

Күннен туған, киелі наурыз айым,
 Бүрлен-әрлен толысып, қауыздайын,
 Ынтыққан жұрт көктемге, жаңа жыға,
 Бөліп, санап күгеді Жұлдыз - Айын!!

Шың-шыршасыз, жетім ғой шырша-шыңсыз,
 Наурыз-көктем тойына, жыр шашыңыз!!
 Салт-дәстүрмен қазақы, қарсы алайық,
 Құтты болғай, кіндік кескен - жыл басымыз?!

1992

ҚАЖЫҒАН КӨҢІЛ

Қалған соң қажып, бұл көңіл,
 Уайым басып, тотығар.
 Ойсызға оңай - күн жеңіл,
 Түрленсін мейлі, тоты қар.

Көмбіс жан жасар, қам талай,
 Қыламын деумен, жоқты бар.
 Пәс күннен тағат таба алмай,
 Жүректе талып, соқтығар.

Ақ көңіл шіркін тұншығар,
 Меселі қайтып сенгеннен.
 Үй ішінде де тыңшы бар,
 Ит дәме болған жеңгеңнен...

Ішкенің ірің - тілгілер,
 Көңілсіз - мұңлы жүректі.
 Болсайшы үнсіз - тіл білер,
 Сыбанып тұрмай білекті.

Күнде бір жоқты іздеумен,
 Қос өкпе өшіп, еңтігер.
 Жақсылық жайды көздеумен,
 Арманды таусып... жеңілер!

17.05.91

ЫМЫРТТА

Өркешті өрден, қос өкпесі алқынып,
Келеді әне, әзер асып жалқы ымырт.
Терең сайдың, үңірейтіп қуысын,
Онан әрі, түкпиеді салқын ық.

Суық бұлақ күмбірлетіп дауысын,
Жайлап алды, құбыжықтар тау ішін.
Зиңгіт тастар, қорбаңдаған аңға ұқсап,
Сал теректер, секілді үлкен қауырсын.

Үрейді алды, қоюланған қараңғы,
Бұлт басқандай көлеңке етті алаңды.

Ай туған жоқ, жұлдыздар да көмескі,
Осы сәтте сездік білем бағанды.

Тез жиналды қайтпақ қауым қалаға,
Тылсым беріп таулы - орман, далаға.
Кешкі тоғай тынысы кең ерекше,
Тартпай қойды қыл қобызын бал ара.

Өрден түсіп, жамбастады қара түн,
Жайып жайлы, әлемдік кең қанатын,
Тоғай ішін қимағанмен болама,
Түгін созды, ауылымыз-баратын?!!

1980

САРЫ АЛТЫН

Қылаң берді, арайланды таң жақын,
Бір өлеңді ұзақ таңға жазды ақын.
Таң шолпаны мен мұңдалап шақырды,
Еске салып сағындырған сары алтын.

Балауса қыз, “самородок” сары алтын,
Егіз аққу - біз боп қақты қанатын.
Сен ғұмырлық қадірлім бол, қосағым,
Үзілмесін әңгімеміз - санатым?!!

Бақыт құсым, гүл-бағыма қонатын,
 Қоңыр әнім, қоңырауым соғатын.
 Пәк сезім мен нақ сенімді қадір тұт,
 Біл салмақтап, мендік болсаң -
 Соны алтын?!

15.06.80

ЖЫРЛЫ ЖҮРЕК МАЗАСЫЗ

Жастыққа тән балғын шақ ұяңдығым,
 Оңашада ұстайды қиялды кім?
 От сезімге өртеніп, сабыр-тежеп,
 Тұсаулы аттай кібіртік... жиналды мұң.

Жаяу шықпас, құзарға қияламай,
 (Ақ қағазды жыр-жүрек сияламай),
 Ойда жоқта мехфакқа түсіп кеттім,
 Жыр есімді, қапылыс жияда алмай.

Дипломым күректей - инженермін,
 Шаруаның игердім тиген жерін.
 Өрісті ойды еліме, игі іске арнап,
 Қақ, қақ болып көйлекке сіңген терім.

Жыр-жүрегім түлемей кенжелеген,
 Шындықты ұқпас таяқты - ер, жемеген.
 Көпшен ыққан "тоқ-жанға" бәрі мақұл,
 Жаны ауырмас, өз елін елемеген!!!

"Ұлы халық" - бірінші, орыс басшы,
 Байы жоқ қыз мәдени-дұрыс хатшы.
 Өтсе мақұл, партияға малшы - жалшы,
 Пленумда құптау көп, ...ұрыс тапшы!

Шындық жоқта, болама өзгерістер,
 Кісендеулі; озық ой, өрелі істер.
 Саясатқа жат келіп, маман қолы,
 Өткізе алмай жаңалық - тілін тістер!

1981

АРМАН ҚҰСЫ

Бақыт құсы, шықпасаң да алдымнан,
 Қаранды үзбей еріп жүрші соңымнан,
 Алдым - арман; соңым - жалған, қадамнан,
 Жаңылмайын менде жыршы жолымнан!

Егіз бе екен, бақыт құсы, бақ құсы,
 Көрген кім бар, қандай екен, нақтысы.
 Тәңір көкте, жерде болса іздейін,
 Инеменен терең қазып шахтасын!

Тәңір берген өз деңгейім, арнам бар,
 Шалыс бассам кескестейді алдан - ар.
 Асау Муза, жебей жүрсін қолдаса,
 Тілек - үміт, жеткізгенше армандар?!

1988

ТЕКСІЗДІК...

Бір ит бар;
 Көп үретін қаппайтын,
 Жымысқысы,
 жортып жүріп аптайтын.
 Атасы ит,

Кішік қанден тек тұрмас,
 Қадеті ескі,
 Тіміскілеп жатпайтын.

Дүрегейдің:
 Тегі бар ма тартайтын,
 Ит біткеннің;
 Дәмі барма, татпайтын?!

1991

БІР ҚАСҚАҒА

Қиналдың-ау қасқа, мен кімнен кеммін,
Еңбек сүтін тер сіңген, ерте емгенмін.
Жан азабын арқалап, талмай сүйреп,
Тозақтың да отына үйренгенмін.

Кәрі домбай, нысапсыз қасқа жан-ау,
Іш тарлығың ұятты - басқа санау.
Осы болса білгенің, қызғаншақтық,
Өзіңді-өзің емеспе масқаралау.

Ер жігітке адалдық жарасар тек,
Қатар тұрып, қинайсың аласар деп.
Несіне сен қорқасың, мықты болсаң,
Орынына “орнықсыз” таласар деп.

Зымиян ой сендегі басқа ма екен,
Түсінбейсің тисе де тасқа шекең.
Сен білместі үн-түнсіз тындырсам да,
Көз алартып қоймайсың қасқа текем!!!

25.06.1991

БЮРОДАН СОҢ

Талайым тас...
Күрессіз бағым кем бе,
Айтар сөзге келгенде, жағым кенде.
Шенеунік боп, шаруамен аласұрып,
Жыр арнамай келемін, жалынды-елге!!

Төр ие боп, әр істе кіші - ірілі,
Партияның төбеті, күшігі үрді.
Болды талай қан сонар, хан талапай,
“Бюро” түсіп, біреудің ісі жүрді...

Шындық үшін жаралған, оймен азып,
Жүре алмады күрессіз, бойын жазып.
“Елім қайтсе көгерер” деген жандар,
Талақ етті айлалы, жолды жазық.

Жазылды көп, көпірме “қарар-шара”,
 Нақты істер жоқ, жоспарлау - бәрі шала.
 Шындық жатты шырылдап, талқыланып,
 Демеу тапнай, жан ашыр арашаға!

Бастық біткен шарасыз, баспақ-жарым,
 Бюро сайын шығады, тастап арын..
 Кремльге жетеді жалған ақпар,
 “Ақылмандар” жанынан қосқан бәрін.

Ертең тағы, жиналыс - “үлкен” шешім,
 Жиналыста, жиналыс. күн мен кешім.
 Жыр-жүрегім торға түскен, тозды білем,
 Жағдайымды жасырам, елден несін?!!

1986

Қарқаралы.

АҒА ҚҰШАҒЫ

(Сәи Жиенбаевқа)

Бұқар жырау - баба асында,
 Шақырдың мені қасыңа.
 Құшаққа алып тіл қаттың,
 Именіп түр ем басында.

- Мүшәйраға қам, тез келмей,
 Ғафу ағаң шаршан, сөз бермей,
 Кейідің неге жаза бер,
 Оқисың әлі, дес бермей.

Далба тау қоштап жуалы,
 Ақылаға түстім дуалы.
 Өмірден көштің кененім,
 Жыр толған жасын дұғалы.

Еске алам алау әр таңды,
 Жырыңнан тамып нәр қанға.
 Жан Аға! Асқақ рухың,
 Ойнап жүр мепің арқамда!

21.08.1993

Қалай әлем, зерделі табынбасын,
Адамзаттың заңғары, әм, әулие?!!

16.01.94

* * *

Абай арман, Абай қайғы - Абай жыр,
Саналыға азық болмақ талай жыл.
Ұлғайған шақ, қайғы-уайым ойлантып,
Жыр құмарым ынтық болған қанбай жүр.

Өсиет жыр, оқимында толғанам,
Нұсқайды ол, ашық айшық жол маған.
Ұлағат сөз, қам көңілге демеу боп,
Қысылшаң шақ, ақылшым ғой қолдаған.

Санамызға сыналап ең саңылау,
Көп тобырдың кейі мылқау - саңырау
Жетесіздер жетекке де жүрмейді,
Ойы орталау, ісі шала - сан құрау.

Жаның күйген, ескермедік қайғыны,
“Жауданда үйрен” - деген сөз деп, жай мұны
Екшеп, өлшеп керегінді ал деп ең,
Тосудамыз, жауар деп “шелпек” қай күні?!!

Кәпір көздің үлкен болды араны,
У-боратып, шаңға көмді даланы.
Үш ғасырдай бодан халық, тіл ұмыт,
Салт-дәстүрден жүрдай қылды баланы.

Жеміт көздің - білегінде сойылы,
Қан құмардың соғыс екен ойыны.
Жер-жаһанның, тең жартысын алса да,
Жоқ-ау тегі жемқор жанның тойымы.

Ойып кірді ортамызға арағы,
Ең құрметті, жиын-тойдың тамағы.
“Достық үшін”, “саулық үшін” - деп ішіп,
Жалпы халық пьяншік боп барады.

Бүгін елде, “зәм-зәм” сусыз ойын жоқ,
 Ол жоқ жерде, думан да жоқ, тойым жоқ.
 Біз ішкенде астар болмай қалды - орыс,
 “Ұлы халық”, кемсітпек ойым жоқ.

Бірінші “ұлық” солар болды әр дайым,
 Билеп-төстеп, зормен қақты таңдайын.
 Жер-суымды емін-еркін жайлады,
 Бодан күндер ... Осы болды жағдайым.

Әулие Абай!
 Дербес елміз, бел шептік,
 Халық аң-таң; болды алғашта сенбестік.
 Егемен ел болу үшін, тәубалап,
 Сен туғаннан бір жүз елу жыл кештік!!!

27.02.94

* * *

Абайым!
 Өтті жылдар кіжінумен,
 Сары-арқа айырылды інжуінен.
 Жайлауды ата қоныс - полигон ғып,
 Басынды бұл да ездiк-жүнжуімен.

Қожасы, бодан елдің Мәскеу болды,
 Құба жон, сары жайлауға әскер толды.
 Атомның “заһар” күшін сынамаққа,
 Жинады, ойлы басты, іскер қолды.

Бәсеке, күшке сенген - кісі керең,
 Тойымсыз, құзғын - қырғи ісі де ерен.
 Көрер көз, саналы ойға, айшық салған,
 Зағип жан, Кәріпбектің - тісі дер ем!!

Дәуірдің атты арайлы қыдыр таңы,
 Күйреді “империя”, ыдырады.
 Әлі аң-таң... бодандықтан босанған ел,
 Қырсықсыз ірігендей қымыраны.

Бостанға басын тіккен талай барыс,
 Ерлерді жүрегі отты қайрап намыс.

Ақыры азаттықтың “желтоқсан” боп,
Құрбандық “жетім тоқты” Қайрат арыс!

Егемен дүрлігіп жұрт “аттандаған”,
Секілді, боқ дүние жатқан қалған.
Ұмытып тілімізді, ділімізді,
“Күн көсем” тезистерін жаттап алған.

Тірелді “изм” жолы тығырыққа,
Жығылдың, “нарық” деген жұдырыққа.
“Күмбезді” зормен салған, ойран қылып, -
жатырмыз; болмайды бір ұғынышта.

Дағдарыс, жалпы жалтаң оң мен солға,
Тезге сап, түсеміз деп қайсы жолға?
Басшы жоқ, өрісі кең, іске шебер,
Сөйлесе, ағын судай ылғи жорға.

Мойымас, тоң мойындау қайран едің,
Намыс қып, өзің талай қайрап едің.
Бүгінде сақал-мұртты сәндеп қойып,
Іліммен қол созуда Айға керім!!

Межесіз, дел-дал халық бостан алған,
Өндіріс құлдырауда босқа қалған.
Жағдайы ауылдың да мәз болмай тұр,
Адасып жүргендейміз, жолда жалған.

Айшықты мақсаты жоқ, жан адасқақ,
Басы жоқ - істің шала, аяғы ақсақ.
Қорқамын, өзге олжалап кетеме деп,
Қам қылмай, кібірткітеп аялдасақ?!!

1994

* * *

Абайым! Тыңда сырымды,
Көп сөз бар іште жырынды.
Өрледік өрге - өзге боп,
Көргендей емес бұрынғы.

Болған ел, бодан зорменен,
 Зомбылық бар ма көрмеген?
 Үш ғасыр тосқан төбесін,
 Көмпіс-ау қазақ, өлмеген.

Табынған - отым; шықты Күн,
 Ел мен жер азат, мықтымын.
 Қыл бұрау мәңгі пешіладі,
 Дербестікті - ұлы! Ұқты кім?

Тоқырап еңбек, жоқ жұмыс,
 Ақылшы батыс, күн шығыс.
 Қиналды халық, дағдарыс,
 Біліпте болмас, ит жығыс.

Жеңілге жайып желкенін,
 Ойға алмас ешкім ертеңін.
 “Алып бір-сатар” боп алды,
 Соңғы ілек, жастар - ертеңім!

“Көш жүре - дейді, түзелер”,
 Тірілген қазақ, жүз өлер.
 Керуен басы, қайда жүр?!
 Абылай керек, біз ерер?!!

02.02.94

ӨСІРЕР ӨСИЕТ

1. Бес дұшпан

Бірінші дұшпан - өсекті,
 Қымысы ауыр, кесекті.
 Жай адам түгіл, бұл кесел,
 Арам тер қылар “өсекті”.

Екінші жауың - өтірік,
 Суайтың келер, өте ірік.
 Өтірікшілер қутырса,
 Қапияда кетер өлтіріп.

Үшінші сүйер, мақтанды,
Айтатын сөзі жаттанды.
Асыра сілтеп даңғойың,
Салады қиқу, аттанды.

Төртінші келер - еріншек,
“Үй болмас салақ келіншек”.
Ер адам болса, ісі өнбес,
Оңбас жан кесір, жеріншек.

Бесінші - бекер мал шашпақ,
Өзінше толып... тыраштап.
Орынды болса, оқа емес,
Дастархан жаю, құлаштап!

Бес қылық ұқсаң дұшпаның,
Ақылға салсаң, қош жаның.
Қылықтан қырсыз қашсаңыз,
Жақсылық болар құшқаның?!!

II. Бес асыл

Бірінші асыл - талапты,
Ғылымға жайсаң қанатты.
Заңғарға биік көтерер,
Кигізер ішік жанатты.

Екінші асыл - Ер еңбек,
Тер төксең сүтін ел ембек.
Қаншама қиын болса да,
Кім қайсар болса, сол жеңбек.

Үшінші асыл - терең ой,
Маржаны ойдың, терең ғой.
Сарала, ізде, аптықпа,
Әліптің арты - ерен той!

Келесі асыл - қанағат,
Білгені жөн ғой жамағат.
Құлқынын тыйсын қомағай,
Ермесін десе жаманат?!!

Жақсының аты, рақымды,
Игі іске жұмса ақылды.
Сыйласта көпшен, бол дархан,
Жатсынба алыс - жақынды?!

Кемеңгер айтқан басшы ғып,
Көсем сөз әлде баршылық.
Қалғаны кейін боп жатар,
Бесеуін осы, алшы ұғып?!!

02.03.94

АСЫЛ АДАМ

(Мұхтар Әуезов 100 жаста)

Мұхтар көке!
Әкеммен құрдас екен,
Ғасыр - тоғыс, аумалы тұрмас бекем.
Шығыстауда тууы да тегін емес,
Қыдыр қонған, арқалы ырыс мекен.

Шатыр тіккен Шыңғыстай - арыстан Ер,
(Нұрлы сағым арбайды алыстан кер).
Абай туған толғатып, Арқа белі,
Бесік болған Мұхаңа данышпан жер.

“Болар бала - боғынан” - дейді халық,
Шыққан даусы жөргектен жерді жарып.
Көрсе-дағы тағдырдың зор сойқанын,
Артын баққан әліптің, сен бір алып!

Данышпан жан болжайды алдын айқын,
Қапас түнде жол тауып алқынбайтын.
Адастырмас ұстадың Абай жолын,
Зерделі оймен салмақтап, ақыл парқын.

Даңғылыңды тапсаң да өлшеп-пішіп,
Шәуелдеді өлермен өңшең күшік.
“Асыл адам - айнымас” - десе де Абай,
“Қызыл құзыр” алдында болдың кішік...

Даламыздай кең толғау, қазыналы,
Абай жолын жыр еттің базыналы.
Қазақ халқын әлемге әйгілі етіп,
Шежірелі әр сөзде назың қалды.

Мұхтар көке! Әлемдік ғұламасың,
Ер қазақтың көтердің мұнарасын.
Ғасырлардан бақилық, Күнкей шыңнан,
шұғылаалы оқыр ел, жыланамасын?!!

* * *

Абай - Күн боп, өсиетті жырын төккен,
Ой орманды Мұхтар-Ай, нұрға бөккен.
Алыстаған асқардай мұнарланып,
Алаш үшін, Қос арыс нар ғой шөккен!!!

1997

КӨҢІЛ ТУРАЛЫ

...Бұл көңілді сұрама ылайланған,
Өткен күндер уайымсыз, жылай қалған.
Шыңға шыққан қиялдың қанатымен,
Мұңға тұнып көкірек, құлайды арман.

Бұл көңілді қайтерсің құрыстанған,
Болымсызға болдырып ұрыс салған.
Бұлт үйіріп жоқ жерде қабағына,
Қарамайды жағдайға тынысты алған.

Бұл көңілді не қылам құрау-құрау,
Аласұрған жөн ташпай талай жырау
Қайтсе ғана орнығып тынышталар, -
Деп әлсіздеу жүректен жөнбе сұрау?!

Бұл көңілді қайырмас, тегін кісі,
Қаяу салып, келмес-ау шегінгісі.
Тоз-тоз болған үмітті үзер едім,
Табылар ма жазғанға - екіншісі?

Патша көңіл сезініп жалғыздығын,
 Дегенінен қайтпайды, нағыз мығым.
 Ескі доспен мен қалдым; ал келешек,
 Дербес елдің көріңдер - бар қызығын!!!

25.10.1995

АҚЫЛДЫЛАРҒА

...Ақылы кеміс адам аз,
 Байқасам бәрі ақылғөй.
 Ағайын біткен дүрде араз,
 Қайсысы, кімі жәдігөй.

Біліп пе болмас сапырма,
 Астан да кестең дүние.
 Басыңды босқа қатырма,
 Көріпкел, ақын-әулие?!

Жақсылар әсте жоғалмас,
 Әр сөзі ғибрат - көбі елде...
 Ақымақ тумай оңалмас,
 “Ақылды” жандар көп жерде!

Сабырлы бастар құралса,
 Баянды тірлік жасарма ек.
 Бірінің тілін бірі алса,
 Әлем боп, оңға басар ма ек?!!

26.11.1995

КЕЛЕҢСІЗ ЖАЙЛАР...

Рухсыз жан - “өлексе”
 Құр сұлдері жүргенмен.
 Қылықсыз қыз - жез өкше,
 Ар-ұятты білген бе?!

Қалталылар - “сары ауыз”,
 Жығады ұрып, теңгемен.

Сөзге келсе - бір ауыз,
Келіседі ол “жеңгемен”.

Әр қимылдың құны бар,
Қысылған көз - ишарат.
Өңешті адам құнығар,
Дәстүр “оңды” - не шара?!

Теңге тозып, килікті,
Доллар деген - алпауыт.
Сауда алды ғой билікті,
Көздің жауын - ал, мауыт!

Өндіріс тоқтап - жұмыс жоқ,
Күнкөріс үшін жалтаңбыз.
Сән-салтанат - ұлыс жоқ.
Тиді ме теріс батамыз.
Бүйте берсек - “дұрыс” жоқ,
Ел болмай, қараң батамыз!!

1996

БОЛДЫРДЫҢ БА ӘЗ ЖҮРЕК?

...Махаббат жайлы ой бітпей,
Қызық пен думан той бітпей.
Ақын жан сері, күнде әуре,
Сайранды қуып, бой күтпей.

Жалынды жастық - сынаптай,
Үдере жортқан құр аттай.
Жол - соқты болған көп жылдар,
Қоярма бір күн құлатпай.

Әсемпаз көңіл, көз құмар,
“Ащы су” ішсең - шөл қылар.
Қу нәпсі жеңсе тыраштап,
Елірме жүрек тез құлар.

Алқынып өкпе соқтығар,
Жүрген соң қуып жоқты бар:
Тозықты жүрек әлсіреп,
Тиянақ таппай оттығар.

Әсіре сөзге, мәз жүрек,
 Ындының қайда, әз жүрек?!
 Қинайсың неге патшағар,
 Болдырғаның ба тез жүдеп?!!

1997

ШИМАЙ ЕМЕС...

...Құдіретті өлеңді “шимай” дедің,
 Неге мұнша теріңе сыймай келдің?
 Бәрін, бәрін шақпашы теңгелерге,
 Қасіретін жүрегім жырлайды елдің.

Бәрін, бәрін... шақпашы теңгелерге,
 Нарығыңа жыр-жүрек тең келер ме.
 Поэзия Рухы - жүрсе де көш ілгері,
 Құлқын ойлы, оздырмас өнерді өрге.

Тоқта жаным! Қоныс бер орамды ойға,
 (Толмады деп, қинама қорам қойға).
 Бүгін озған “үшқырлар” соқтығылар,
 Сонда Муза! Бәйгі алып оралмай ма?!

...Еріккенге инженер, ермек пе едім,
 Елес қуған күнімді жерлеп келдім.
 Кеуде керген Музаға көңіл бөлмей,
 Ел не көрді; Күндіз-түн еңбектендім.

Енді, болды, мұң шағам, ой қазамын,
 Елес күннен арылып бой жазамын.
 Сөз-патшаға тәу етіп аз ғұмырды,
 Мойынға алам, өлеңнің жол азабын!

Сенші жаным,
 мұршам жоқ қарайтұғын,
 Күйкі тірлік,
 көңілім қарайды тым.
 Сөз құдірет қолдаса,
 келер күнім,
 Сәтті жырды болсыншы, санайтұғын?!

1996

ҚУ МЕН СҰМНЫҢ - ШКІ ОЙЫ

Сығымдап қысып қыз қылып,
Тереңнің шетін жалдаймын.
Өтірік сөзді - қыздырып,
Тіл үйірет дәмді, балдаймын.
Пайдалы істі жүз қылып,
Лебізбен жылы алдаймын.

Жалақы алып, байыдым,
Дегенге әсте нанбаймын.
Болмасқа бекер, жай ырым,
Жасау үшін текке бармаймын.
Өзіңе десе дайынмын,
Сенімді күшім-нардаймын!

Отырған төрде “хандарға”,
Кітаптың сөзін арнаймын.
Аңғалақ, аңқау жандарға,

Деме ғып текке, арбаймын.
Өзіңде жоқта, мән бар ма,
Жолатпай жекіп, қарғаймын!

Осынша тәсіл табатын,
Айтақтамайақ қабатын,
Қажетті тауып алатын,
Айтшы мен осы, қандаймын?
Өзіме тең жоқ, дардаймын!

1997

ӨТКЕН КҮНДЕР...

Өткен күндер, келер күнге баспалдақ,
Талап қылсаң, қызықтырар аспан-бақ.
Өтсе - өкініш, үміт алға сүйретер,
Тірлік барда, талпын жігіт - қос қолдап.

Қайғы-уайым басса еңсең зілмауыр,
Көтермесең көрер көзге - тілге ауыр.

Сын сағатта тәуекелге келмесең,
Шыдай алмас нәзік жүрек, кір-бауыр.

Өткен күнге өкпе жүрмес деп білем,
Дақ түссе де екі өкпеге текпіден.
Түлкі заман бұлаңына ілессең,
Ұмытарсың туғаныңды тектіден!

Өткен күндер, туар күннен үмітті,
Таразы - өмір, кім ұтылды - кім ұтты!
Келер күнім, бақытты елім, азаттық, -
Артағы ұрпақ ғұмыр кешсін, кіл-құтты?!

Өткен күндер, келер күнге - қол созған,
Сәттеріңді ескеріп қой, болса озған.
Алдағы күн, байқа шырақ - алдамшы,
Тың іздерін боп жүрмесін, жол тозған?!

Келер күнге үміт артсаң жоспарлап,
Еңбек қылағай ерінбей еш, қос қолдап.
Жеңіс туы желбірейді төбеңде.
Әр ісіңді, жүрсе жақсы - дос қолдап!!!

1998

ЗЕЙНЕТКЕР МЕН БЕЙНЕТҚОР Әңгімесі

Зейнетақы: біріншісі - 40 000 тг.

екіншісі - 4 000 тг.

Халық қазір қой емес айдағанға жүретін, алдағанға көнетін.
Өз дегені болмаса, келіспейді,
кессеңдағы қоң етін - деп күрсінді бейнетқор,
үстінде бешпет көне тым.
ал әңгіменшіл, зейнеткер зейнетақы, жоғары,
беті жылтыр, мойыны доғалы,
қутыңдайды, өте тың!

Бейнетқор:

Еңбек еттім ерінбей,
Еш жұмыстан жерінбей,

Сонда да “изм” күмбездің,
Төбесі қойды көрінбей.

Зейнеткер:

Мен де еттім қызмет,
Кабинет жайлы, қызық ед.
Думан тойлы комсомол,
Қайда барсаң, қымыз-ет.

Бейнетқор:

Таңмен атып жалаулап,
Күнмен баттым алаулап.
Сонда да өнген бір іс жоқ,
Есеп-шотта кіріс жоқ,
Жүгірсек те танаулап.

Зейнеткер:

Біздер жүрдік “өкіл” боп,
Ақпар бердік нөпір көп.
Тер малшынған жан құсап,
Дөкейлерден алғыс ап,
Жайлы орынға - көпір сап.

Бейнетқор:

Жылдар өтті... әл кетті,
Жалған ақпар әңгі етті.
Бос болмады қолымыз,
Толмады орта қорымыз,
Өлшеусіз істен мән кетті.

Зейнеткер:

Қызмет өсті, бізде өстік,
Абат бақта жүздестік.
Қыз-қырқынға қырындап,
Ақшадан да жырымдап,
Сызылып “біз-сіз” дестік!

Бейнетқор:

Ия, сіздер ғой бөстіңіздер,
Ініп-жеумен өстіңіздер.
Жай халықты қанап “жатсыз”,
Партократтар қанағатсыз,
Құлдырды іс... естіңіздер?!

Зейнеткер:

Ия, естіп тұрмын, баяғы ісім,
 Үзілген жоқ - байланысым.
 Әлі ештеңе ұмытылмайды,
 Көсеп жеген тұтылмайды,
 Жалағанға бар - аянышым!!

Зейнеткер: Мерседеске мініп кетті;

Бейнетқор: Троллейбуспен үйіне әрең жетті.

Осылай кездейсоқ әңгіме бітті.

1998

ӨРТ - ТІЛСІЗ ЖАУ

...Маусым айынан, тамызға дейін бір тамшы тамбады.
 Аспан күйіп, жерге түсердей күн аптап ыстық болды.
 Қарағандыдан Қарқаралыға дейін өртенбеген сау жер
 қалмапты. Өрт қаулап, өршеленіп жанып жатыр,
 өртті өшіріп жүрген ешкім жоқ. Өртенген жердің
 жан дауысы, менің жан күйзелісім осы өлең болып шықты.

Тамыз, 1997 ж. Е.С.

...Өрт шықты тілсіз, құйқасын жердің шығғырып,
 Құтырды құйын, есірді желде ызғырып,
 Жалмады жалын, қап-қара қылып жер бетін,
 Адыра қалды, құмартқан көңіл, дүз - қылық!

Өртеңді орман, өксінге толы тіршілік,
 Қарайды аң-құс, жер менен көктен түршігіп.
 Жан-жануарларға, қасірет болды бұл апат,
 Қыршын боп кетті, көк майса құрақ, тал-шілік!

Шарпыған сәтте, күшпенен дүлей от қаулап,
 Даланың шықты, жан-дауысы ащы, шоққа аунап...
 Сол шақта ешкім, қол ұшын берер болмады,
 Күңіренді тау, алғандай жерді "жоқ"-жаулап!

Өртеніп кетті, бықсыды шала өртеңде,
 Жер-Ана сыңсып, жылайды жоққа; бұлт - емге.
 Күйіп тұр Күнде... тесіле қарап, тілеулі,
 Келсе екен деп, керуені бұлттың... ертеңге?!

...Жайлаған еркін, түркі-тек, ата-бабасы,
 Қасиетті жайлау, жатқанда жанып даласы,
 Қалмаған сынды, ер-текті қазақ, шынында,
 Өңірет өртті, сыбанып білек баласы?!

...Атан да, Аттан!!!
 Жер-ұйыққа - жау шапты,
 Өрт тілсіз - жау ғой,
 өксіндер жанып, қаусапты.
 Егемен сілім!
 Өртеңді жерім - Ер қайда?
 Жер-Ана жансар,
 Көзінен жасы, қанша ақты!!!

Аттан да, Аттан?!
 Өрт тілсіз - жау,
 Жау шапты!!!

1997. Тамыз.

КӨЗ ЖҰМҒАНША...

...Көз жұмғанша,
 ой-қайнардан
 шым-шымдап бір,
 шығар екен
 сөзім қанша?!

Көзін ашып,
 сол қайнардың
 мәлдіріне,
 бола алмадым
 өзім ғашық?!

Айырық жол,
 “изм” жымына сап,
 инженерлік. -
 кәсіпке нақ
 апарды сол.

Өкініш зор,
ашылмаған,
ішімде өліп,
жазылмаған
ойларым мол...

Өкінгенмен
өткен келмен,
бұлдыр елес,
бұл бір белес
өлім төнген...

Алда ғұмыр,
сағым бұлдыр,
өтпе кезең,
тезін сезем,
жерде жұмыр.

Қайта жанған,
бағы заман,
көздің жасын,
көл қылмасын,
қилы жалған?!

Бәрі “көсем”,
әрі шешен,
осалы жоқ,
қосарың жоқ,
ғұмыр кешем!!!

31.03.1997

* * *

...Кешегіге жалтақтап,
қайта-қайта қараймын.
Келер күнді салмақтап,
Үміт жібін тараймын.

Дербестікке не жетсін,
Бағзы заман арманы.
Күн шуағы тербетсін,
Ұмыт болсын, жалғаны.

Істің көбі - асығыс,
 Аптығуда не мән бар?
 Салиқалы, анық іс,
 Шешілмесе құмән бар.

1997

* * *

Көп іздеген, тапшақ қой,
 Дөп бағдарлап шешімін.
 Білімдіден шықпақ ой,
 Тілін алса, несі мін?!

Қолда барды ұқсату,
 Қас шеберге, тән қылық.
 Басы болса тым қату,
 Істе тынар тыңғылық!

Істің көбі, бүгінде,
 Шешім тапты - ат үсті.
 Шығыс қарап, көбінде,
 Үлгі етеді батысты.

...Қазақ атты, бұл елде,
 Ескерейік, ер барын.
 Қазыналы нұр жерде,
 Туған талай, нар-дарын!!

10.04.1997

* * *

...Қиратпай-ақ өткенді,
 Жалғастырған дұрысы.
 Көтерсе биік, шөккенді,
 Жарқырар әмсе, нұрлысы.

“Керісі” көксеп өткенді
 Тектісі алға ұмтылар.
 Тұтатса ардақ-өшкенді,
 Жаңғырығар, құлпырар!

12.04. 1997

* * *

...Мұңаямын... қамығамын,
 Ой ойлаудан жалығамын.
 Қыс-тағдырдың жауып қатқан,
 Қабағыма қары қалың,
 Одан қалай арыламын,
 Асыл текті, жарым-арым.
 О, Тәңірім құдіретті,
 Кешір, жайды ұқ - жалынамын!!!

Ойлай, ойлай мұңға ұямын,
 Еңкіш тартты шың-қияным.
 Көктем уызы кермек татып,
 Бал орнына, у құямын.

Мен қашан бір, ес жиямын,
 Ілесе бермей тобырға,
 Желісіне қашан көшем,
 Боз жорға мен Жел маяның?!!

1990

ЖАС ҰЛҒАЙДЫ...

Жас ұлғайды, қадір төмен... "тас-Аймын",
 (Аллаға ылайық әлде қанша жасаймын.)
 «Шенді-пенде» солай ұқса, не қайран,
 Түн ұйқысыз, ойды оймен қашаймын.

Көңіл патша! Азайса да әліміз,
 Солғын тартқан, әжім түскен әріміз.
 Қариясын құт санаса, өскен ел,
 Ұйтқы болып, жөн сілтер ек әлі біз.

Көрген қарияның ойы - анық,
 Мүлгіген жұрт, қашан тыңдар оянып.
 Өркениетте өріс алып, тұрған жас,
 «Көркі әсем» - болса дейді, бойы Алып!

Замананың тазысына жықтырып,
 Бейнетқорды - зейнеткер деп, ұқтырып,

Атағына - сай келмейтін теңгемен,
Қамап қойды, тірі-үйіне бұқтырып...

...Алдағы күн, сәуле күңгірт, сүреңсіз,
Күн көрістен, қуат аздау, түр өңсіз.
Жас қартайар, қайғы ойлантар, сол шақта,
«Шенді-пенде» не қылмақ ол, түреңсіз?!
Ақыл емес, бұл айтпағым, күрең сөз!

17.10.98

БІР БАСШЫҒА

Түксиіп паң қарадың шіміркеніп,
Орындыққа кетіпсің тым шіреніп,
Сыртқа сырбаз көрінбек болғандайсың,
Жымысқысын жасырып іштің жемік.

Тікірейіп мұртында селтеңдеді,
Терең тартып шұқырың желкендегі.
Әр сөзіңді нығарлап әзер айттың,
“Қол тимейді, келсең деп”, ертең тегі?.

Арғымақтай хатшы қыз, балтырлы екен,
(Ішінде ұйып, қаншама қан тұрды екен).
Құлағына ымменен сыбыр еттің..
Тыжырынды тек сенің жалтыр шекең.

Ертеңің еш, хатшы қыз кіргізбейді,
Сенің қолың тимейді, күндіз дейді.
Отырсаң да орныңда, жоқ дегізіп,
“Құйтырқы ақыл” арам ой непі іздейді?

Байқа мырза, ұрлығың ұртың керсін,
(Осы елдің; қазы-қарта, құртын жейсің)
Уәде етіп, нандырып, кеткеннен соң,
Ғайбаттап, “бұл неғып жүр, қыртың” - дейсің?

...Тағы да ертең, ертең еш, жоқ боласың,
(Бір басыңа ішер жем, тоқ мол асың).
Көп қарғысы... түбінде жаза аларсың,
Өзіңе-өзің жалғыздық - соқ, моласың?!

10.04.97

КЕЮ (Базарда)

...Сорасын сығып жанымның,
Ағыздым жасып көзімнің.
Сұйылып судай қанымның,
Жері осы жеткен төзімнің.

- Айнала, тола адам көп,
Кешірген тірлік, таласа...
Мұңымды тыңдар адам жоқ,
Жаныма түсіп араша...

...“Изм”-нің қудым елесін,
Тер төгілді-ай қаншалық,
Тыңдадым ақыл-кеңесін,
Жалпыға жайдым, жан салып.

Бел шешпей өтгім, күреспен,
“Изм”-нің туы жығылмай.
Өкпем де өшті, тіреспен,
Жан-алқымға кеп тығылды-ай.

Арманды биік, сындырды,
Жұлқысып жастық, қартайды.
Ақынжан нені тындырды,
Аяқ асты сусып, жар тайды.

Жыр-жүрек жүдеу, күй - дертті,
Қол - еңбек, тәйір сол ар ма? -
дедім де кеттім, сүйреттім,
базарға барып, қол арба!

Базарда тобыр, арпалыс,
Телміріп терген, сор - асын.
“Содырлар” жүрген, қалтарыс,
Ағызар жанның сорасын.

Қажытты арба шиқылы,
Талдырып қолдың қос қарын.
Арбаған Муза сиқыры,
Қиналды көңіл қоштарым.

Сонда ұқты, кәрі тарамыс,
Бейнеттің - бейнет екенін.
Ойшылаға озбыр, қара күш,
Тосқауыл қойса не етемін!

Бойымды басты қалың мұң,
Көтертпей еңсе, ез - тірлік.
Кім сұрар жайын қалымның
Жоқ жерде ауыз - сөз бірлік.

Сорасын сығып жанымның,
Тауыстым майын көзімнің.
Қызуы қашып қанымның,
Жері осы;
Жеткен төзімнің!!

1998

Қарағанды қаласы.

ОДАҚҚА НАЗ

...“Адамның данасы
Жасы үлкен ағасы”

Абай.

Жазушылар Одағы,
“Жасы үлғайғандарды мүшелікке
алмаймыз” - дегенді естігенде туған
өлең-наз.

Е.С.

..Алсаң ал, алмасаң қой мүшелікке,
Одаққа өткендерге күш еніп пе?
Пысықай қалталылар өтіп алып,
Дарынсыз жүрген көп қой күшеніп те?!

Таңдапты - таңдаулыны, жасқа қарап,
Қажетсіз болғаны ма басқа талап?
Зиялы ел қариясын құт санаушы еді,
Толыспай жас не қыламақ, асқа жарап.

- Рас “измдік” шаңыраққа уық ілдім,
Көтердім қаһарында уыт-зілдің.

“Панпартия” нұсқауымен қызмет қылып,
Арбасып болды ілгішек жыры-тілдің.

Жазылды өктем жыр боп күйзелісім,
Қағаз боп, істің көбі - күйген ішім.
Ұнатпай, тың ой айтсаң - деді хатшы;
“Бұл неге істейді деп, үйдегісін?!”

Отыз жыл арпалыстым, “ұлық” болдым,
Күрмеуі шым-шытырман, құлдық тордың.
Жымына түсіп кетіп, көпшен бірге,
Шырмауына оралдым “қулық” жолдың.

Булыққан өкпе-өтім жарылардай,
Мүжіліп құлар болды, арым-жардай.
Ақынжан сыр ақтармай жүре аларма,
Зымыян түк сездірмес залым жандай.

- Ал, енді бостан - арман, ар - қолда деп,
Азаттық арымасын нар жолда деп,
Кешігіп сырды - жыр ғып қақтым есік,
Одақты қасиетті - Ақ орда деп!!!

Алмадың, жасқа қарап, алмасаң қой,
О, Музалап - жүрек от боп, жансадағы - ой
Жыр - бұлақ сыздықтатса - бір арнаға,
Ақын да, арман бар ма, жан - садаға гой?!!

22.07.1996

ЗАМАНА СЫРЫ...

Замананың тоңы қалың, асты ызғар,
Біз тататын жеткілікті ас-түз бар.
Адамдықтың асқарына шыға алмай,
Жанды нала өкпе қысып, бас сыздар.

Тым дөрекі болып, толған “бассыздар”,
“Оңай олжа” қалталыға жас қыздар.
Әсемпаздық, жұмыссыздық-абыройды,
Тәрік дәстүр; жалаңаштап ашқызар...

Әр мүліктің айшықты - ашық нарқы бар,
 Құлқын құмар, түпсізден не, артылар?
 Тұрғанда алтын, асыл жиһаз көз арбап,
 Бәрі сатып алынарда, сатылар.

Адам көркі - шүберек деп білген біз,
 Шолтаң көйлек, оғаш көріп күлгенбіз.
 Ал, бүгінде көрпемізде ашылды,
 Замана осы; мейлі ұрсыңыз, күндеңіз?.

Бостан елміз, өзімізде ерік бар,
 (Арсыз ойда, есерлік пен желік бар).
 Не қажеттің бәрі де бар базарда,
 Саудаласта, алмағаның жеріп қал?.

Замананың беті жылтыр, асты ызғар,
 Ел тататын әлі талай ас-тұз бар.
 Түңілерін күні ертең білмей ме?
 Жеміт көзді, қалың қалта-бассыздар!

1998

ҚАЖЫДЫМ, ҚИНАМАШЫ...

...Қажыдым шын, шамадан тыс қажыттың,
 Салмағы ауыр, тағдыр салған қамыттың.
 Жегі құрттай, жан-жүйкемді жедің-ау,
 Отына да шыдар едім тамұқтың.

Ойлай, ойлай шешім тапшай адастым,
 Күйе-күйе жаласына аңдастың.
 Өзімді-өзім отқа салып пісірем,
 Обальына қалмау үшін жалғастың.

Тағдыр кез қып, долы жанның жойына,
 Қаңқу сөзден, у жайылды бойыма.
 Кішірейіп, жоқ болуға айналдым,
 Кінә артар деп, келер ұрпақ сойына.

Қасіретін күйкі тірлік тұрмыстың,
 Сездірмеуге дос-жаранға тырмыстым.

Өткір ашу кесе-кесе бітірді,
Ақтарылды іштегі сыр, жымысқым.

Мен аулақпын жаман ойдан жарым жан,
Оқыс жағдай, табылайын жаныңнан.
Сабыр қылшы, шектелсінші шекісу,
Қиналмапшы, қинамашы жалынам?!!

1999

КҮН ҰЗАРЫП КЕЛЕДІ...

Қыста өтіп барады, қызыл құлақ,
Күнде көзін қадайды ұзақ-ырақ.
Қыс сіресіп бақса да, табиғаттың,
Бұза алмасы, шындық қой заңын бірақ.

Күн ұзарып келеді, қол ұзарып,
Нұр шуағын төгеді, ол - қызарып.
Түнгі ызғардан ашақ - Ай құлақтанып,
Кетпестей боп жатады, қар-сыз арып.

Күннен-күнге, Күн төгер шуағын мол,
Наурызда жаңырығу - жоралғы жол.
Терістіктен тепсініп жел ызғырық,
Барып, барып түстікке, оралады - ол.

Күн ұзағын паш етті, көкпен-елге,
Қар өкпелі, жылауық - өктем желге.
Жаңа жылым - Наурызым, көші келіп,
Шаңырағын көтермек - Көктем жерге!!

27.01.1997

ДОМБЫРА

Бауырыма басып сені домбырам,
Көкейтесті, жыршы құсты қондырам.
Пернелерге көзім жұмып қол салсам,
Көкіректе күмбірлейді қоңыр ән.

Қоңыр үнге балбырайды бауырым,
 Құлағыма келеді бір тәуір үн.
 Елілдейді екі өкпе де желігіп,
 Арқа қозар, құрыс жазып жауырын!

Ерке сылқым әуенге елтіп тұла бой,
 Су жаңа әнге, сөз маржанын құрады ой.
 Бірін-бірі сүйемелдеп көтерсе,
 Жан-тәңімен құлағыңды бұра ғой?!!

1997

ТІЛЕК (I)

(Әзіл-шыны аралас)

...Мен өлсем, қазақтың ұлы
 ақындарының бірі болып шыға
 келемін деді әзілдеп, заманының
 таршылығына налыш Серік-сері!

...Сөнбе Серім!
 Жанып тұрып алаулап,
 Жан-жағында жүрсе де итгер танаулап.
 Балағыңнан тістегенге көз салма,
 Тамағыңнан алғандарға қарау хақ!

Өлең сөздің: Абай айтқан - тәңірі!
 (Жетсе жетер тек Алланың әмірі)
 Жыр өлкеде, ерек тұлға боп жүріп,
 Алмашы ойға, “жаман” сөзді-өмірі!

Серік-сері, жүрген жердің бәрі шоу,
 Қырғызбын деп әзілдейді ...Ала тооу!
 Мұзар басты Алатауды бөлмейік,
 Ғұн бабамыз, Түркі атамыз болар дау?!!

...Өлгендердің бәрі кетпес - Ұлы боп,
 Тірі өлік көп, жүрген құлқын құлы боп.
 Әз халқыңды қуанта бер, жыр оқып,
 Алты Алашқа - Ақсұңқардың ұлы боп!!!

Қазан, 1999

ТІЛЕК (II)

Серік сері 50-де

Саған ауған арманы Сарыарқаның,
Арқалы ақын Серігім, сал-дарқаным!
Адам-Ата, хауа-Ана рухына тәу етіп,
Поэзия көгінде, рауандап атқан таңым!

Пәлсапа - жыр; Тәңірге тіл қатқандай,
Әлемді - ойлы, ұйытып тыңдатқандай.
“Шайтан көл”-дей сұлу ән мөлдіретіп,
Ғашық жардың жүрегін жылатқандай.

Қырандардың сал-Серік, мұз балағы,
Жалғыз арша - тас тескен құзардағы.
Қара орманы саялы, баурайы абат,
Қарқаралы - ақынның Муза бағы!

Дара бозым, отты өлең жасындаған,
Асқарлаенсаң, ел риза - Қасым ағаң!
Алты алаштың арқалы ақыны бол,
Азуы алмас, жебесін - Қасқыр бабаң!

08.03.2000

КӨҢІЛ КҮЙІ - ӘУЕНДЕР

ЖЕТІМ ҚАЛҒАН ҚҰРАЛАЙ

Кездесті елік, келе жатқан аттыға,
Тұра қуды қамшы басып аптыға.
О, гажап ай, елік ұзап қашпады,
Лағы оның тобылғыда жатты ма? (2 рет).

Көздеді аңшы ала сала мылтығын.
Баспақшы ғой аң құмарлық ынтығын.
Ажал аузы қаһар шашып бүрқ етті,
Қорғасын оқ тесті еліктің қолтығын. (2 рет).

Жараланды сорлы анасы сүті ағып,
Ақ құмардың көңіліне бұл құба-құп.
Лағына әрең жетті әлсіреп, әлсіреп,
Түскені ме, ажал атты бұғалық? (2 рет).

Маңырады... ыңыранды... құлады
Ұшып тұрды ұйқыдан пәк лағы,
Искелейді қансыраған енесін,
Елеңдейді құралайдың құлағы (2 рет).

Келіп қалды ат тұяғы дүбірлеп...
 Жаралы ана “қаш” дегендей күбірлеп.
 Елең қағып от жүрегі шошынып,
 Зытты лағы жетімсіреп, дірілдеп (2 рет).

1982 ж.

ҚОС ҚОҢЫР

(әндетіп)

Жібек шоқы, Қос қоңыр,
 Көңіл қошын тосты өңір,
 Жүрегіме сайратып,
 Бұлбұл үнді құс қондыр?!

Туған ауылым - Қамхорым,
 Алтын бесік - жан қорым.
 Ақ сүтіммен анамның,
 Жүректен жыр алды орын.

Шөл құмары - нұр ағын,
 Қайнар суы Нұраның.
 Ата-қоныс бастауым,
 Тереңінен бұлағым.

Туған жерім, ырысым,
 Қорған баба - қонысым!
 Кіндік қаным-қызғалдақ,
 Жан саясың сол үшін!

Жібек шоқы, Қос қоңыр,
 Көңіл қошын тосты өңір.
 Жүрегіме сайратып,
 Бұлбұл үнді, құс қондыр?!

1975

ЖАНАСЫЛТАЙ

(қарындасқа)
(әні бар)

Қиылып қарадың-ай,
Қимастай қарағым-ай.
Бір көрген қарындас-ай,
Қалмайық адасып-ай.
Жұптасып жүрейікші,
Аққудың баласындай.

Қалмайық адасып-ай,
Аққу сән, қарындас-ай.

Сүліктей тал бойың бар,
Ақ тамақ, қаз мойын сал.
Гәккулі дауысың бал,
Сызылған мауысым жар.
Ән қосып көрейікші,
Менің де жыр құсым бар.

Менің де жыр құсым бар,
Әнге орап, гүл ұсынар.

Бойымды ап күй менің бір,
Шақырын биледім кіл.
Биледік үн қатпай-ақ,
Бірғақтан талыпты аяқ.
Қиналып тұрса дағы,
Кейбір жан ұнатпай-ақ.

Билеуден жалықпайық,
Аққудай қалықтайық.

Қош деуге қимадым-ау,
Жанымды қинадың-ау.
Сымбатың сәндік тұмар,
Болмасын жүзік сыңар.
Менен де бәлкім сенің,
Жүрегің нәзік шығар.

Сездірмей лүпілдеген,
Жүрегің кімдік құмар?

Қайыруы:
Аққудың баласыңдай,
Есен бол жанасылтай.

1964

Алматы

ДӘРІ ҚЫЗ

(әні бар)

Жанымды жайсаң жандырдың,
Тұңғыық көзі сары қыздың.
Бір сен деп ауған арманмен,
Отырмын ойда жалғызбын.

а-а-ай
Арманым жалғыз,
Өзіңсің сары қыз.
а-а-а-ей дәрі қыз.

Білсемші дәру, дәрісін,
Қисынсыз болды әр ісім.
Жүректі не деп жұбатам,
Таусылды шыдам, әл-күшім.

Бар ма деп мендей ынтық жан,
Көкірек керіп сыр тұнған.
Мен жүрем бей-жай сездірмей,
Көз алмай сенің сыртыңнан.

Артса да ыңдың, батпадым,
Арман жыр жазып хаттадым.
Бермек боп саған келгенде,
Бір ауыз сөзді таппадым.

1967

Қамқор ауылы

ҚЫМБАТТЫМ

(әні бар)

Қиялымды тербедің көрген сәттен,
Қимас бейне сүкімді нендей тәтті ең.
Бөтен біреу сұқтанып,
Қадіріңе кетер ме жетпей әттең?

Е-е-е-ей Қымбаттым,
Сұлу екен сымбатың.
Бір көрдім де өзіңді,
Бір көрдім де ұнаттым.

Сен ұқсамай өзгеге жаралыпсың,
Өртейін деп ішімді барады ұшқын.
Тек әйтеуір білгейсің,
Құлай сүйіп, мендей кім жаныңды ұқсын.

Қайырмасы:

Ай сәулелі қоңыр кеш, кәусар ауа,
Ғашық оғы тиген жан сау қала ма?
Амал нешік ұқпасаң,
Сені аңсаған жүрекке бар ма дауа?

1967. Мамыр айы.

Алматы.

СЕН БАР ДҮНИЕ

(әні бар)

Нұрлы көзің сүйкімді,
Алып кетті-ау ұйқымды.
Өзіңді көрген сол күннен,
Жоғалттым мен күлкімді.

Қайырмасы:

Жоғалттым мен күлкімді,
Бей-жай жанмын бір түрлі.

Жүрегімде маза жоқ,
Қандай жан ең сүйкімді.
Е-е-ей қандай жан ең сүйкімді.

Айтқан сөзің - балдай-ды,
Тұла бойың - қандай-ды.
Құлын мүшең балбырап,
Өзіңе тартып арбайды.

Қайырмасы:

Өзіңе тартып арбайды,
Әдептен әрі бармайды.
Сыртыңнан болдым ынтызар,
Ішіме түсті бар қайғы. - 2 рет

Таңнан туған нұр ма едің,
Сыр ғажабын білмедім.
Алғашқы айтқан бір сөзің,
Көкейімде жүр менің.

Қайырмасы:

Есімде бәрі жүр менің,
Сәл жымиып күлгенің.
Қандай ғажап дүние-ай,
Ғашық бола білгенім!

16.01.1978

СӨНБЕ АРМАН ЖҮЛДЫЗЫМ

(әні бар)

Ай туғанда меңдей ғана жұлдызым,
Күн туғанда таңғы нұрдай бір үзім.
Жүрегіме ұя салған мәңгілік,
Сенсің менің бұлбұл үнді жыр құсым.
ой-ой-ай, жыр құсым

Қайырмасы:

Меңдей ғана жұлдызым,
Таңғы нұрдай бір үзім.
Жүрегіме мәңгілік,
Ұя салған жыр құсым.
Жайна, арман жұлдызым.

Кеш құрымнан жарқырайсың күлімдеп,
Қиял құсын дірілдетер түнгі леп.
Сағындырмай келер деген үміт-ән,
Сейілтеді күдік ойды тілгілеп.

Жарқырай бер күлімдеп,
Армандаймын күнім деп.
Сейілтеді үміт ән,
Күдік ойды тілгілеп.
Жарқырай бер күлімдеп.

Көк күмбезге шашқан шашу күмісім,
Көп ішінде сенсің жалғыз нұр мүсін.
Іші-бауырым елжіреумен, көз алмай,
Қарай-қарай өтермін бе кім білсін?!

Шашқан шашу күмісім,
Сенсің жалғыз нұр мүсін,
Қарай-қарай, көз алмай
Өтермін бе кім білсін?!

1978

Қарқаралы қаласы.

ҚАЛҚА БАЛА

(әні бар)

Толғатып жер жаннаты Қарқаралы-ай,
Туышты сені әсем ғып қалқа бала-ай.
Сәнге өскен сұлу шыңға бал қарағай,
Қол бұлғап, сағым арман тартады алға-ай.

А-а-а-о-ой...

Қалқа бала-ай,
Қалың қалай.
Өзіңді сүйген жанда,
Арман бар ма-ай.

Қалқа бала-ай,
Сағындырмай
Келіп жүрсең болады,
Көңілім жәй, а,а,ай...
Қалқа бала-ай
Хабар алмай, сағындым-ай!

Баурайы түкті кілем Бұғылы шың,
Түрленткен төрт дүние құбылысын.
Беймаза лүпілдейді Жүрек көлі,
Тірліктің махаббатсыз күні құрсын!

Қайырмасы:

Өзгеше сымбатың бар, сыны басым,
Жап-жасыл кім сұрайды шынар жасын.
Деймісің жүректі - ер сүйген болса,
Сарғайып, сағынышты жыр арнасын!

Қайырмасы:

1996

Қарағанды.

КЕЛШІ ӨЗІҢ, АЙЫМ! (әні бар)

Келші өзің, Айым,
Назды әнім дайын.
Салғанда шырқап,
Тербелер қайың.
Келші өзің Айым!!

Қайырмасы:

А-а-а-ай
Сағындым айым,
Сағындым айым,
Түсінсең осы-ау,
Менің де жайым.
Келші өзің айым!!

Аңсадым айым,
Күн өткен сайын.
Тауыстым қарап,
Көздің де майын
Келші өзің айым!!

Қайырмасы:

Қайдасың айым,
Болды осы уайым.
Жаз өтті, күз кеп,
Сарғайды қайың.
Келші өзің айым!!

1968 жыл,

Асыл Жар

- поэма -

«Дос - жаманшылықта, батыр - шайқаста,
адал - қарызын қайтаруда, әйел - кедейлікте,
туған-туыс - кеңдік, тарлықта танылады»
(Үнді нақылдары).

...Асыл жар - аналарға арнаймын:

1. Асыл анам - **Бөкен Аманбай қажы қызына**
2. Үлкен жүректі апамыз - **Үміт Білтебайқызына**
3. енем - **Ажар Базарқызына**
4. Ұлы Отан соғысының ардагері, дәрігер,
медицина қызмет үздігі - **Рахима Жанқұлқызына.**

ЖОЛДАҒЫ КЕЗДЕСУ

...Ауыл десе ішкен асым батпайды,
Уақыт жетіп, қолда тиіп жатпайды.
Қолын бұлғап асыр салған шаңдақтар,
Көңілде елең, ойда алаң қаптайды...

Қас қаһарлы парияның жарлығы,
Саған қарап не жұмыстың барлығы,
Тұрғандай-ақ: жылында бір демалыс,
Ала-алмайсың, қинайды осы тарлығы.

Үш жыл күткен демалыста бұйырды,
Сағыныш құс самғай ұшты қиырды.
Отбасыда тез қамдалған, бала мәз,
Арман ән боп тұла бойға құйылды.

Көк москвичтің жүрісінде өнімді,
Жүрген сайын таулар жақын көрінді.
Артта қалды талай дөңес, қырат-бел,
Қарсы ескен жел кеберетті ерінді.

Өзен бойлай ақты бір жол ирелең,
Жар жағалай тал-шіліктер билеген.
Көз ұшында ақ шағала - кигіз үй,
Шақырғандай сусын іштеп; именем.

Шөл кідіртті, рулімді бұрғызды,
Бұл шаңқай түс, шыжып тұрған күндізгі.
Көлеңкесіз ақ армандай кигіз үй,
Мені өзіне сиқырлы арбап жүргізді.

Үй маңайы көк балауса жайқалған,
Бәрі ретті, артық зат жоқ байқалған.
Қос құлын тұр көлеңкелі желіде,
Үй егесі ұқыпты жан майталман?

Жер ошақта от маздайды шоқтанып,
Жаға жайда балалар мәз топталып.
Кексе қатын, құрт жайып тұр өреге,
Қажығандай көрінбейді қол талып.

Қонақ бола келгендей біз күйге ендік,
 (Ел аралап талай жайға үйрендік).
 Түсі жылы жеңгемізбен шырайлы,
 Есендесіп, емін-еркін үйге ендік.

Кіріп келіп, сәлем бердім қол ұсынып,
 Үй егесі құшақтады қусырып,
 Абыржыдым, танымадым таң жүрек,
 Қайда көрдім, түспеді ойға қырсығып...

- Төрле жігіт, қонағым бол, төрге шық?³
 Нұсқағанда аң-таң қалдым, қол сынық
 Ер мүсінді, кең иықты, өткір көз,
 Үй-іші әсем, жиһаздар да молшылық.

- Тапымадық айып қылма жас жігіт,
 Қызыметің бар сияқты басшылық,
 Сонда дағы жөн сұрасқан, дұрыс қой,
 Жолың болсын, барар жерің қаншалық?³

- Атым Нарбек, туғанымын осы елдің,
 Еңбек етіп, тер төгуге төселдім.
 Сәті түсіп, келем аунап-қунауға,
 Туған жердің шаңдағына өш едім.

Атамызды Асан дейді Қарада,
 Еркебұлан жалғыз едім балада,
 Еркіндік пе, ерте кеттім ауылдан,
 Арман қуып, жүрмін аға қалада.

- Е, енді өзің маған тура қарашы,
 Екі көздің не айтар екен қарасы,
 Дәуде болса сен шығарсың жігітім,
 Сәдіметтің бар деуші еді баласы.

- Бізде сізді танымадық ағасы,
 - Менде сендей, осы ауылдың баласы.
 Ерте кеттім, көп кешігіп орадым,
 Жүректе көп өткен өмір жарасы.

Азан айтып, қойған атым Қадыржан,
Туа жылап, бейнет көріп қыдырған.
Жеті атамыз Жәумен тегі - Қасқарау,
Сәуле түскен наурыз айы Қыдырдан!

- Қымыз ішіп, шөл басыңдар әуелі,
Мына күнде күйдіріп тұр әуені.
Шайда қайнап, тамақ дайын болғанша,
Танысармыз жасап қонақ кәдені.

Қымыз келді, аспақ жарқын көңілдей,
Тостағанда кілкілдейді төгілмей,
Астың алды қолға қолға тиген қымызды,
Ішіп алдық қарайламай, бөгелмей.

Кигіз үйдің қандай рахат ауасы,
Естіледі көп баланың дауысы.
Есік алды аққан өзен сыңғырлы,
Үй артында қалың тоғай тау іші.

ӘҢГІМЕ ДҮКЕН

...Бастан кешкен гүмыр қилы қым-қиғаш,
Жастық шақтан бастайыншы мен алғаш,
Көргендерім көп қой менің өмірде,
Болды жайлар, жүрдік қой аш-жалаңаш.

Балалық шақ аштықпенен өтті ғой,
Талай жайсаң ит жеккенге кетті ғой,
Оны кәзір айтуға да қорқамыз,
Үштік-аштық түбімізге жетті ғой...

Саған балам шет жағасын айтайын,
Көз көргенді бір саралап қайтайын.
Мынау тұрған қос қоңырдың қойнауы,
Жыпырлаған ел еді ғой қайтейін...

Біздің қыстау қоныс тепкен Қарасай,
Түн баласы көре алмайтын қараса Ай.
Іздегендер қайда ауылап жүретін,
Дәл қасына келіп, көрмей қарас-ай.

Тастыбұлақ айналасы жасыл жай,
 Көк шүйгіні желбірейтін басыламай,
 Сұлу қыздар көп еді ғой бой жеткен,
 Сал жігіттер сайдың шақпақ тасындай.

Жаз жайлаушы ек Нұра өзеннің сағасын,
 Қазақ білген көштің қадір-бағасын.
 Көшті жүре түзелер деп айтатын,
 Көш көлікті жолға түзу салғансын.

Көштің сыны, салтанаты болатын,
 Жасыл жайлау той-думанға толатын.
 Ел аралап, әнге бөлеп жайлауды,
 Сәнді ауылға, сал-серілер қонатын.

Қандай дәурен, заман еді япырмай,
 Думан-дуға жиылатын шақырмай.
 Ұзақ таңға алты-бақан тербеліп,
 Ойын қызып, болатұғын сапырмай...

...Деп анамыз еске алатын кейінде,
 Менде айтқанын түйе бердім зейінге.
 Кім білген-ау бастан дәурен өтерін,
 Мәз боп жүріп жастықпенен сейілге.

ТӨҢКЕРІС ПЕН ӨЗГЕРІС...

...Жаңа дәуір дабыл қақты Питерден,
 Қырдағы елде өсек-аяң - ит үрген...
 ...Ақ патшаның ойран бопты ордасы,
 Енді аспаннан нұр жауа ма, кім білген?

Кедей-жалшы, шықты шолақ белсенді,
 Алғашқы да үміт артып ел сенді,
 Көпшілік боп көтеріп бір шаңырақ,
 Желіктірді жақсы ұран сөз еңсенді...

Жаңа үкімет елді жаман алдады,
 Сол бір жылдар, тігерге тұяқ қалмады.
 Малмен жанын асыраған бұл елді,
 Аждаһадай аранды аштық жалмады.

Жаңаша ойлап, бұрмамыз деп бетті оңға,
 Балаларды алып кетті детдомға.
 Қасыреттің қайсы бірін айтайын,
 Ашыққан ел, өліп жатты жол-жонда.

Барлық үкім-басшыларда Мәскеуден,
 Бәрі бірдей аулақпын мен қас деуден.
 Қызыл дәуір, көшпенді елге жұт болды,
 Қазақтарға ауыр тиді басқа елден.

Голощекин нөпір етті қазақты,
 Өтпе кезең - көрсін депті, азапты.
 ...Кремльден келді дағы Мирзоян,
 Жасап жатыр деп дүрлікті ел - ғажапты;

Қырдағы елге үлестіріп мал беріп,
 Жатыр екен деген сөзге мән беріп,
 Ақыл қосып жолдас бала екеуміз,
 Қашпақ болдық детдом үйден; сөз берік!

Түн ортасы ауған шақта амалдап,
 Тілді жұтып, еппен басып қадамдап,
 Дәретқана жаққа қарай келеміз,
 Бізге біреу тұрғандай-ақ қарап нақ.

Келе астық шарбағынан жан қармап,
 Жолға түстік күндіз алған бағдарлап.
 Мұндай шақта жүректе үрей, көз алаң,
 Ілгелі тұрар саған, сан қармақ...

Айналамыз қап-қараңғы батпандай,
 Айда бұғып көрінбейді ақ маңдай.
 Ентіксекте қарамаймыз арт жаққа,
 Әлде біреу қуып келе жатқандай.

Күн шығыстан таң себелеп ағарған,
 Қуғын барма деген ойда тараған,
 Маңайымыз анық бола бастады,
 Жан-жағымыз қалың-жыңғыл қараған.

Қалдық білем шын алқынып, болдырып,
 Кім көрінгі мұнша сасып жол жүріп.

Дөңге шығып дем алып аз тұрып ек,
Тоңазыттық, таңғы самал, жел үріп.

Төңіректі байқап алдық ақырын,
Арта қапты он-онбестей шақырым.
Қобалжытқан; жол мұраты - жету ғой,
Еміс-еміс естілді арба шиқылы.

Төмен түсіп бұға қалдық, несі екен,
Сол жеріміз қарағанның іші екен,
Төрт көзіміз шығардай біз үділсек,
Ауылдағы жәмағайын кісі екен.

Күдік оймен тұрмыз анық сығалап,
Жақындадық жолға таман жағалап,
Көз жатығып алғаннан соң жүгірдік,
Соңдарынан өгіз арба ағалап.

Қобалжу ма, тұла бойым тасынды,
Лақтырдым қолымдағы сасырды.
Алғанқыда таңырқасқан кісілер,
Құшаққа алды, мені және Асылды.

Үш күн - үш түн жүріп жеттік ауылға,
Аты ауыл, азынаулақ қауымға.
Азып-тозып титықтапты ел жүдеп,
Жаңа жеткен бірер қара сауынға.

Есіне алып, күн көрісін - есті ісін,
Әпкем айтты әңгімесін кешкісін
Әкеліп ай жарығымен шөп жұлып,
Күн көріпті тығып сауын ешкісін.

Сүтті үнемдеп, құрт-ірімшік жасапты,
Былайғы елден жасырып бұл азапты,
Түнде ұрланып, бөлісіпті туғанмен,
Кім естіген мұндай зұлат «ғажапты».

Ауыл деген аты қапты әйтеуір,
Бұзылмаған үй қалмапты ең тәуір.
Байдың мүкі десе болды, қорқыпты,
Ұқсатуға да, ұстауға да сол дәуір...

Жаңалығы; ауыл басы басқарма,
 Берген малы корек бопты аштарға,
 Бригадір таң сәріден боқтап жүр,
 Жұмысқа шық деп, қатын-бала, жастарға.

Біер жылда өсіп қалды мал жағы,
 Қайтып келген, мен айтпайын жан-жағын,
 Ауылда да қалғандары санаулы-ақ,
 Барша жанға белгілі ғой ар жағы...

...Қарғыс атқыр, болды қырғын зұлаMAT,
 Естен таңды есенгіреп ұлағат,
 Халық қамын ойлайтындар «жау болды»,
 Зар еңіреп қала берді жұрағат.

Отыз жеті - сегізінші жылдары,
 «Ұлы ұлық» десе болар жынданды.
 Көзі ашық, жақсылар мен жайсаңды,
 Атты-асты, толтырды тас-зынданды.

Қалған қауым, үріккен ел жым үйіп,
 Еңбек етті, ауызына құм құйып.
 Әпербақан, ұрда жықтар басқарып,
 Білгендерін істеп бақты, жылымип...

Өмір-өзен аға берді арнамен,
 Қасыретті жұта берді жалған кең.
 Өлмегенге тірлік заңы көктем боп,
 Бүршік жарды, келер күнге жалған жең.

АЛҒАШҚЫ МАХАББАТ ЖАЙЛЫ...

...Мынау тұрған қарағайлы домбыра,
 Нағашымнан қалған асыл, мол мұра.
 Мен туған жыл, әкем қалап алыпты,
 Сүйіншінің есебіне «бір қара».

Қайда барса ертіп алып қасына,
 Жол серік қып, қарамайтын жасыма.
 Әкем өзі білмесе де үйрен деп,
 Домбыраны жастап қойды басыма.

Жер үстіне қайдан келген періште,
Деп біреуден сұрауға да ұялам.

Және дағы қарбалас шақ көктемгі,
Ол кездегі заңферма да өктемді.
Сәл кешіксең, насыбайға шашалып,
Бүретұғын тыраштанған бөктергі.

Таң сәріден оятатын күндегі - үн,
Қаурыт шақта жүрді дейсің түнде кім?
Қажыған күн ас ішуге де шамаң жоқ,
Міне осылай өтіп жатты күнде-күн.

...Мамыр айы 41-дің көктемі,
Ерке бұлтар дөңбекшіген көктегі.
Желі қандай самал еді, арман-ай,
Қарда еріген көлеңкелі беттегі.

Күн көзінен жібіді де, тоң қызды,
Сайдан аққан тасқынды су жол бұзды.
Маңайдағы бетеге бел, тал-қайың,
Сыбырлайды періште - деп, сол қызды.

Ауыл көшіп, қонды өзенді жағалай,
Көк балауса, майда құмды жаға жай,
Тарқар емес басқан тұман көңілді,
Айтқан әнім, қойды өзіме ұнамай.

Құстар ән сап, масайраған кеш еді,
Баяу ғана самал желіп еседі,
Бар арманым кербез қызбен танысу,
Ынтызарым көкейімді теседі.

Жүріп келем, қайда барам белгісіз,
Өңім жүдеу, ауыруға бергісіз.
Ағынына қарап едім Нұраның,
Кей ірімі, мен сияқты көңілсіз...

Сықым ағын, жұлқи сүйреп құрақты,
Қоятындай не керек деп, сұрақты?
Үн-жұрғам бір, суға батқан салынды,
Тұрған жанмын шешім таппай тұрақты.

Жұлдыз біткен суға түсіп шомылған,
 Күлкі етіп бір, қалар емес соңымнан.
 Тағы ілгері жүрейін деп тұрғанда,
 Біреу қатты, тартып қалды қолымнан.

Селк еттім де, қарамақшы ем артыма,
 Жібермейді, көнер емес қартыма.
 Ашуланып шыға алмадым бұлақынып,
 Еріксіз мен, түстім байсал қалпыма.

Танымадым, жаңылдым деп жалындым,
 Еті ауырды қатты қысқан жағымның.
 Ойға түспей, біреуінің есімі,
 Құрбы-құрдас, мен сендерді сағындым! -

Деуім мұң-ақ, қоя берді: қарасам,
 Асыл екен, еңгезердей орасан,
 - Неғып жүрсің - деймін оған, ол маған,
 Бек қайырлы болсын дейді оңашаң!

Сәл кідіріс, сәлемдестік жөн сұрап,
 Алма кезек, қойдық сауал, көп сұрақ.
 - Қыз тосқаннан амансың ба - дейді ол,
 Үйреншікті әзілімен топшылап.

Айсыз түнде, балық аулап жүрсің бе,
 Айтсаңшы бол, құр бекерге күрсінбей?
 Әзер іздеп таптым сені, мұнша ұзап,
 Кеткенің не, жан досыңда білсін де?!

Қояр емес үндемеген еркіме,
 Кім біледі, сау адамның дерті не?
 Алдауға да, айтуға да қиналам,
 Мүмкін ол да, оны ұнатып келді ме?

Отырдымда жауап таппай көп үнсіз,
 Ежектедім, айттым бәрін еріксіз.
 Ықыласпен тыңдап алып Асыл-дос,
 Ақыл берді, ойын айтты желіксіз.

- Ертең кешке алтыбақан құрайық,
 «Жиналуын бар жастардың сұрайық,

Жұмыстан соң, тамақ іште маған кел,
Елден бұрын біздер барып тұрайық.

Қолыма алам алтыбақан кезегін,
Қиналма дос, ғашық жайын сеземін.
Жақсы бір ән, шырқауға өзің дайын бол,
Келістірем жұптасудың тез ебін.

Жүніжіме дос, мен тұрғанда шыңға шық,
Батылдау бол, болсаң егер шын ғашық.
Оңашаға скеуіңді жіберем,
Таныс тағы, сөзіңді айт, шыңда-ашық?!

Ал, жүр енді үйге қарай қайтайық,
Шешен байғұс, қалыпты ғой қартайып.
Үйленгенің дұрыс болар шыншында,
Сәт тілейік, үмітке қол артайық?!

- Бар тағдырым қолына оның көшкендей,
Көтерілді еңсем биік өскендей,
Қушақтадым қайта-қайта досымды,
Тұңғыықтан алып шыққан көсемдей.

Сендім досқа, қайттым үйге көңілді,
Ой тұманы сейілді де, сөгілді.
Әзіліміз енді әсем жарасып,
Жеңіл күлкі, ілек-легімен төгілді.

Қуаныш па, түнімен көз ілмедім,
Жаста болсақ, көрдік өмір дүрмегін.
Ереңгі күн, шын кездесу болмақ па?
Талай ойды сараладым, күрмедім.

Қой, бүйткенше кетейін деп жұмысқа,
Елпен тұрып, шығып кеттім мен тысқа.
Ұйықтамаған мазасызға - түн ұзақ,
Ерінбеген еңбеккерге - күн қысқа!

Өпті бірден, дірілдетті таң самал,
Таза ауада жаңға шипа қанша бал
Бойға бітті ерекше бір қуат-күш,
Тас түйінмін, алатындай тас қамал.

Шыққанымды сезбей қалды жан ана,
Таң сәрі де, дәрет алған шал ғана.
Дүрліктірердей дүниені сезіндім,
Өзігдерді жегіп алып арбаға.

Есімде әлі, сол бір күннің азабы,
Тағдырдың да көп қой тәлкек мазағы.
Сол жұмыс күн болды ұзақ ерекше,
Бітпей қойды,.. тарттым ауыр жазаны.

Сағаттың да жүрмей қойды тілдері,
Сәл бір нәрсе бола берді кедергі.
Өгіздер де болдырғандай шабаңдап,
Аяқтарын санап басты ілгері.

Тақтайдай жол бұзылғандай ой-қырлы,
Көбейгендей арбаныңда шиқылы.
Алға емес, артқа айналып дөңгелек,
Тартатындай кейін бір күш-сиқырлы.

Итшілеумен бітті жұмыс, ұзақ күн,
Құтылғандай күрмеуінен тұзақтың,
Өгіздердің басын бұрып ауылға,
Үмітімді кездесуге - ұзаттым.

Шамалаймын көзбен алыс-жақынын,
Ой толқуын әнге салам ақырын,
Өгіздерді қамшылаймын шу-шулеп,
Жеткізер ме, алдағы алты шақырым?

СӘТТІ ТҮН

Алтыбақан жатыр екен құрылып,
Жолдан шығып, келдім соған бұрылып,
Қыз-жігіттер арасында кербез қыз,
Көрінбейді тұрмаса егер тығылып.

Әзіл-күлкі ән тербеткен маңайды,
Асыл-досым жан-жағына қарайды.
Мені көріп, ыммен маған, ас ішіп,
Жуын - дейді... Шаршағанға санайды.

Апыл-ғұпыл жуындым тез, ас ішіп,
Шықтым жылдам, келем басып асығып,
Ән шырқайды, тербетілген екі аққу,
Самалды есіп, айлы аспанға асылып

Алтыбақан думан-дуға айналған,
Хан мен уәзір, көпшілікпен сайланған.
Қыз-бозбала шек-сілесін қатырып,
Ел дәстүрлі, түрлі ойын ойналған.

Көрші ауылдар, қызық-дуға жиылған,
Жеңгелер жүр, қасы-көзі қиылған.
Бала біткен қара сирақ осында,
Әзіл-оспақ, қиыстырылған қиыннан.

Шіркін жастық, айтыс-әнмен жарасқан,
Таудың кеулеп қойнауынан әрі асқан,
Жаңғырығып қырдан-қырға қыдырып,
Табиғаттың ду-дуымен таласқан.

Өзді-өзінен жүректе үрей орнықпай,
Күдік-үміт, бойды шарпып жанды оттай
Қуыстанам неге мұнша білмеймін,
Жүрексінем, менен бөтен жан жоқтай.

Естіледі кербез қыздың дауысы анық,
Бір нәрсеге таласуда, дау салып,
Су ішінде аққайрандай көрінді,
Ұстап алар, балықшылар ау салып.

Өз ойымнан, қалдым тосын мұңайып,
Сөз айта алмай қалсам бүгін, мың айып.
Келдім дағы, қолқа салдым дауыстап,
Мына, Асылдың қоңыр әнін тыңдайық!?

Осы сәтті, күткендей ол, ант атқан,
Сенің әнің дүйім елді аңсатқан, -
деуі мұң-ақ, айтсын, айтсын, өзі айтсын!
деген дауыс шықты - қатты, жан-жақтан.

Менің дағы күткен сәтім осы еді,
Үніңді әсем, бұлбұл құсқа қос енді,

дегендей-ақ, бол-бол - дейді, Асыл дос,
Күтгірме тез, дауысыңа ынтық осы елді?!.

Асқақ әнді кең шырқаумен бастадым,
Түнгі ауаны дірілдетті асқан үн.
Қайым өлең, қайырмасын қайырып,
Кербез қызға көз қиығын тастадым.

Өзі қостап, ұйып тыңдап қалыпты,
Сабырға сап шуылдаған халықты,
Ән құдыреті, ән әуені күшті ғой,
Бар маңайды матап, баурап алыпты.

Ән салғанда, әнші де ес қалама,
Қандай рахат, айлы кеште далада,
Көзге түсер осы сәт қой күткенім,
Ұнасам деп сол бір қалқа-балаға.

Әнде бітті, тербеуші де тежеді,
- Ал, түсіндер, енді кімнің кезегі,
Осы сәтте өзеуреген көпшілік,
Нені біліп, нені ойлап сезеді...

Жарық жұлдыз ағып түсті зуылдап,
Ол да енді жарқырамай суынбақ,
Ешкім оны аңғармады, шіркін-ай,
Ойын-сауық қызған шағы дуылдап.

Дәл төбеде дөңгеленген ай ашақ,
Сарыарқада жайлау кеші абат бақ,
Сейіл құрып, оңаша бір жүрсе деп,
Тұрған кезде, тәтті арманды сабақтап;

- Уа, Жарандар?! - деді уәзір толғана,
Хан болған соң;
Хан жарлықсыз болған ба?
Орындалар хан үкімі мынадай,
Түн ортасы;
Ай нұры әбден толғанда;

- «Қызбен жігіт жұптасып,
Ойға барсын, қыр асып.

Он түрлі гүл жинасын,
Ханға әкеліп сыйласын,
Сол жинаған гүлдердің,
Атын дұрыс атаса,

Алады ханның батасын!
Он түрлі гүл таппаған,
Атын тегіс айтпаған,
Хан кесіміне бас ұрсын?!!

- Қызбен жігіт кетіп жатыр жұптасып,
Бір-бірімен әзілдесіп, ұстасып,
Арман қызға қарап қойып мен тұрмын,
Қазық қағып, байланғандай ұсталаып.

- Хан келді де, қолтықтап ат жетелеп,
Таныстырды: Ақкербез - деп, жекелеп.
- «Енді екеуің гүл тересің бірігің,
хан үкіммен қойдым - деді, некелеп»

- Құп болады, деді қызда ақырын,
Бұрылмастан тұрған бойы сәл қырын.
Тіл жұтқандай екі үнсіз келеміз,
Сезсектағы түннің ызғар салқынын.

Кеттік білем, ұзаңқырап ауылдан,
Алтыбақан, көп тобырлы қауымнан,
Мен ұстаған дірілдейді білегі,
Су-су болып тонғандай-ақ жауыннан.

Демім жетпей, өзді-өзімнен алқынам,
Аласұрған іштегі ойдың барқынан,
Қобалжыған жан-жүректе маза жоқ,
Айырылардай қолымдағы алтыннан.

Көмейіме тығылып ап, тіл кейін,
Күмілжимін, не дерімді білмеймін.
Мәңгіріп бас, бос қалған бір қауғадай
Қиналамда, өзімді іштей тілдеймін.

Оқыс көріп; «гүл-гүл» - дедім, тұтығып
Бұрын барып, жұлып алдым ұмтылып.

Гүлді ұсындым, алыңыз деп, сөз бастап,
Үнсіздіктің құрсауынан құтылып.

Бар дүние сала берді кеңейіп,
Көңіл күліп, әңгімеде көбейіп,
Сыр сандықтың кең ашылып қақпағы,
Анда-санда, гүл де тердік еңкейіп.

Сейілменен кеттік талай қыр асып,
Әзіл құмар екен олда, жаны ашық.
Үйренісе, еске алдық ең алғаш,
Алтыбақан тепкен түнді жарасып.

Айтып сырын ауыл менен даланың,
Өзі жайлы баяндауын қаладым,
Дәрігердің кеңесімен келіпті,
Ауа жақпай, кен-көмірлі қаланың.

Жарар дедік, көп жинадық гүлді біз,
Оның енді қажетсізін білдік біз,
Сөз үйлесіп, жан жарасып алған соң,
Асыл досқа, жарлығы үшін күлдік біз.

Сырласумен талай белес асыпшыз,
Мөлдір көңіл, шат-шадыман басықсыз,
Бал дәуренін бірге өткізген балдардай,
Жастық жалын алауымен тастық біз.

Шыққан кезде бір төбенің басына,
Ұстай алды, сүрініп қап тасына.
Менде оны құшақтадым құлатпай,
Құшақтар да қоймады тез ашыла...

Не болғанын түн қараңғы сездірмес,
Бұл құбылыс, жүрек сезіп, көз көрмес.
Тұла бойды, беймәлім күш арбады,
Қас қағым сәт, не айтсаңда сөзге ермес...

Қалды білем, ерінге тиісіп,
Үнсіз ғана тұра бердік сүйісіп.
Тоят тауып алау көңіл қомағай,
Жүректерде жұптасты бір түйісіп.

Тағы құштым, қайта-қайта сүйемін,
 Ыстық құшақ от лебіне күйемін,
 Таң шолпаны жымыңдайды төбеде,
 Дегендей бұл ғашықтарды білемін.

От сәулесін өргізіп күн шығыста,
 Арай шашып, таяи берді таң қысқа.
 Қимас құшақ ажырасып еріксіз,
 Сонда білдік, кеткенімізді алысқа.

Қалай ғана, ұзап кеттік япырмай,
 Кетейік тез, таңды аппақ атырмай,
 Қол ұстасып, жылдам басып келеміз,
 Көзге түспей жету үшін, ел тұрмай.

Таң сәрі де ауа қандай самала,
 Қызғалдақ көп, түрлі-түсті сары-ала,
 Шықылықтап боз торғайы даланың,
 Қосағыңмен дегендей әлі арала.

Таң арайдан, тау көрінді зарайып,
 ...«Көзге түспе, ержігітке сол айып,
 Қасыңдағы ғашығыңа сөз ертпе,
 Пыш-пыш кетсе, іс емес-ау оңайлық», -

Деген ойдан қысыламын, ұшамын,
 Басқа жаймен ашылмас ед құшағым.
 Сыбыраймын құлағына; тағы ертең, -
 Кел, деймінде; сертке құлақ тосамын.

Үндемейді, сыбыраймын қайта бір,
 Өкпелетіп алдым ба екен, о, тәңір!
 Келіп қалдық, енді қайтем үйіне,
 Көрерміз деп айта салса ғой, ой, тәйір...

...Өтті күндер, кеші нұрлы біздермен,
 Жүрдік талай айқұл-үйқыш іздермен,
 Екі жүрек ынтыққанда құпия,
 Адасып қап, жүрді құрбы бізге ерген...

Біз бармаған, қалмады ойың, жиын той,
 Жеткізер ме шек, шетіне қиын ой,

Қандай ләззат, топ ішінде ән салу,
Дауыс деген құдыреттің сыйы ғой.

Ән қанаты алып ұшар аспанға,
Қуат берер арманы асқақ жас жанға,
Домбыра да жан серік қой жігітке,
Құтқарады сөз таба алмай сасқанда.

Үйлену боп шешілді істің түйіні,
Құп алды оны, үлкендердің жиыны.
Анам байғұс, қалбалақтап сасып жүр,
Тойдың қамы, болды сол кез, қиыны...

АТТАНЫС

41-ші жылан жылы, таң сұсты,
22-ші маусым, заһар қан құсты.
Батысты өртеп, баса көктеп шошыты;
Қорқау Гитлер адам түгіл - аң-құсты.

Суық хабар тігірентті, мұң тұнды,
Ел басына қиын-қыстау күн туды.
Шешей күнде жалбарынды, Аллаға,
Әскерге алып кетеді деп, сен ұлды.

Ана күнде босқа уайым жемепті,
Маған деген шақыруда кеп жетті.
Ауылдағы қариялар жол тілеп,
Босаңдары көзінен жас көлдетті.

...Оңашалап алып қалдым Кербезді,
Неге екенін білді құрбы, ел сезді,
Оңай емес, аттануда соғысқа,
Ұялақтық былай қалды бір кезгі.

Балаң жігіт жалыққанба сүюден,
Балғын дене балқып тұрды, күюден.
- Ол күтем деп, мен келем деп, айтсақ та;
Бір құпия сыр, бұғып жатты түйілген...

...Асыл анам айғайлап жүр мені іздеп,
 Сәресінің тәтті дәмін жегізбек,
 Мойыныма салып берді бой тұмар,
 «Ата-мекен ер жігітпен егіз деп.

Бабаларың шыққан талай жорыққа,
 Болған емес қорқу-үрку, ғұрыпта.
 Бір Аллаға тапсырамын жан балам,
 Ар алдында - жан қадырсыз, ұмытпа!?

Деді де анам көз жасында ірікті,
 Шыдамады қарияларда білікті,
 Менің көзім моншақ тізіп, булықты,
 Ұстай бердім, қолыма не ілікті.

Әр көңілде сыр жатады жасырын,
 Сүймес ана өз ұлының жасығын,
 десе дағы, тіршілікте қиын ғой,
 Таптап кету анасы мен ғашығын.

Қарбаласта тауып сәтті, бір амал,
 Жақсы ырымға жорып жолға жорамал,
 Ақкербезде қимас белгі ретінде,
 Беріп кетті, кестеленген орамал.

Қоштасарда құшақтарға сыймадық,
 Ағайын мен туған елді қимадық,
 Балмұқан мен Шитен барып; Қадырды,
 Жар құшақтан - деді алуға қиналдық...

Екі арбаға сыймай кетіп барамыз,
 Біріміз жас, біріміз үлкен ағамыз,
 Қол бұлғайды тау менен тас иіліп,
 Қайысады қимайтындай даламыз...

...Осы бір сәт, жеңгей келіп даладан,
 Ағай жаққа, сауға сұрай қараған.
 «Әңгімеңмен ел мазасын алдың ғой, ,
 Ұят болар, жолаушы бұл, баладан.

Ашықты деп, құт-құдайы қонағын,
 Айтты және, астың әзір болғанын.
 - Онда біз де қол шаялық деп ағай,
 Дұрыс деді, бүгін үйде қонғаның!»!

МАЙДАН ШЕБІНДЕ

Үш-төрт айдай, өткік қысқа дайындық,
 Оң мен солды жаңа ғана айырдық,
 Кейбіреуіміз жөндеп мылтық аталмай,
 Ертелі-кеш не болам деп қайғырдық.

Оған қарап жатқан ешкім болмады,
 Керек болды орны «өліктің» толғаны,
 Апарды да оққа қарсы айдады,
 Жауынгерді қинады тек сол жағы.

Оқ жауып тұр, емес қой бұл жекпе-жек,
 Өлімменен шыға келдік бетпе-бет.
 «Отан үшін» талай қыршын оққа ұшты,
 Тәсіл білмей өлді көбі тектен-тек.

Енді айтайын, ащы айқай шынымды,
 Іште жатқан, жан күйзеліс сырымды.
 Жауған оқпен; оқыс-ойсыз бұйрықтан,
 Жауынгерлер қойдай жусап қырылды.

Алғашқы да көп болды ғой... шегініс,
 Тағы... тағы салып жаттық бекініс.
 Бір жылдан соң, кәрі солдат атандық
 Пайда болды айлакерлік желпініс.

Жаздық қанша, алдық сонша үшбу хат,
 Жеңіл желпі алып жүрдім жарақат.
 Тозаққа да үйренеді дегендей,
 Соғысқа да ет үйренді сұрақат.

Сүм соғыстың қан азасын арқалап,
 Шабуылдап келе жаттық уралап,
 Ондай шақта, ес қалама солдатта,
 Бір снаряд келіп түсті туралап.

Бәрімізде жата қалдық жабысып,
 Жарылыстан күл талқан боп, жан ұшып,
 Не болғанын онан әрман білмеймін,
 ...Көміліпсіз жермен жексен қабысып.

Жарылыстан топыраққа көміліп,
 Қан ағыпты ағын судай төгіліп,
 Қазып бізді, санитарлар алыпты,
 Жатқан жанды, парша-парша сөгіліп.

Дәм таусылған, болыппыз шейіт көбіміз,
 Қалғанымыз шала-жансар өліміз,
 Қаққан шығар, қырық шілтен періште,
 Снарядпен қазылса да көріміз.

Әзер-әлсіз, көзімді аңсам жан кіріп,
 Түк сезбеймін, мен қайдамын мәңгіріп,
 Бірте-бірте ес кіргенде, байқасам,
 Шандылыпшын қозғалмастай мәңгілік.

Қол-аяғым ашып жатыр тызылдап,
 Тұла бойым дәкеленген қызыл дақ,
 Қандай ащы дәрі иісі, қан иісі,
 Біңырсиды жаралылар ызыңдап.

Байқап қалып көзімді ашқан, сестра,
 Жылдам келіп сұрап жатыр «как дела?»
 Ерінімді жыбырлаттым су сұрап,
 Онан әрі көзім кетті бұлдырап.

Сезгендеймін су тамызып жатқанын,
 Жарақаттың жан-тәніме батқанын.
 Не болғанын әлі жетік білмеймін,
 Қанқақсатып кімнің мені атқанын.

Тілім-тілім екі ерім кезерген,
 Жан кірмесе мұның бәрін сезерме ем,

Тәуба, тәуба, тірі екенмін деймінде,
Қол-аяқтан күмәнданам - өзгерем.

Әлім құрып, әлсін-әлсін талықсып,
Сүйек сыздап зырқырайды, жан ысып,
Бәйек болып жүгіреді дәрігерлер,
Қан құяды, укол беріп жан ұшып.

Жараныңда беті қайта бастады,
Қайғы тұман, ойда ауыр бастағы,
Кімге қажет, мен сияқты мүгедек,
Масыл адам, қыршын жиырма жастағы?!

СЕЗІНУ

Әбден сезе бастадым,
Қол-аяқтың жағдайын.
Басқаның бәрін тастадым,
Фашисті жатып, қарғайым.

Есіме алам Кербезді,
Анамды тағы аяймын.
Түрімнен мынау ел безер,
Енді мен неге жараймын?

Құдайға зар ғып жылаймын,
Сестра қызға көрсетпей
Қырсығам кейде, тулаймын,
Қызуың бойдың өлшетпей.

Өмірден күдер үземін,
Соғысқа айтып лағанат
Жасына көздің жүземін,
Аққудай болып бір қанат.

Бар ойым ол кез, сол қызды,
Мүгедек жанды не етер деп.
Көрген соң мына түрімді,
Біреумен бөгде кетер деп...

Кейбір сәт үзбей үмітті,
Шын сүйсе мені күтер деп.
Зілмауыр, тұра жігітті,
Төсектен қалай көтермек.

Налимын, тағы сездірем,
Жүректі күштеп, өртенген.
Үміттің отын сөндірем,
Таяныш таппай ертеңнен...

Тән жара, түбі жазылар,
Ушығып жатты жан жарам.
Әр іске төре-қазы бар,
Сары уайыменен сандалам.

Қол-аяқ бірдей тырбиған,
Аумаған мен бір тас бақа,
Бәрібір қимай қиналам,
Ақкербез қызды басқаға...

ТАҢАРАЙМЕН КЕЗДЕСУ

Қималы ағаш - госпиталь
Екінші кіндік кескен жер.
Сарғайып сана, бос қиял,
Уайым, күдік-ескен жел.

Жарымжан жатар сіресіп,
Қалды деп ғұмыр азайып.
Ажалмен келген күресіп,
Дәрігерлер жасар ғажайып.

Сестра қыздар - ханзада,
Шипагер аппақ періште.
Жарамыз жанға батса да,
Жатырмыз анық пейіште.

Ертеңгі обход, әбгер кез,
Жатыр ем ойдан әлсіреп.
Арқадан келген дәрігер қыз,
Танысып кетті, хал сұрап.

Орысша деді Танямын,
Жалпыға бірдей Тамара.
Қазақша айтсаң, боламын,
Арқада атқан Таңарай.

Аты да өзге сүйкімді,
Қызымын дейді, арқаның.
Қолыда майда, икемді,
Өзіме жақын тартамын.

Қандасым келді, мен жүдеп,
жатқанда аңсап ауылды.
Іші бір - бауырым елжіреп,
Жарамнан бетер ауырды.

Елжіреп ойдан, көз жұмып,
Қалғып бір кеткен сәт бардай,
«Бей-жаймен дел-сал бәрі ұмыт,
Тербетіп мені жатқандай.

Келгендей сездім, Кербезді,
Ақ қалат киіп қасыма.
Ақ жарқын түрі бір кезгі,
Дегендей болад жасыма.

Қалайша ғана жасыман,
Қол-аяқ жатса кесіліп.
Жүрегім, жарам ашыған,
Қиналам ессіз - тесіліп.

Шақпақшы болам мұңымды,
Халімді айтып апама.
Тілеуі оның бұрынғы:
Амансың... басқаны атама?!

Келмейді тілім күрмеліп,
Жас ағып, иек кемсеңдеп.
Бейшара жанмын мүгедек,
Кербез қыз бұған, не демек...»

...Жылжиды күндер, ағумен,
Қос көздің қанды сорасы.

Күнара қайта таңумен,
Жазылар тәннің жарасы.

Күн салмай тігті араға,
Көреді келіп Тамара.
Көргенде оны, ой, Аллаһ,
Ауырмай қалды жарада...

Келгеннен бері осы қыз,
Ой сергек, бойда жеңілміз.
Мұңая қалсақ досымыз,
Ауыра қалсақ емшіміз.

Күндіз-түн онда дамыл жоқ,
Жауынгер көп-ақ жаралы.
Шейіт кетсе қыршын, амал жоқ,
Госпиталь тегіс қаралы.

ТАҢАРАЙМЕН ҚОШТАСУ

Ертеңгі обход біткен кез,
Таня қыз келді жүтіріп.
Жақсы бір хабар күткенбіз,
Қарап та қалдық үңіліп.

Ұнайма қалай, кім білед,
Дегендей қарап алды да,
- Бәріңді бүгін жіберед,
Ішкергі жаққа, қалаға -

Деді де маған жақын кеп,
Білектен ұстап тұрды да,
Қош боп тұр жерлес, жақын деп,
Іш тарта айтты құрбы да;

«...Қол-аяқ әлі-ақ жетілер,
Ең басты жеңіс, аманың!
Өзіңде нардай жігітсің
Сабырдан сұра амалын.

Баласын күткен ауылда,
Еңіреп жүрген анаң бар.
Қауышып жақсы қауымға,
Туған жер, елге аман бар.

Ел жаққа жетсең мархабат,
Сұраған жанға сәлем де.
Ажалды жеңер-махаббат,
Атағын жаяр әлемге...»

- Сезіндім сол сәт өзімді,
Тұрғандай анам жұбатып.
Айырмай одан көзімді,
Елітіп қапшын ұнатып.

Елжіреп көзге жас алып,
Көмейім қалды бітеліп.
Айта алмай қалдым пашалып,
Жақсы бір оған жөн тілек.

Шыдамай шыққан дәтімнен,
Жасырдым жасты, қарамай.
Жып-жылдам сипап бетімнен,
Кете де барды Таңарай.

...Дел-далда жүрек ушыққан,
Тұла бой жара шандылған.
Мазасыз ойлар, қырсыққан,
Алады үрей алқымнан.

Түс ауа, көпті госпиталь,
Біздерді жолға дайындап.
Жаралы жандар, туыстар,
Кеттік деп, қайда уайымдап...

«ҚИЫН ДА ҚИЛЫ КЕЗЕҢ - АУЫР ЖОЛ»

...Поездің бір жүрісі желге ілесіп,
Бұлттардан әуедегі желкен есіп,
Ұшып келе жатқандай күн шығысқа,
Зырылдап дөңгелектер жекелесіп.

Жүрегім дөңгелектей дүрсілдейді,
 Қуаныштан, уайым басым-күлсін мейлі,
 Қайда бара жатырмыз, кім біледі,
 Мүсәпір мүгедекті менсінбейді?

Шынымен елге қарай келеміз бе
 Сау жер жоқ, шандылмаған денемізде,
 Есіме елдегілер түсер емес,
 Көз жұмсам, сестра қыз келер бізге.

Бетімнен сипағаны, сүйгендей боп,
 Сыздайды жүрегіме тигендей оқ,
 Ерекше жүзі жылы, мейірімді,
 Қандай жан, лебізінен көңілім тоқ.

Әр сөзі, қандай майда, қандай нәрлі,
 Жаралы жаққандай бір, жанға дәрі,
 Қап-қара мөлдіреген бота көзі,
 Қыпша бел, қолаң шашы - арман бәрі.

Күлімдеп қандай ләззат жымиғаны,
 Алқымдап қалса керек жиырманы.
 Сездірмей шаршағанын баршамызға,
 Жәрдемші, жаралыға үйір жаны.

Бақыт па қарындасқа кездескенім,
 Көрмесем келешекке сенбесте едім,
 Емсек жан, жаралған бір адам үшін,
 Өліммен арпалысып көнбес тегін.

Ойымнан көзім жұмсам кетер емес,
 Құпия сиқырлы күш көнбек емес,
 Өзі де аяулы жан, сүйкімді ерен,
 Жұбатып, салиқалы берер кеңес.

Шыным ба, ынтызарлық жанға зерек
 Бір түрлі көтерілді еңсем ерек.
 Тәтті ой, поезд ырғап маужыратып,
 Ұйқының құшағына енсем керек;

Түсімде «Анам даусы таныс қандай,
 Шақырады атымды атап адасқандай.

Бастығыш, мен мұндалап ұмтыламын,
Кербез тұр, көрмей мені, қастасқандай.

Үн-түнсіз елемейді, өңі қату,
Жәрдем ет, тұрайыншы дедім бату,
Мүсіркеп, «өзіңді-өзің байқасайшы -
енді саған бұйырған осы жатыу».

- Жоқ, деймін ашуланып, жыным қозып,
Құшпақ боп, шолақ қолды қалдым созып,
Жалт беріп, қайырылмай жүре берді,
Айғайлап мен ояндым түстен шошып.

Байқасам жан-жағыма ұйқымды ашып,
Ыңырсыған жаралылар, - дәрі сасық,
Медбрат жүр, - шыдаңдар деп, келіп қалдық,
Тапсырып құтылғанша, - олда асық.

Поезда өз жүрісін баяулатты,
Станса біз баратын таяу қапты,
Деген сөз бірден-бірге келіп жетті,
Аяқтылар саңылаудан қарап жатты.

Менікі ой-ойлаумен, көзбен қарау,
Күндерді өткен-кеткен өлшеп-санау,
Келдік деп, Саратовқа абыр-сабыр,
Аяқтылар жүгіріп жүр ешкі танау.

Түс қой деп, өзімді-өзім жұбатамын,
«Орданың» қарсы алдық құба таңын.
Осы араға ту тіккен - Алтын орда
Саратов - Сары тау деп ұнатамын.

Жан-жағы стансаның ығы-жығы,
Қаптап тұр вагондарда ауыр жүгі.
«Жаралы мүгедектер кімге керек?»
Біздерді өткізе алмай тұр-ау тегі -

Деп реніп білдіреді, қарағандар,
Жатырмыз жаутаңдаумен шандылғандар.
Естілді өктем дауыс дөрекілеу,
Күж еткен, өте оқыс, таң қылды Әмір;

- «Вагонды ал, жолды босат, былай ауыс, -
Очистить от мусоров» - дейді дауыс.
«Майданға өткізіңдер - оқ-дәріні,
Партиялық тапсырыс бұл жауапты іс»

- Ау, бұлар мусор емес жаралылар,
- Тем более, отвоевали, жата тұрар.
- Прекратиты! выполняйте, - бұйрық қысқа,
Керегі енді бізге, ататындар!

Білмейміз, комиссар ма, кім ұрысқан,
Бұл неткен өте аяусыз тырысқақ жан.
Жарасы неше күннен орау көрмей,
Қиналып, жаралы әскер ыңырсыған.

Дәл реттеп, бөлісе алмай шойын жолды,
Далада - вагон іші шуға толды.
Зіл бұйрық «мусор» деген қанға тиіп,
Қорлықтың ең үлкені, осы болды.

Сартта-сұрт, біресе артқа - алға сүйреп,
Қаңқу сөз жүректерді алған түйреп,
Берсе деп автоматты кіжінген көп,
Дәл мынаны атпай-ақ, түйрер ем деп.

Батыр ек қолымызда қару барда,
«Мусор» боп шыға келдік, дәру бар ма?
Жаралы, ылғи мертлік-шортық көбі,
Боқтайды, қаратпайды ауру арға.

Бір рахым түсті білем, қақ-құдайдан,
Құтылдық ащы айқай, мың құқайдан.
Тыныштық, үміт отын сығырайтты,
Келердей жақсы хабар, болмақ жайдан.

Сықырлап есіктерде ашылды әрең,
Қобалжып жүдеу жүрек, ұшты зәрем.
Байқаймын медбраттың түсі жылы,
Қоштасар кезегіміз жеткен білем.

Вагонға кірді бір топ қалаттылар,
Аяқтылар секілденді қанаттылар.

Асығыс носилкамен тасып жатыр,
Уақыт аз, қысылшаң шақ - қарап тұрар.

Лық толдық үлкен залға кең боларма,
Жауаңдап қарайды ол, сенде оларға,
Тізімдеп, жедел танып, сұрастырды,
Кім қайдан? Оныменен кем толар ма.

Тәтігіштеп, ертесіне сұрап тағы,
Жер-жерге баратұғын сұрыптады.
Айтуын айтсамдағы, Қарағанды, -
Түсімді есіме алдым жылап тағы.

Соғыстың жағдайында бұрыс бар ма,
Сылтауды тыңдамайды ұрысарға.
Тәртібі госпитальдың - өте қатал,
Жағдай аз, жайма шуақ тыныстарға.

...Тиеліп үшінші күн кете бардық,
Қайтеді өйтпегенде, жетсе жарлық.
Өлікпен, жаралыға қан сасыған,
Даласы Еуропаның етсе тарлық.

Поезда жазық көріп, жазды уысын,
Самал леп, есті ішке жаз ауасын.
Орысша былапыт сөз арасынан,
Естимін қазақтардың қаз дауысын.

Бар ынтам солай ауды, көңіл сусап,
Іштегі мұңымды айтып, арман қусақ.
Көзімде, құлағымда дауыс жақта,
Қалғандай көрінбейді, бәрі жусап.

Жатқанда ындын құрып, туыс аңдып,
Ырақпен кетсем керек қақты қалғып.
Қазақша айғай саптын, «тисендер» деп,
Түсімде жатса, қайтем, қинап шаңдып.

Айғайға аттандаған қазақшалап,
Барлығы аң-таң қақты тамашалап.
Солдаттар түрік тілдес елеңдесе,
Орыстар одырайып шытқан қабақ.

Селк етіп, көзімді ашсам апалақтап,
 Қасымда бір солдат тұр, ақтап-жақтап,
 Жігітім не боп қалды? - деп сұрады,
 Аянышпен қайырымды қалбалақтап.

Естіген өз тіліме, мен таңқалып, -
 Жатқанда, ол тағы да сәл тақалып,
 Бір жерің ауырды ма, шақырдың ғой?
 Тіл қаттым түсім шығар деп ақталып.

Сол бетте сұхбаттастық, айтты атын,
 Туған жер, өскен өңір, жұрағатын.
 Мені аяп, қай фронтта, қалай болған, -
 деді ол, ауыр екен жарақатың?

Мен болсам, жыламсырап бас изедім,
 Булығып қиратқандай «фашист» дедім.
 Мұныца, құдайына үшкірлік қыл,
 Қанша жан жер жастанды бассыз - деді.

Танысым туғаны екен Ақмоланың,
 Жолайы сезгендеймін бақ қонғанын.
 Шомылып, бір Нұраның суын ішсек,
 Ендеше қалай оған жат боламын.

Сұхбаттан ой сейіліп, бойым сергіп,
 Біткендей көңіліме тойым серлік
 Байырға ақылсалдым, айыққанша,
 Қалсам деп, Ақмолада біраз дерлік?

Өзің біл, қалам десең алып қалам,
 Ауылға жайлаудағы алып барам.
 Алдымен госпиталсыз, жағдай келмес,
 Емделмей қиын болар... ауыр жараң.

Ақылшым; Қарағанды көмірлі жер,
 Келісті келешегі өмірлі жер.
 Қаланың дәргерлері емсек дейді,
 Сен жассың, сонда барып емделіп көр.

Жан-жақтан солай дұрыс, солай десті,
 Көпшілік ақыл қосып, оңай шешті.

Дәптерге жазып алған қисасы көп,
Жатқа айтып айналдырды жырға кешті.

Өзі де алғыр жігіт, сері жанды,
Айтқанда ғашық жайлы, күйіп-жанды.
Маған да әнге сал деп әзілдейді,
«Баурап ал тәтті әнмен сұлуларды».

Ән салсаң, қыз-келіншек қарай қалар,
Таласар сұлу Кербез, Таңарайлар...
Сырымды біліп алған әзілкешім,
Көңілді көтерген шақ - арайланар.

«Түбінде көп балалы үй боласың,
Бір сұлу жақсы жар боп, гүлге орасып,
Арғы атам аруақты қажы болған,
Айтқаным дуалы сөз, бір толарсың?!»

Жеңіске бұл соғыста жетер халық,
Батыр деп, келер ұрпақ жүрер танып.
Біздердей мүгедекті «ремонттап»
Колхоздың жұмысына жегері анық.

Так, что рядовой Болғанбаев,
Болдырсаң болмай жатып, болар айып,
Еліңді келешекке жеткізуге,
Дайын бол, бос уайымды былай қойып?!»

- Дегенде, күлді айнала, бұйрық сөзге,
(Жатудан жауыр болған құйрық төзбе).
Еріксіз менде ыржиып, күліп алдым,
Жатса да жас үйіріліп жыртық көзге.

Осындай көңілді сәт болғаны рас,
Баршаға ұнай түсті Байыр құрдас.
Күндіз-түн ұзақ сапар қалжыратты,
Жаралы солдаттарды тұрар-тұрмас.

Самалы Сарыарқаның ескен қандай,
Тамсанып, сары қымыз тескен таңдай,
Шұбыртып сілекейді, жұтынамын,
Күлемін аңсарыма ішкен жандай.

Елестеп, қай-қайдағы ойын-тойлар,
От қуып, томпаңдаған баққан қойлар,
Көңілді жазғы жайлау, ата-мекен,
Ұрпағы бір ұлыстың туған сойлар.

Дәл қазір, ауыл қандай жайда екен деп,
Жүргенім - гажап жер ғой, жай мекендеп,
Әпкемді не халде деп, ал ізінше,
Іздеймін сол «құрғырды» қайда екен деп.

...Бұйрық сөз; Жинал. Үзді ой елесін,
Ес барма, абыр-сабыр, бол дегенсін
Енгігіп паравозда гудок берді,
Қос шойын үстіндегі жол кемесі.

Келдік деп, қуанды ерлер Ақмолаға,
Өлмейтін қуанышты шақ бола ма?
Байырда жүгіріп жүр, шолтаң қағып,
Хан сарай, түсетіндей Ақорадаға!

Екі бет алабұртқан, көзбен ойнап,
Делдиіп екі танау сезген ойнақ.
Түйінді, қош айтысар кез-ау деймін,
Шегелеп, ақыл айтты тезден ойнап.

Бір иіскеп, сүйді беттен, маңдайымнан,
«Не сдавайся» қорықпа, жағдайыңнан?!
Көзімнен кетті парлап ыстық жастар,
Іркіліп, жатқан терең сары уайымнан.

Көз қысып, хош деді де, кете барды,
Жазбақ боп, сағындырмай хат-хабарды,
Жатырмын булығып үн шығара алмай,
Тия алмай көз жасымды, іште зарды...

Қарағанды қаласы
(госпиталь)

Шыққалы Ақмоладан маза кетті,
Жарадан, ауыр ойдың азабы өтті.
Не үшін, қалай ғана бұл сұм тағдыр
Құдай-ау, мені мұнша мазақ етті?

Мына беті елге қалай көрінемін,
 Секілді жанды дене - көріндемін.
 Сауы жоқ, қол-аяқтың, қалай жүрем?²
 Боталап екі көзім егілемін.

Көпшілік ынтығуда көңіл шалқып,
 Шытырман мен жатырмын ойға малтып.
 Әне-міне дегенше құшақ жайды,
 Көмірлі қаламыздың ісі аңқып.

Қарсы алды, ақ қалатты періштелер,
 Көрген жан осы сәтті, теріс демер.
 Бәрінің қимылы тез, икемді жан,
 Сүйкімді, сөзі майда, келістілер.

Зор дауыс...«Қазір бәрі демін алсын,
 Тұрған соң, жуынсын да емін алсын,
 Ертесін военкомнан кісі келмек,
 Бәрінің құжаттары дұрысталсын.»³

- Жобасы, бас дәрігер-ау жарлық берген,
 Мұрты бар, ұзын бойлы, арық келген,
 Айтқанын екі етпестей қалғандары,
 Бәйек боп, жүгіріп жүр - анық сенген.

Тәртіптің тәлімі әсем, бәрі келді,
 Қайта орап, жуындырып, дәрі берді,
 Елжіреп ықыласты, мейірімге,
 Жатырмын ой өзектеп, арғы-бергі...

Емшісі әр палата бөлек екен,
 Тәпіштеп бастан-аяқ көреді екен,
 Сұрайды: тәбетіңді, қал-жағдайды,
 Ойлаймын осыдан соң - өлер ме екем?

Жазды анық, ат-жөніңді, тұрағыңды,
 Тексерді тамағыңды, құлағыңды,
 Өзінде таныстырды, атын айтып,
 Тыңдайды, аспа-саспай сұрағыңды.

Төріңде шын жұмақтың жатқандаймын,
 Осымен шектелмекпе бақ талайым.

Жазылды талай нарақ, сұрақ-жауап,
Ұмытпай бәрін-бәрін айтқандаймын.

Дәрігерді кеткеннен соң сынға салдық,
Жүрісі, тұла бойы тым ғажап-нық.
Дөңгелек екі көзді, тәмшіш мұрны,
Томпиған мықыны бар, қызығарлық.

Ой, шіркін! Жастық шақ-ай көз құмарлы,
Қит етсе қыз-қырқын ғой сөз қылары.
Жатса да жара сыздап, жаны ауырып,
Көңілдің жөні бөлек, өз тұмары.

Госпиталь өте жақсы жөнделіпті,
Шатыры, қабырғасы өңделіпті,
Тақтайдың жаңа қаққан, ісі аңқып,
Бөлmemіз төрт кісілік, кең-көрікті.

Бар қорлық, өз бетіңмен жүре алмаған,
Тамақты өзің алып іше алмаған.
Бар салмақ сестра қыз мойынында,
Шешенде, бәлкім ондай күте алмаған.

Жалықпас дәрігердің ісі де ерек,
Күтімнің, әрі емнің - күші дер-ек.
Жазылып шығып жатыр, маған болса,
Күтетін, жазылағанмен кісі керек.

Қиынның ең қиыны осы жағдай,
Жүректің дүрсілі ерек шошынғандай,
Жазылып тән жарасы барған сайын,
Ушығып жан жарасы ашылғандай.

Шығатын күн жақындап, жалғыздайды,
Сеземін шешімі ауыр, жайсыз жайды.
Масыл боп, қайда барам, шешей кәрі?
Күндіз-түн жегідей жеп, жан сыздайды.

- «Қал қалай, деді дәрігер, өте әдепті,
Кескен жер қотырланып, «шов» бітіпті,
Өзіңді комиссия келіп көрмек,
Емгерлік саладағы ең білікті.

Қайран жоқ, не демекпін ойым ойран,
 Шеңгелдеп қиын жағдай торын қойған.
 Комиссия мүгедекке жөнін айтар,
 Мүмкін бір, ақыл қосар, болып қорған.

...Отыр ем терезеден тысқа қарап,
 Көз жеткен әр нәрсені далбасалап,
 Сал көңіл, аңсауменен сүйіктіні,
 Қоямын ұшып келген құсқа балап.

Бір елес бергендей ме Кербез маған,
 Бір түрлі мазам кетіп, күйіп-жанам.
 Хабарсыз, қайдан білмек деймін дағы,
 Сабыр қып, ойға оралар сүйікті анам.

Осы сәт, есікті ашып Наташа қыз,
 Әзіл қып, ол келгенде шатасамыз,
 Бұл жолы, салған бетте деді маған,
 Келіп тұр, сені іздеп тамаша қыз.

Дұрыстап онда мені жатқыз дептін,
 Дегендей енді келсін, бас изепшім.
 Кеудеге симай тулап әлсіз жүрек,
 Қиянға шапқандай ма жастық екпін?!

Адамда ес қалама абыржыған,
 Жөн еді, азын-аулақ сабыр қылған.
 Бел будым, кім болса да көрейін деп,
 Жанмын ғой, сағыныштан қалжыраған.

Десем де қатып қалдым демім бітіп,
 Жүргенім болса да осы көптен күтіп.
 Зәре жоқ, кірісімен шошима деп,
 Әлі де қимас көңіл үміт түтіп.

Егерде Кербез болса, қайдан білген?
 Көрісімен жарым жаңды кетер бірден,
 Мың бір сақ өте шықты көз алдымнан,
 Жүрісі суыт болар жедел кірген.

Дем жетпей уһлеуге, құрып қалды,
 Тырп етпес, жүрекке кім құрық салды?

Таяп кеп, тірі өлікке шоши қарап,
Қалшиып, қадам баспай тұрып алды.

Сол бір сәт, екі өмір арпалысты,
Көрген соң, өз көзімен болған істі,
Жалт беріп, кете барды тіл қатпастан,
Азғырып, өзі жақтас бар албасты.

Көзде жас, іште атом, алай-түлей,
(Бақытсыз қарғыс атқан жанмын дүлей),
Ең құрса, қолым сау боп, ұстай алсам,
Асылып өлер едім, азап көрмей.

Білмеймін қаншама өксіп жылағаным,
Тұрмақ боп кереуеттен құлағаным,
Өлмек боп асылыпта - жалыныпшып,
Қайталап, сол болыпты сұрағаным.

Ақыры, укол алып барып тындым,
Маужырап ұйықтапшып, құрып ыңдым.
Оянсам денем ауыр, басым мез-зең
Сал Миша, - Қалың қалай - дейді жыңдым?

Қасымда жатқандардың екеуі орыс,
Түп-тура қалжыңдымен сұрағы оқыс,
Үшінші Зуфар-ноғай, сәл жымиып,
Ипгаш-ау, үйтме дейді, болмас дұрыс?

Үшеудің көңілдісі Миша заржақ,
Сарқылмас анекдотшыл, нағыз қылжақ,
Кім білед әлдеқалай ылағи мылқау,
Іш пысып, өлерме едік онсыз қалсақ.

Сол Миша; Сен немене, сүмдық бастап,
Қыз үшін, өлмекпісің бізді тастап,
Аяқ-қолды жөндетсең қыз өзі келер,
Батырға жараланған жауды жасқап.

Келген қыз тіпті дағы сұлу емес,
Қарасаң алды тақтай, арты тегеш.

- Ей, екеуің, көргеніңді айтсаңдаршы,
Мұндайда қас жауынгер салар егес.

Батырым, тектен текке еңірейсің,
Онсыз жоқ, сен бақырға өмір дейсің,
Ал, егер сауығып ап, салдық құрсаң,
Қызық пен шыжық жинап үлгермейсің?

Міне дос, өмір деген келешегің,
Арманда, сылқым-сұлу келіншегің,
Ұл-қызың алды-артыңа оратылып,
Күйерсің ыстығына жеңешенің.

Рас - дейді, екі үндемес, дауыс қосып,
Өйтпесе, тоқтар емес Миша жосып.
Сұрапыл жауын жауып басылғандай,
Жатырмыз сабырлы оймен, түстік тосып...

ҚОШТАСУ ӘН-ЗАРЫ

Тірлікте бұл, таң атса - күн батады,
ауырмаса құр босқа кім жатады?
Қаншама ойламайын десем дағы,
Өксігі көп ішімді, жылатады...

Бұрынғыдай шырқатып ән айтқым кеп,
Өзімше ойдан сөз қосып, жаңартқым кеп,
Мұнлы-зарлы шерімді ашық айтып,
Жария қылып кетеді, таратқым кеп.

Айтсам кеудем кеңейіп қалатындай,
Жүректерге сезімтал баратындай.
Көкке самғап, ақ арман көзге ілінер,
Аққу құстың жайылған қанатындай.

Қош-демеді-ау ең құрса ант ұрған-ай,
(Сонда көңіл орнықты жәй тұрардай).
Ұйқасты ойды әуенмен үйлестіріп,
Толғақты күй кешемін ән туардай...

Қу жалғанға, лағанат соғысқа айтам,
Екі аяқты табарсың бір тентекті.

Қайран Анам, өтер-ау зар илеумен,
Осы болды-ау қайғы зар жар сүймеуден.
Болған іске лажсыз мойын ұсынам,
Мендей Мұңлық дүниеде бар ма деумен?!

...Құрастырып осы әнді, шерді төктім,
Арасына сыймастай жер мен көктің,
Палатаға арқаның самалы есіп,
Сол болды ма дәруі, ет-жүректің.

Қайта-қайта айтамын көзді бұлап,
Ашылғандай сарқылмас көзді бұлақ.
Екі бетті ыстық жас жуып-шайып,
Ән туғандай тыңдаса есті құлақ.

АУЫЛ КЕЛДІ...

Таң шолпаны жанғанда көрікті аспан,
Қараңғылық ыдырап өре қашқан.
Күндіз-түні сарылып жатқан адам,
Таң арайын көргенде көңілі тасқан.

Ылғи мертлік, шандулы жатқан жүкпіз,
Ермегіміз мойымас - Наташа қыз,
Таңмен қоса ататын әзілкештер,
Госпитальдың «әтепі» атандық біз.

...Сестра қыз асығыс, кіріп келіп,
Палатаны тәртіптеп, жиып-теріп,
Ең үлкені доктордың (әзіл қосып),
- Кетпек дейді, аяқ-қол, жамап беріп.

Айтылсада әзілмен ойға қонды,
Аяққа-аяқ жалғаса, қолға-қолды,
Қырықтың бірі қыдыр, кім біледі,
Неде болса келгені оңды болды.

Деп, ой түйін болғанша «алқа» жеткен,
 Үйірлді маған кеп салған беттен,
 Бас хирург тәпшітеп түсіндірді,
 Қол-аяқтың жағдайын арман еткен.

Төртеуімізді қарады түбегейлі,
 (Палатаны біз жатқан «түрме» дейді)
 Жүре аямайтын бейбақтар, қайда бармақ,
 Болмаса екен қайырсыз түбі үрейлі?

Ғұламалар көрді де кете барды,
 Не шешті екен деген ой, шеке жарды,
 Дейді білгіш Мишамыз, қазір олар,
 Ақыл қосып, жасайды «ғажаптарды».

Әмсе, солай болса деп тілеуіміз,
 Жаманатқа қимаймыз біреуді біз,
 Жата-жата жамбаста тесілді ғой,
 Қашан шіркін, зыр қағып жүгіреміз?

Әркім әлек, қияли бір қиян кезіп,
 Күтпеген жәй боларын жүрек сезіп,
 Есік жаққа қараймын қайта-қайта,
 Жалғыз өзім жатқандай елегізіп.

Көп күттірмей есікті айқара ашып,
 Асыл анам келеді байқап басып,
 Көрді дағы шандулы жатқан ұлын,
 Дауыс қойып бас салды, жылап-жасып.

Менде әпкемді көрген соң еңіредім,
 Төңкерілді айнала төңірегім.
 Өзегімде өртенді жан шадыман,
 Келгеннен соң саялы бәйтерегім.

Екі мұңлық жыладық қоймай-қоймай,
 Аймалайды бетімнен анам тоймай,
 Қол-аяғың жетілер уайым жеме,
 Кеш келдім деп, өкінер хабар болмай

Қоса кірген Ақыжан, жақып келіп,
 Сабыр сұрап шешейден, сәлем беріп,

- Жылай берме, жасықта баланы да,
Сенбейсің бе, тірлігін көзбен көріп.

Жылап-сықтап басылдық, тілге келіп,
Тірлігіме сенбестей көзбен көріп,
Елер емес қол-аяқты ештеңе етпес,
Кетед дейді - сауығып, ертең жүріп.

Байыр деген біреуден хат алыпты,
Бөтен сөзге сумақай қақалыпты,
Завфермамен «біздің қар» ашына боп,
Билігі бар қарын мен сақал ұтты.

Тас бақаға түсінде жолығыпты,
Оны көрші кемпірге жорытыпты.
Бүкіл елді «әлгі қар» дүрліктіріп,
Қол-аяқтан жүрдай деп қорқытыпты.

Бәрін сезіп, жатырмын енді біліп,
Бір жүйесін тапқандай ендігі ілік.
Байыр бәрін хат жазып, айтқан болды,
Баянсыздық қиын ғой - көңіл тілік.

Қал-жағдайын ауылдың білдім анық,
Шаруақордай байыпты - көзі қанық.
Адам күші колхоздың жетпеген соң,
Жұмыстапты жұмысты, өліп-талып.

Айтылмаған әңгіме жоқтың қасы,
Сіре сырдың анық қой сақталмасы,
Келіп-келіп, аяғында мен туралы,
Не істетуге, тірелді аттың басы?

Жауабы жоқ, осы сәт қиын болды,
Бір бағыттан шығу ғой, қосып жолды.
Екі көзін шешейде алар емес,
Ақжжан қарт шешімі тосын болды;

- «Жарақаты жазылсын, дені айығып,
Амандығын кетейік, көзайым қып.
Тағы да әлі келеміз, сонда айтар,
Дәрігер бар, өзі бар, бір жай қылып».

Мен жатырмын айтарға сөз таба алмай,
 Қиын жағдай, құтылам недеп, қалай?
 - Әпке деймін, әлі де емделейін,
 Жазылған соң көрерміз барлық жара-ай.

Ал, енді барыңыз деп асықтырам,
 Сезді білем жатқанын жасып қыран,
 Құшып-сүйіп, көзіне ерік беріп,
 Хош деді, бір Аллаға, нақ тапсырам!

БАЙЫРДЫҢ ХАТЫ

...Ұйқым қанып ояндым ертеңінде,
 Ой-хой күндер, өтпелі ертегіме?
 Баста тұман сейіліп, денем жеңіл,
 Жүргендеймін періште жетегінде.

Бүгін мүлде айтусыз басқа адаммын,
 Ештеңеден демеймін жасқанамын.
 Бүтінделіп қол-аяқ кеткендей-ақ,
 Өзімді еркін сезініп, басқарамын.

Асқа ерекше тәбетім шабатындай,
 Кесік біткен кенеліп қалатындай,
 Көтеріңкі көңілім, сөзім анық,
 Аяқ-қолды бүгіндеп алатындай.

Доқторымда қараған іреніш жоқ,
 Тұтанғандай кеудемде өмірлі шоқ.
 Не құдірет бар екен аналарда,
 Қайта туып жатырмын - көңілім тоқ.

Өткен жайлар пара-пар көрген түске,
 Күн мерзімі жеткенде шаңқай түске,
 Кезекші қыз жұтынып хат әкелді,
 - Биле дейді, келмейтін біздің күшке...

- Жазылайын, күндіз-түн билеп жүрем,
 Әсем қызды өзіңдей сүйреп жүрем,
 Шыдамымды тауыспай, ашып оқы,
 Әтеш болып шақырып, ит боп үрем.?!

Қобалжу бар бойымда білінбеген,
 Ой түбінде үміт жүр түңілмеген.
 Оқы десем бейбаққа, жазылыпты,
 Қасиетті қазақтың тіліменен.

Хатты жазған майдан дос, Байыр екен,
 Өлең сөзге ыңғайлы шайыр екен,
 Келді ме деп сұрапты, Кербез қызды,
 Айтпаймын деп батырым, жария еткен.

Түсінемін, қоштаймын достық іздеп,
 Айыптаудан аулақпын бостығы деп.
 Айғақ болар шындық қой түбінде бір,
 Бас қатырар жайларды қосты тездеп.

Хат алғаны Кербездің - рас енді,
 Бәрін ашық жазғандай құрдас тегі,
 Өз ойында ортаға салған шығар,
 Білмей келсе қашықтау тұрмас еді.

Дән ризамын мерзімді хат-хабарға,
 Дуре қылып, іздетпей ат шабарға.
 Тағдыр солай жазмыштан болып тұрса,
 Пендешілік қаратпас ауқат-арға!

Әпкем оны «әлгі қар» деп қаралайды,
 Тар замаға, жағдайға қарамайды.
 Нәпсі шіркін, қойсынба албырт шақта,
 Тек өкініш, жүректі жаралайды.

Өз жайымның қиынын сезінемін,
 Қол жетпеске несіне үздігемін.
 Оны дағы кінәлап не қылайын,
 Берер бәлкім, Алла - екең, біздік емін!

Күйік болмай, кетсе тек жанға сүйген,
 Бар өкініш ауылда, шалға тиген.
 Сақал қырқып, қайтеді құтырынбай,
 Жалғыз еркек сол болса, шалбар киген.

Өз көзімен көрген соң күдер үзіп,
 Қысқа жіпте, күрмеуге келмейді үзік.

Жаңылдырар жалғанда жаңсақ ой көп,
Көз алдымнан өткіздім бәрін тізіп.

Соғыс-өлім! Тасбауыр - атқан адам,
Жер құшады мәңгілік сақтанбаған.
Көз алдымнан кетпейді, оққа қарсы,
Жауынгерлер оққа ұшып, аттандаған!

«Жауды аяған жаралы» - дейді халық,
Тас бауырма соғыста атқан адам?!

ЖЕҢІС! ЖЕҢІС! ЖЕҢІС!

...Арқа жері желпінген мамыр айы,
Жұлдыз кеште, әйнектен жамырайды,
Далаға да шыққың кеп, ауық-ауық,
Пәс көңілде түнжырап, қалжырайды.

Жеңіс күнін күтуде барша халық,
Қажыды ел, көп өлім салмақ салып.
Рейхстагты ойран қып, көзге түртпек,
Жаудың өзін, өзіндей жаулап алып.

Дүниені өртеді, қанды күйік,
Болмақ емес өмірде жалғыз биік.
Елін сүйген ерлердің ожданы нар,
Ала алмайды нар шыңды - арсыз күйік.

Радио хабаршы, ататын ақ таңымыз,
Айтатұғын жаңалық, ақпарымыз,
Совинформ бюрода - осы біздің,
Құлақ түре тыңдайтын шақтарымыз.

Жеңіс деген мұрат бар, арман мықты,
Жату қиын қуанбай бір қалыпты,
Бізде уралап қоямыз, дауыс қосып,
Естігенде радиодан жаңалықты.

Інге кіріп бұғу да, «қарау» бүгін,
Көтере алмай қан құйлы жаулау жүгін.

Берлинге де атой сап барып енді,
Ту тігуге қалыпты санаулы күн!

... 9 мамыр 1945 ж.

Жеңіс! Жеңіс! Жеңіс деп Күн шықты ғой,
Қан құйлы жау, у жұтып тұншықты ғой
Сол күнгі ерек, қуаныш той естен кетпес,
Талай өлең айтылып, жыр шықты ғой.

Менде армансыз басыпшын, ой-хой жырға,
Ән қанаты самғапты оймен қырға,
Іштегі шер ән болып ақтарылып,
Қанығыпты ел, мендегі жайсыз сырға.

Сауықшыл жұрт болсын ба, дуылдапты,
Көпке дейін қызынып, суынбапты,
Көшпесе де госпиталь, көшкендей боп,
Түрлі тілде, Жеңіс деп жыр жырлапты.

Әп-сәтте осы әншілік атым шықты,
Көпшілікке ұнапты даусым нақты.
Катюшаны айтқанда құйтылжытып,
Құлпырыпшын мінгендей арғымақты.

Ән салдырмай қойсын ба, қайран жарты,
Өзді-өзінен лепірмей қалған ба арты.
Жер тепкілеп аяқтысы биге басып,
Құмарлары қанғанша тайраңдапты.

Шерменді адам қалайша толғанбасты,
Екі көзі зағиптың толған жасты,
Қуаныштан жыладың өлгенді еске ап,
Ғажайып қой, Жеңіс той - тойға ұласты!!

КЕЗДЕСУ...

...Уақыт деген зымыран тоқтау білмес,
Өткен іске өкініш-жоқтау жүрмес.
Жарқырап жаз өтті-ау, жара қалмай,
Қайда барам - сол уайым маза бермес.

Ала жаздай далада тыныстадық,
 Денсаулықты бір шама дұрыстадық.
 Дәрігерде шығатын шақты жақын,
 Ескертеді: қамқоршы-туысқандық.

Күзде келді сарғайтып жапырақты,
 Қырау басып жер бетін жалтыратты.
 Әпкемді де аяймын, басым қатты,
 Госпитальдан еске алып шығар шақты.

Ауыл барсам жарымжан кімге керек,
 Сұлап жатқан кесінді, тірі терек.
 Мүгедектер үйіне барсам егер,
 Болмайтынын сеземін күтім ерек.

Ой-уайым қажытты, ішім ылаң,
 Күзгі ызғырық, бойға енген суық жылан.
 Көп отырып аулада тоңып қапшын,
 Құлап түстім, дегенде енді тұрам.

Тас орындық шетіне басымды ұрдым,
 Мойнымды тырмысып әзер бұрдым.
 Жатар едім сызатта қанша уақыт,
 Келмегенде көмекке әскер құрбым.

Жасырып ем өзімдік жетер мінді,
 Сол бір кештен ыстығым көтерілді.
 Кезекші қыз дәрігерді ертіп кірді,
 Естіген соң мазасыз жөтелімді.

Ертеңінде бас дәрігер өте қатал,
 Не істедің деп, ұрысын көріп жатыр,
 Күн суықта далада нең бар дейді,
 Екі бірдей қабынған өкпең қатар.

Жайына қап, аяқ-қол өкпе емдейміз,
 Кім кінәлі, кімге біз, өкпелейміз,
 Бүйте берсең ешқашан жазымайсың,
 Терді босқа, сені емдеп төккендейміз!

Ауыруға-ауыру жамап сорладыңыз,
 Сізге «режим» ерекше қолданамыз,

Бар еді бір санаторий жолдамамыз,
 Бәрі қалды; ертесін қабылдасын,
 Кешегі бір фронттан оралған қыз?!

Менде үн жоқ, не деймін жаным қайғы,
 Бәрін сезіп жатырмын болған жайды.
 Бір мен үшін медбике сөгіс алып,
 Кінәлі боп, кінәсіз жаутаңдайды.

- Еске алсын, әскери тәртіптерін,
 Отпен оқты аралас басқан жерін.
 Кешірім сұрайын деп оқталып ем,
 Тоқтар емес, ызбары бас дәрігерім.

Әрбір сөзі дәлелді, ұрыс емес,
 Ол айтқандай менікі дұрыс емес,
 Ақ қалатты жандарда байқағаным,
 Қандай ғажап болмайды бір іс егес.

Ертеңгісі әшейін, жәй сөз шығар,
 Азар болса, ем үшін ине сұғар.
 Уколмен дәрі ішуден зәтте болған,
 Шынымды айтсам қиындау, жайсыз шығар.

Ұйқым келмей, ұзақ түн мазам кетті,
 Көзім жұмсам, түрлі елес мазақ етті.
 Түсімде қалжырап қалғып кетсем,
 «Мені алуға қарулы жасақ кетті, -

Мен осынша жалынам, кешірім деп,
 Өкпемді ауыртқан өз кесірім деп,
 Жасақтарда бұйрықты орындаушы,
 Көнер емес, бол тез деп, әкіреңдеп.

Аяғым жоқ, қалай мен тұрмақшымын,
 Бір о жары ұмтылып ұрмақшы шын.
 Сол сәтте бір әскери формалы қыз,
 - Тоқтат деп, шешіп жатты құлақшынын.

Өктем дауыс қайырды, өр жасақты,
 Ылғи дойыр, қайырсыз, көр пасықты».
 Аң-таң қалпы ояндым, түсім екен,
 Тұла бойым қара су, тер басыпты.

Екі өкпемде алқынған қысылған-ау,
 Деміккендей делдиген ысып танау,
 Жан алғыштар алқымдап келген шақта,
 Періштеге тиген ғой арашалау, -

Деп жоримын түсімді, өзге іс жоқ,
 Процедура күндегі өзгеріс жоқ.
 ...Ақ қалатты үш адам кіріп келді,
 Тағы да бір көрердей - тексеріс боп.

Келген дәрігер ілезде сөзін бастап,
 Бәрімізге сынағыш көзін тастап,
 Міне, жаңа сестра қыз, аты Тания,
 Көрмекші бір әскери тәртіп жасап.

Деп әзілдеп күлді де, әрі кетті,
 Жайма шуақ сөздерге дәрігер епті.
 Тек есіктің естідім жабылғанын,
 Құлағыма; әскери мен Тания жетті...

Бас дәрігердің айтуынан, шешім жылдам,
 Темір тәртіп болсын деп, кесім қылған
 Медбикеміз ақыры кетіп тынды,
 Көңілге дақ түсірген кесір-құлдан

Өткен іске болама өкінгенмен,
 Оқыс жұмыс болды бұл, төте келген.
 Неге сонша бас доктор қатты кетті,
 Кім бар дейсің, суықта жөтелмеген?

Келген қыз, бағана қарамадым,
 Ашу қысып, өзімді жазаладым.
 Бәрін әбден бүлдіріп алғаннан соң,
 Кімге өкпелеп, құр бекер сазарамын,

Сонда деймін, медбике жазықсыз ғой,
 Ұнғылайды басымды мазасыз ой...

Оқыс даусы Жұпардың - таң қалдырды,
- Тая деген, Қадыр-ау, - қазақ қыз гой?!

Ол келгенде бұлданып, бұрылмадың,
Оның әсем, көрмедің бұрымдарын,
Бас докторда, өте тез алып кетті,
- Е, жарайды, көрерміз деп, қырындадым.

Осы сәтті күткендей ашылды есік,
Аңсар ауып, қараймын ынта кесік.
Алғанқыда аңырап, жазғанына,
Өз көзіме сенбеймін - көру несіп!!!

Тая депшін, Таңарай - қуанғаннан,
Ыстық дене жай қалып, күйіп-жанған.
Ол - сабырлы әскери тәртіппенен,
- Жауынгерлер қалай деп, көңіл налған?

- Иә, Қадыржан, білемін жағдайыңды,
Еңкейіп кеп, іскеді маңдайымды,
Үні құрғыр, шықпады жабыстырып,
Ысып-кепкен онсызда таңдайымды.

Қуанғаннан үзіліп қарай берем,
Тая қыздың жүзінен арай көрем.
Жүргендей-ақ фронтта жып-жинақы,
Есен-аман келгені, қандай ерен!

Қалды сұрап, әдеппен - бәрін көріп,
Дәрі ішкізді, кезекпен укол беріп.
Қолы жылдам, ептілік бұрынғыдай,
Үйлесімін тапқандай, сәнді көрік.

Әр қимылын әдемі, көзбен бағып,
Қиялымда тұрақ жоқ, кезген лағып.
Тұла бойым қалшылдап есім шықты,
Бұрын оны көргенде, төзгем нағып?

- «Қазір асқа тәбетті дұрыстандар,
Кешікті деп бүгінше ұрыспаңдар,
Бар жұмысты қабылдап, алып болдым,
Шаруа көп, әл жетсе - құрыш қанар».

Деді де ол, асығыс кете барды,
 Дабыра сөз бөлмеде шеке жарды.
 Бәрі мені қолға алып, әзілдейді,
 Өзі іздеп - сүй дейді, келген жарды!

Міне, сұлу қалыңдық, саған лайық,
 Өзі келді фронттан құшақ жайып.
 Маңдайыңды ол сүйген, жумайсың деп,
 Әзілқештер қалды бір сөзге байып.

9 ПАЛАТА (СЫР)

- Бойға қуат, ішкен дәрі, тәуір күтім,
 Дені саудың болады көңлі бүтін.
 Мезгілі кеп бақытты, шығып жатыр,
 Жауынгерлер айығып біртін-біртін.

...Тіптен ерек ықылас, мен дегенде,
 Көрген іске, қайтемін сенбегенде,
 Көрінгенге жауаңдап жатарма едім,
 Медбике боп егер ол келмегенде.

Күннен күнге ұнатам, ынтам құрып,
 Құшақтар ем бір сәтке кетсем тұрып,
 Айтуға да ауыз бармас, көңіл қалар,
 Не демекшің, қой десе, беттен ұрып.

Жарым жанды мүсіркеу шығар бәлкім,
 Мүгедекті көргенде аяр әркім,
 Солай болса шынымен, өлгенім ғой,
 Тілінермін, сол сәтте - болса бәкім.

Сүйген жүрек, өкпеге соққы болды,
 Ашылмақ сыр, айтпақ сөз ішке толды.
 Сол бір кеште өзі келіп, қалды біліп,
 Майда қолы, сипады - «жаман» қолды.

Баппен бастап, сыр тартып жақындасты,
 Шақырғандай мәмілеге ақылдасты,
 Ия, ең қиыны, әзірше өкпе боп тұр,
 Сеніммен дәрі ішпесең, ем қоңбасты?!

Жазыласың айтқанды екі етпесең,
 Марқаяды жақсы жан жетектесең,
 Қайраты мол, ер жігіт батыл келер,
 Кім болғаның, қыл үстінде үбектесең?!

Құлдық ұрдым, ақылаға парасатты,
 Жаратқан ғой кемелді - асыл затты!
 Өзі ісіне сенімді, Таңарай қыз,
 Қос бұрымы төгіліп бара жатты.

Бақытымда сол түнгі шек болар ма
 Сәті келер әр істің - ем қонарда.
 Ұзақ таңға іштей бір әндетемін,
 Көзге ілінер ұйқы жоқ - қан сонар ма?

Госпиталда сонау бір жылжымалы,
 Өмірге - өлім у шашқан сұр жыланды.
 Періштенің пірі болды, арашашы,
 Қиылғанда талайдың қыршын жаны.

Тәба, тәуба, Аллаға! Кезіктірген,
 Қайта айналып тірлікке кезім кірген.
 Қамқоршым ең қарындас, ал бүгінде,
 Аяулымсың жүректі сезіндірген.

Кешегі бір сөзінде, түске сайлы,
 Әңгіме айтты протезді ұшқыш жайлы.
 Аяғы жоқ батырлар көп-ақ екен,
 Қиял құсым өмірге құшақ жайды.

Хас шебердің «роботы» ғажап дейді,
 Жасанды адам, еңбекқор тажал дейді,
 Қай іске де икемді өзі білгіш,
 Ала-алмайды екен оны ажал дейді.

Күнде оқып, тоқуы бар біледі көп,
 Айдай анық келеді айтқаны дөп.
 Өткен жолғы доқтордың ең үлкені,
 Дегті мені, протезбен жүреді деп.

Рас, рас - деді, бекерге күлесің деп,
 Қатар жүру қадірін білесің деп.

Билегенде айналып, көтеріліп,
Қыран құстай шүйіліп, ілесің кеп.

Шыныма екен мұнысы, әзілі ме
Жатыс мынау, тұру жоқ - әзір міне.
Қосылатын шығарымын Құдай қолдап,
Сауыққан соң жүретіндер тізіміне.

Тірлік заңы - арманмен үміт үзбеу,
Қанша қиын болса да көңіл жүдеу.
Оған сене бастадым деген менен,
Бір Алланың қолында жебеп-желеу!

ӘПКЕМ ЖӘНЕ ТАҢАРАЙ

Терезеден сезілер күзгі ызғырық,
Жапырақсыз сал терек, тұзу сырық.
Колхоздың да жұмысы біткен шығар,
Әпкемді аяп, көңілге берем ырық.

Толас болар кезі ғой, бар науқанның,
Қолы босар бала-шаға, шал-шауқанның.
Біреулерге ілесіп, келіп қалар,
Азын-аулақ түйіп ап дән-талқанын.

Ойға түсіп аяйым келмесін деп,
Ұзақ жолда сарылып жүрмесін тек.
Сөйтсе дағы сағынам, келе қалса,
Жол азабын тілеймін көрмесін деп.

Онанда хат жаздырып жіберейін,
Сәлем хатпен көтерсін бір мерейін.
Ауылдан да хабар ап сағынышты,
Келер күнді күтуді, әл көрейін.

Деймін дағы кетемін қиян кешіп,
Тербеткендей әлдилеп, арман бесік.
Өзді-өзінен біреуді күткендеймін,
Ауа желшіп, ақырын ашылды есік.

Қарап қапшын, аң-таңмын, анам келген,
Мөлтілдейді екі көз, «жапа» көрген,

- Құлыным-ау деген сөз құлағымда,
Құшағында үн-түнсіз жата бергем...

Сағыныштан булыққан есті жиып,
Менде әпкемді жатырмын құшып-сүйіп.
Таңарай да қалдырып бізді оңаша,
Шығып кетгі, жан сырын ішке түйіп.

Болғаннан соң әпкемде мауқын басып,
Ұлын көріп, мүгедек жатқан жасып.
Бастап кетгі ауылдың әңгімесін,
Алышты егін орып, астық басып.

Той-тойлауда жеңдік деп, қауым қаулап,
Айқай асқақ, алдық деп жауды жаулап,
«Қара қағаз» әлі де көп келеді екен,
Оралғандар соғыстан азын-аулақ.

Сенің түрің мынау ғой, жауды жеңген,
Бір атаның ұлы едің, ұлыс сенген.
Хат-хабарсыз боздақ көп, үміт артқан,
Жесір қалды талай жас құрбы-жеңген.

Қан жоса қып халықты жауды жеңдік,
Осыменен жақсы ғой алсақ теңдік.
Ашаршылық аздықтай, соғыс қырды,
Енді еңбек еш кетпей - болсын елдік!

Бұл қазақтың жер дауы, жесір дауы,
Ел-елдің де осы ғой кесір дауы.
Тынса екен осымен қырғын-сүргін,
Қалың жұрттың жақсы ғой есен-сауы.

Даламызда далиған, ұлан ғайыр,
Өтті талай арманда жырау-шайыр.
Қорқау қолды, жеміт көз - айналамыз,
Шашыранды халықпыз қара байыр.

Байтабыннан Боқтыкөт батыр болған,
Ел арасы тарихта аты қалған
Кенеханмен жорықта бірге болып,
«Қайтпас қара нар» деген атақ алған.

Батырларды қазір кім, еске ап жатыр,
 Аруақты сыйламай кеш қап жатыр.
 Үлкендерді тірілтп сұраса ғой,
 Шежіресін айтар еді -көшкен батыр.

Міне балам іштегі арман-қайғы,
 Айтуға да қорқамыз болған жайды.
 Жорықтардың атанған жолбарысы,
 Ауызға да алмайды Сеңкібайды.

Балам саған әшейін айтқаным ғой,
 Арғы атаңның беті жаудан қайтпаған ғой,
 Мүгедекпін деп сенде түңілмегін,
 Талапты ерді құдірет сақтаған ғой».

-Жарайды әпке - деймін мен жарадыңыз,
 Тарихтың көп парағын санадыңыз!
 Шешейде күрсініп ап, қолымды алып,
 Жақсы екен деп қояды, манағы қыз.

Менде қоштап, детдомның қызы деймін,
 Қанмайданның жеген бір пұт тұзын деймін.
 Ата-анасы аптықта, нәубет болып,
 Жетім үйде өсіпті сонан кейін...

- Күн кешкірді, әпкесі - қаласың ба,
 Күздің мынау желі ызғар даласында.
 Мәндештердің адресі бар ма еді
 Бұл қаладан үй тауып барасың ба?

Ауылдастар қол тисе келіп қалар,
 Олар келсе табылар үйде барар.
 Деп әпкем өзін-мені жұбатады,
 Емханаңда орын көп, бір түн қонар.

Дейді шешей өжет бір, әзіл қосып,
 Қосылды кеп, Таңарай сөзге тосын.
 - Мауқыңызды бассаңыз, бір кетейік,
 Күтіп жүрмін, қайтар деп сізді тосып.

Қорықпа апа, бір түндік боламыз ғой,
 Біз дағы ауыла өскен баламыз ғой.

Аранды аштық ауылды жайпағанша,
Қүнде думан еді ғой, даламыз той.

Алды-артына қаратпай ертіп кетті,
Мені Құдай, кемтар қып мертік етті, -
деп кіжініп алдымда, сүйсінемін,
«Қызда болса, әр іске - ерден епті!»

ӘПКЕМ СӨЗІ

Таңертең әпкем келді көңілі өскен,
Үміттің тұтатқандай отын өшкен.
Айт-үйт жоқ, шөпілдетіп сүйіп жатыр,
Адамдай сағынышты жолды кешкен,

- Құлыным, қалың қалай тәуірмісің,
Жұмсағай, әл қуатқа Тәңір күшін?
Басыма үйіп-төгіп ақ батасын,
Шабытты сездіргендей көңілді ісін.

Шешейдің жүзі нұрлы, өңі кірген,
Келгенін жайлы жатып, сездім бірден.
- Кетіпсің әдемі боп дедім - тағы;
Әзілдеп, сақтасыншы көзбен тілден!

- Ия, балам, оның рас, жұмақ көрдім,
Қалада Таңарайдай шырақ көрдім.
Шайды да қанып ішіп, терлеп-тепшіп,
Жантайдым мамығына жайлы төрдің!

Рахаттың қайсы бірін айтсам екен,
Іші кең, тар бөлменің - асқақ екен.
Қонысы қызымыздың пейілге сай,
Шын айтсам, қажет емес басқа мекен.

Сырластық қызымыз бен келінімдей,
Артық деу қиянат қой, кемін білмей.
Көп екен көргені де, айтары да,
Тыңдадым көпке дейін көзімді ілмей.

Мәпелеп қызым күтті анасындай,
Қалай бір, риза болмай қаласың жай,

Өзімді жуындырып, кірім жуып,
Мың күндік, бір рахатқа қанасыңба-ай?!

Өзі де мың болғыр жан, Құдай берер,
Қолпаштап бар періште ұдайы ерер.
Сағанда сын сағатта кезіктірген,
Қорғаушы мың бір шілтен періштелер!

Сағыныпты ата-анасын, ауыл жақты,
Басыма, күткені аздай жаулық жапты.
Аштықтан өлгендерді көзі көрген,
Есіне ап, жылап та алды, ауыр шақты.

Сендірді қызым мені турасында,
Айтқаны ұғынықты расында.
Ағаштан аяқ жасар жер бар дейді,
Үйреніп жүресің сен - тұрасын да!

Түбінде уайымнан түк өнбейді,
Бар малы - қанағаттың түгел дейді,
Хат жазып, бұрынғы өз бас доқторына,
Жауабы дұрыс болса - жүрем дейді.

Кел деген жауап алса алып бармақ,
Ағаштан әлде басқа аяқ салмақ.
Жасынан көміс болып өскен жан ғой,
Ойы жоқ, сенен жанын аяп қалмақ.

Болдырма болмай жатып, бала қыран,
Тартады тентек тағдыр балағыңнан.
Отырмын шынымды айтсам ұшатыңдай,
Қуат ап, Таңарайдай қарағымнан.

Ал, балам, тапсырамын Алла жарға!
Шешеңде, қолдан келер амал барма?
Періште қасыңда жүр, қайран қылар,
Мен сендім, сен де сенші - Таңарайға?!

Ақылды осы бір жан, кемел терең,
Бұйыртса салиқалы келіндер ем.
Бір түнде қонақ емес, ана болдым,
Мен енді, алаң болмай бара берем!!

КЕЙІНГІ КҮНДЕР

Шешейді ауылдастар алып кетті,
Салмақты ойға терең салып кетті.
Шынымен Таңарай жан сүйеме екен,
Анығын, мүсіркеу ме білсем етті.

Зымырап күндер жылжып тоқтар емес,
Әр күннің қайшылығы сотқар-егес...
Мен оны сүйем десем не дер екен,
Мылтығын ататұғын оқтап келмес.

Түсте бір келгенінде отырғызып,
Әзілдеп - дедім жүрек жатыр қызып,
Ол дағы сезімтал жан, көрсет дейді,
- Жүрегің, аласұрған қандай бұзық?!

- Жарайды; әзіл-шынды түсінемін,
Қоймайық жас жүректің күшіне мін.
Ал, қазір дем ала тұр, кештеу келем,
Төтенше операция; кезекшімін?!

Тағы да тоқ етерін айта алмадым,
Ежектеп айтар сөзді қайталадым.
Осылай талай күндер өтіп жатты,
Қалайша ынтық жүрек жай табады?!

...Кешкілік палатада жалғыз жатқам,
Ол келіп, тазалыққа жиып жатқан.
Таня - жан, сені дедім жақсы көрем,
Ұяң сөз, болып шықты дабыл қаққан.

Естімеді, себебі - ол қарамады,
Бұл сөзім аяқ асты жарамады.
Екі бет бал-бұл жанып өртенемін,
Бүлдірдім бе достықты арадағы.

Үн түнсіз, бөлме іші тұралады,
Жауапсыз қалды қиын, сұрақ әлі.
Ағасы, мұның қалай, десе өлдім ғой,
Қырсыздық осындайдан құралады.

Тамамдап олда ісін, келді жақын,
 (Сөз айтқыш, тірі өлік боп жатыр «ақын»)
 - Ақырын айтсаңда мен естимін ғой,
 Айғайлап, неге сонша айттың жаным?!

Қам жеме, жазылып ал, қасыңдамын,
 Ешқашан кемтармын деп жасымағын.
 Екеуміз әлі-ақ ертең қол ұстасып,
 Қаланың аралаймыз жасыл бағын.

Ал, енді, жайлы жатып тынығып ал,
 Қанатсыз жас қыраным қызға құмар.
 Шығатын госпиталдан уақыт жақын,
 Армандай келер күннің қызығы бар!»

...Сол бір түн, ұзақ Таңға ұйықтамадым,
 Өрмелеп қия бетке шықты арманым.
 Өзім бе, түсім бе бұл, ғажайып жай,
 Баянды шын бақытқа құштар жаным.

Аяныш па, махаббат па - қол ұсынтқан,
 Мұндайда қасың түгел, досың бұққан.
 Сезімтал жүрегі оның нәзік тіптен,
 Көңілдің күн ілгері хошын ұққан.

Осы түн ашылғанша, таң арайлап,
 Ыңылдап қайталадым Таңарайлап.
 Келгендей әсем әннің, сәнді ырғағы,
 Жыр құсы көкіректі алған жайлап.

Төгіліп, шабыт бітіп, құйылды өлең,
 Көңілді құйылжытқан құйын көрем.
 Ұнамай Тания-жанға қалмасын деп,
 Саралап әрбір сөзін, құйып-өрем!!
 - сондағы ән.

АРАЙЫМ СЕНСІҢ СӘУЛЕЛІ

Таңулы қос қолым, екі аяғым,
 Жатырмын тас тағдырдың жеп таяғын.
 Бауырын көтере алмас жылан болып,
 Арқаның көре алмастай кең саяғын.

Қайырмасы:

Лайық алау, таң атың,
 Жас жүрек тынбас - сағатым.
 Арайым сенең - сәулелі,
 Түнекті қара жаратын,
 Қол-аяқсыз-ақ ұшайын,
 Таңарай болшы қанатым?!

Қос жанар тояр ма әсте таңғы нұрға,
 Толқытып бөлейтұғын жанды жырға,
 Таңарай көңілде өрген күн сәулемсің,
 Дем берер, өмірге үміт, жарлы құлаға.

Қайырмасы:

Ынтызар жас жүректі демеп елес,
 Махаббат жараны ауыр елер емес,
 Қол-аяқ сені ойласам бүтінделер,
 Құдырет ғашық болдың неге демес?!

Қайырмасы:

Көз көріп, елжіреді-ау іші-бауырым,
 Сезінем мүгедектік - күшті ауыруым.
 Бар жайды көре тұра не демекпін,
 Көңілге ессіз, әсер етпес ең дауылың?!

Қайырмасы:

Үміттің жібін үзбей сөз саламын,
 Болмаса көз қырын сал, өзге адамың,
 Демеу бол, мен бейбаққа “жылан бауыр”
 Сауығып ашылар ма тез қадамым.

Ән осылай - болып шықты деді де ағай, әңгімесін жал-
 гастырды.

БАҚЫТ ҚҰСЫ ҚОНҒАН КҮН

Ұйқысыз әуенге елтіп таң атырдым,
 Өсіпті тіпті ересен сақал-мұртым.

Көкейге көрік беріп ән салдырған,
Пәк сезім - ғайып күшке таң қап тұрдым.

Тұрып ап елден бұрын мазам кетті,
Іштегі дәрменсіздік мазақ етті.
Дегенмен сақал-мұртты бастырмақ боп,
Ояттым жақын жатқан жас жігітті.

Айнадан көргендеймін арман елес,
Таня-жан қол бұлғайды, жалған емес.
Шығатын осы күнді білем дейді,
Сендірді қабырғаммен, алған кеңес...

Арылдым жайсыз ойдан, таңғы ас келіп,
Ұзатпай ертеңгі, “обход” жалғасты еніп.
- Бар жара, жақсы бітіп жазылғанын,
Бас доктор айтты әсерлі, мақтан етіп.

Әрісін, айтты нықтап ем біткенін,
Бірі артық, бірі тыртық кем біткенін,
Ендігі іс қас шеберлер қолында ғой,
Жалғайды енді солар кем кеткенін.

Ал, батыр дұрыстап ал бар қағазың,
Бізге айтар өкпе-тілек барма арызың
Келгені қолымыздан осы болды,
Үйге ме, интернат па қалау назың?

Ақылын бас дәрігердің тыңдай бердім,
Келді бір, іштен налып жылай бергім.
Қынжылдым қолдарынан келмеді-ау деп,
Бар үміт Таня-жанда, Құдай бергін?!

Таңарай келем деген... үміттенем,
Уақыт өткен сайын күдіктенем.
Әдейі кешікті ме, не қылам деп,
Әуре боп, өзі мертік жігітпенен.

Жөңкілді ой бұлттары аласұрып,
(Жарым жан демеуі жоқ қалар шіріп),
Алқымға ап қорқау күдік жаныштады,
Сүм үрей екі жеңін алған түріп...

Іш қапа булықтырып тұншығамын,
Бомба боп жарылардай тұр шыдамым.
Ақ есік айқарыла құшақ жайды,
Бақыт күн төгілдіріп нұр шуағын.

Қуаныш бой қуалап жарысқандай,
Көмейге тіл тығылды жабысқандай.
Енгенде періште қыз, пірдің пірі,
Бар жігіт қарап қалды дыбыстанбай.

Не болған, тілеулі едік, пірді күтіп,
Батырлар жатыр енді демі бітіп.
Еш қайсы жөн сұрауға бата алмады,
Қойғандай әзілкештер тілін жұтып.

Бұл жайға Тания тездеп, түсті білем,
- Сендерді жігіт десем, күшті кілең,
Мелшип жатырсыңдар, ал мен мына
Костюмді қайсыңның үстіңе ілем?!

Осы сәт бақыт құсы келді, қонды,
Уда-шу, жігіттерде - деді болды!
Құттықтау, тілек сөздер ағыл-тегіл,
Әп-сәтте палата іші нұрға толды.

Лепірген жауынгерлер шампандатып,
Тығынын жеңіс күн деп аспанға атып.
Менде ес жоқ, қуаныштан тұралап қап,
Жатыр ем көз-көңілден жас парлатып.

Тания кеп, кел, тұр, - деді киінейік,
Шинельді, етікті алып түйінейік.
Достарды тосып тұрған, үйге барып,
Баршаны тәтті сәтпен сүйінтейік?!

Сипалап қарай бердім жан-жағыма,
Қолымды создым екі балдағыма.
Қосағым періште жан күмәнім жоқ,
Алла жар деп сенемін ардағыма.

Кішкене палатаның іші думан,
Госпиталь көріктенді күлкі-дудан.

Медбике, дәрігерлер, бәрі де әбгер,
Құттықтап, құтты аяқ деп, жолды жуған.

Жар болу мүгедекке, батыл күш деп,
Дәстүрлі жауынгерлік жатыр іш деп,
Қаумалап госпиталь боп шықты аулаға,
Тосып тұр жедел жәрдем моторы істеп.

Ал, менде шынымды айтсам, ес жоқ - жан бар,
Көрінді рабайсыз киген шалбар.
Сүйеніп балдағыма автоматтай,
Қысамын, жүдеу қолда қанша қал бар.

Машина жөнep берді ала қашып,
Отырмын домаланған жанды қашшық.
Таңарай ұстап алған қолтығымнан,
Қысады жіберместей жарды ғашық.

Тоқтады, алдына кеп қызыл барақ,
Бір қабат болғанымен ұзын бірақ.
Хабардар көршілер-ау қарсы алып тұр,
Жеткізген жедел хат па, ұзын құлақ!

Қорсынып өзді-өзімнен қымсынамын,
Шығардай іштегі шер тылсым әнім
Түсуге көмектескен көрші-қолаң,
Аяйды: құттықтайды, құрсын бәрі.

Қайнайды іш қазандай жоқ дәрменім,
(Кім білед, кемісткенді боқтар ма едім)
Бұл құрмет, Таңарайды құрметтеу ғой,
Дедім де, ризамын, тоқтамға ендім.

Отырған мен бір жанды экспонат,
Армансыз аяқтылар ұшып-қонад.
Екі-үш тос ішілген соң көңіл өрлеп,
Бітірді құйқылжыған әнге қанат.

Шырқадық Катюшаны - ән төресі,
Жайылды көп қоштаумен кеңге өресі.
Елтіген бой балбырап, тоят тапшай,
Керілді тар бөлменің керегесі.

Шылымнан үйдің іші түтінденіп,
 Қол-аяқ кетті білем бүтінденіп.
 Менің де ән қайнарым буырқанып,
 Дауысым шықса керек, “түндік” керіп.

Құмары жастық шақтың ойын-сауық,
 Ләззат қой, ойнан-күлген жолын тауып.
 Жұмыстың тәртібіне көнген халық,
 Тарқады қимай-қимай түн бір ауып.

Тарқады ел ақ тілеулі, бала-шаға,
 Тойған ба сері көңіл тамашаға.
 Таңарай жиыстырып үйдің ішін,
 Толқиды жан-дүнием оңашаға...

Тыныштық ойға қамап тұншығамын,
 Жар құшшақ сезгендеймін жан шыдамын...
 Төсекті төр алдына жайғап келіп, -
 Ишарат, сезілді әдеп “жүрші жаным”!

Ынтызар ғашық жүрек жетеледі,
 Айтуға сол сәтті сөз жетер ме еді.
 Тән балқып, құр сүлдерің қалған түнді,
 Түсіндің. Айтпасам да жетер енді.

АРМАН МЕН АРПАЛЫС

Жар сүю шексіз бақыт жарым жанға,
 Шаттықтан іңкәр жүрек жарылған ба
 Қаяусыз жасқа тәлім үмітпенен,
 Қол создық қызығы мол армандарға.

Соғыстан мүгедектік, үй-күй алып,
 Емделіп, жүрмес үшін кейін налып,
 Барынша қол-аяқты жетілдіріп,
 Ауылда тұрмақ болдық елге барып.

Жан-жарым сертке берік - жүргізем деп,
 Салдардай қас жүйрікке міңізем деп,
 Военкомат арқылы сұрау салды,
 Қатарға қосамын деп, тез-тез емдеп.

- Таң қалдым нәзік жанның қайратына,
Кезікті талай топас “айбатына”
Сонда да алған беттен қайтқан емес,
Арыз ап бара берді қайыра атына.

Жылады қапаланып кей күндері,
Сәтті күн адымдады кейде ілгері.
Сілтеген бірден-бірге қоғамымыз,
Адам ұғып болмайтын кердің кері.

Дейтін еді қалған күні қайран көңіл,
Арыз қой, бұл жалағаннан майдан жеңіл.
Бетпе-бет тірескенде өлім-өмір,
Арашашы ақылың-қайлаң тең біл.

Жүдетті күндізгі ісі - түнгі кезек,
Қайран жоқ қолғабысқа жүрек сезед,
Қаншама қажыса да мойымады,
Қан кешкен жауынгерлер келер өжет.

Қалмады ол аттамаған табалдырық,
(Мұратқа жеткізеді табандылық.)
Сарсаңнан жүдесе де дем алмады,
Берілмей-аянышқа, маған да ырық.

- “Бір пасық бастық сымақ “майдан көрген”,
Ол мәңгүрт жер үстіне қайдан келген?
Пиғылы ауызға алмас, жаман екен,
Көңілде бол деп оған, боғын езген.

Қу екен жағы тантық, көрсе қызар,
Дейме екен мені жүрген көргенсіз қар.
“Парткомға шағым жазып барам” деп ем,
Жым болды. “Не болдым деп жүрген шығар”.

Сол иттің, бұл не қылған басынғаны,
Ми емес, ботқа шығар басындағы, -
деп алып, жылады-ай кеп, іші күйіп,
Өксігін көпке дейін баса алмады.

Жүрді ойда неше күндей түнжыраумен,
Буындыра ұстағандай қыл бұраумен.

Бірдеме дейін десем өкпелер деп,
Мен жүрдім өз жанымды бұрғылаумен.

Кіжінем, сау болса деп қол-аяғым,
Басына төңкерер ем ит аяғын.
Автомат берсе қолға көрсетер ем,
Келгендей ондай сәтте кімді аяғың.

МОИСЕЕВТИҢ ЖАУАП ХАТЫ

Сол күні сәрсенбі еді, әлі есімде,
(Тәңірден болмас істі көресінде)
Таңарай шәй қайнатып жатыр еді,
Қилы ойдың мен отырғам елесінде.

Сенектің тықылына елең еттік,
Көршіме, кісі көп қой келім-кетік.
Бұл кім әй, дегенімше ашылды есік,
Пошташы қыз екенін көрдім жетік.

Хат екен, майдандағы бастығынан,
Конвертті тез жұмалап, ашты жылдам.
Қуанып Моисеевтің жауабына,
Оқыды; дауысы бастығырылған.

Қам көңіл аршылғандай көп күдіктен,
Мәз болдық, жауап хат ап көптен күткен
Полковник Моисеевтің шақыруы -
Тірліктің өрілгені гүл-үмітпен.

- Дегті ол; Военкомат сұрау салсын,
Құжаттар ең қажетті расталсын,
Ем-домның қарточкасын, көшірмесін
Қуәліктің мүгедектік қоса салсын.

Қолымнан келгенінше көмек берем,
Жарымжан мүгедекті - бөбек дер ем.
Қисынсыз қиын істі қолға алыпсың,
Мөлшерсіз үлкен жүрек керек дер ем.

Сенемін; сен әрине сондай жансың,
Шегініс жоқ майданда қорған жансың.

Батырың таңдап сүйген тез айығың,
Даланың дүлдүліндей жорғаласын.

Таня жан! Кеудені оққа төсейікте,
Майдандас дос үшін от көсейік те, -
Серт қойып, кірісейік-хабарлап тұр,
Сәлеммен - медгенерал - Моисеевке?!
Ленинград қаласы.

Хат бітті, қуанышта шек болмады,
Көздерге жас толтырды жан толғағы.
Жақсының жаны бөлек - бәрінен де,
Таныстың қандай жақсы бар болғаны!

Бала мәз; құшақтастық құшып-сүйіп,
Ұшатын болдың дейді, құсым биік,
Қуанып құрсағымда жалғасымыз,
Тарпиды - көз ілеспес ұшқыр киік!

Деді де әзер тұрды, толғақ қысқан,
Әп-сәтте дөңгелетті сол жақ тұстан.
Іргені балдақпенен дүңкідеттім,
Сезімтал көрші келді, құс боп ұшқан.

Ілезде көрші әйелдер хабарласып,
Танияға кеңес қып жүр қауымдасып.
- Кеңейтп тар құрсақты - дейді ана боп,
Искейсін сәбиңді мауқың басып.

Көмегін көршілердің айтып болмас,
Ынтымақ туыстырған, жақын жолдас.
Ғаламға сәби даусы келген шақта,
Көңілің қуанышқа қайтып толмас.

Ұзартса ғұмырыңды жан асылтай,
Толқымай қалай сол сәт қаласың жай.
Мәз-майрам көрші-қолаң, дәрігер қаумы,
Барлығы бір шаңырақ баласындай.

Өмірдің бір қызығы - бала дескен,
Қуанып ұрпақ сүю, шыға ма естен.
Көршілер ас көтерді, ошақ асып,
Ұлы той-шілдехана, арман кешкен...

Қалжаға сойылған қой, тойдың басы,
 Өрге қарай домалады, думан тасы.
 Ән салып, ел даурығып алған шақ қой,
 Сәбиге ат қоймақшы кәрі-жасы.

Көпшілік ат қойыық, келіс дейді,
 Біреуі; Батыр болсын, Жеңіс - дейді.
 Енді бірі, Еламан, Амандық деп,
 Әр қайсы атқойғыш-ақ... келіспейді.

Үлкені дәрігерлердің Нәсербай-ды,
 Емшіміз іштей сезген, кешкен жайды,
 - Ер аман болса деді, елде аман,
 Ераман -деп атайық кішкентайды?!

Түсінді, тоқтады жұрт анық ойды,
 Десті де, бөбек тойы - ұлы тойды,
 Көтеріп “зәмзәм” суды ғұмыр үшін, -
 Ераман жігіт үшін, алып қойды.

Дәстүрлі шілдеhana бір түн ауып,
 Таң ата жұлдыздарды сәуле жауып,
 Тарқады тойшыл халық үйді-үйіне,
 Тамам боп, мәресіне жеткен сауық!

КҮЙКІ ТІРЛІК...

(Эмма апай)

Таңарай таңмен атып, күнмен батты,
 Жас сәби, мүгедек бай қалжыратты.
 Сонда да шаршағанын сездермеді,
 Күреске жаралған жан мархабатты.

- Қиналдың, қажыдың деп, сөз бастадым,
 Сөйттім де аянышты көз тастадым.
 - Тәйір-ай, екі солдат жүк большпа, -
 деді де, ол бастады өз дастанын.

- Сен, өзің ұмыттың ба, Тания қызды,
 Майданды түсір еске, панаңызды,
 Ұрыстан сүйреп шығып, емдеп ем ғой,
 Түнімен ұйқы көрмей жараңызды.

Тақ вот что! Молчать солдат, сөз болмасын,
Сүйген жар, ауырсынбас өз жолдасын.
Ербатыр бауыр етім, бал бөбегім,
Артық сөз, көңілге ауыр қозғалмасын?!!

- Осылай жапты ауызды майдандасым,
Берген соң, төте бұйрық... қайлаң қалсын.
Жарқын жүз, ашық көңіл еміренсе,
Жаныңыз қалай ғана жайланбасын.

...Еңбектің қатал заңы тақымдады,
Таняға тықыр таяң жақындады.
Тағы өзі дұрыс шешім тауып келді,
Келісіп Эмма апаймен жақындағы.

Таң қалдым алғашқы рет көргенде анық,
Сөйлесе қазақшаға өте жатық.
Неміспен соғысқандық болар бәлкім,
Қарадым күмәнданып, көзбен атып.

Алғаш-та қатты кеттім, қара басып,
Үйлесіп кеттік кейін бауыр басып.
Бір барақ, ауыл-үйдей ғұмыр кештік,
Ыстықпен суық жайда қауымдасып.

Орта жасты - Эмма апай алқымдаған,
Көрінді жан дүниесі жарқын маған.
Қимылы өте ширақ, тындырымды,
Қайрат-күш бойында тың сарқылмаған

Бабасы Еділ жайды мекендепті,
Патша Петр келгендерін жек көрмепті.
Еңбекқор тумысынан осы халық,
Игеріп тың қонысты жер өңдепті.

Еңбектің жемісін жеп, шалқып тасқан
Салтанат, әдепт-ғұрып қалыптасқан.
Қыз алып, қыз берісіп, үш ғасырда,
Халықпен жергілікті араласқан.

Соғыстың аты - Соғыс қан жауатын,
Қан сонар емес қой бұл қар жауатын.

Қатал кез, жауды аяған жаралы - деп,
Ешкімнің сұрамайтын салауатын.

Қаһарлы бас басшымыз, берген жарлық,
- Немістер көшірілсін жерден барлық!
Отанға опасыздар іретінде,
Бұл апай жәбір-жапа көрген мұңлық.

- “Біз бейбақ, не көрмедік деп, бастап алып,
Іштегі шер-наласын жатқын жанып,
Бір күні ағыл-тегіл мұңын шақты,
Сыр тұнған көкішіл көзін жасқа малып.

- “Түн іші, маужыраған ару жалған,
Солдаттар автоматпен қаруланған,
- “Тұр да шық, сапқа тұр”, - деп бұйырады.
Атпақшы қарсыласаң - дәру қалған.

Уда-шу, көше арасы, бала-шаға,
Түн қайран, ойран-топан “тамашаға”.
Жан үрей аязды да елетерме,
Сезген соң, жоқ адамды арашаға.

Айдап кеп, тиеп жатыр бос вагонға,
(Құдайда осындайда қонғаған ба?)
Осылай құғын болып кете бардық,
Толтырып ыза-жасты тостағанға.

Ұзамай эшелонға бомба түсіп,
Жаралы, шала жансар суыққа үсіп,
Өлгендерді жерлеуге де мұрша бермей
Жылап-сықтан кете бардық сасып-ісіп...

Бұл да бір замана ғой қараң қалған,
Тірі жан тірлік етер - қарап қалман.
Он шақты үйлі-баран отбасынан,
Эмма апай ұлы екеуі қалыпты аман.

Суық вагон, жан төзгісіз жүк тиейтін,
Ешкім жоқ жайды біліп, кімсің дейтін.
Иісті елер емес ашыққан жұрт,
Жайда отыр, өз қоң етін кесіп жейтін.

Жүруден бұл поездің тоқтауы көп,
 Бізәлі ашыққан ел боқтайды кеп.
 Ештеңе өнбесе де жалбарынар,
 Бейкүнә, бейбақты кім жақтайды деп?!

Қиыны балалардың сыңсығаны,
 Шығардай енді үзіліп шым-шым жаны.
 Езілген ана жүрек қоса егілер,
 Талықсып ессіз жатыр қысылғаны.

Тозақтың отын кештік өлмей жатып,
 Шынында бұл азаптан өлген артық.
 Аштыққа бір-ер күнгі шыдармыз-ау,
 Көбісі келеді әзер, шөлден қатып.

Өтті ғой азап жолы арадағы,
 Сүйеу боп, бір-біріне жарағаны.
 Шахтаға жұмысшыр-екшегенде,
 Баласын алып қапты Қарағанды.

Анасы жан дәрмен, қалыс қалып,
 Тасаға тығылыпты алыс барып.
 Жан-жаққа бөліп-бөліп әкеткенде,
 Ілесіп отырыпты сырттай бағып.

Сөйтсе де шатасыпты көшелерден,
 Оңай ма бөтен жерде көшке ерген.
 Кеткенін қай жаққа алып айыра алмай,
 Беталды әр көшені кезе берген.

Кешкілік әлі құрып отырыпты,
 Паналап елеңсіздеу қараңғы ықты.
 Аяғын қалғып кетіп созса керек,
 Жұмыстан қайтқан шахтер шалыныпты.

Кенші шал, бұл кім-ай деп дауыстаған,
 Адамдай жүлқылапты “ұры” ұстаған.
 Халы жоқ әлі біткен әйел көріп,
 Іргеге қайта сүйен дұрыстаған.

Үйінен шақырып кеп бәйбішесін,
 Алын деп, бейтаныс жан жиып есін.

Екеулеп кіргізіпті үйге жылы -
- Әлдендім - дейді бір-ер кесе шай ішкенсін.

“Жаутаңдап қарай берем кемпір-шалға,
Ұқсайды шахтер-ата қара нарға.
Қазақша кәзіргідей білсем егер -
Айтар ем-ау бар азапты құрбыларға.

Мен мылқау көп отырдым жақ аша алмай
Оларда қарап қояды тамашалай.
Бір уақ, қарт кенші жөн сұрады,
Тіл қаттым, өзімді-өзім арапалай.

Қысқаша баяндадым өткен жайды,
Біза-шер саулап ақты көзден сайлы.
Көңілім қара қазан қарайса да,
Айтпадым көкірек керген өкпем жайлы.

Үрей бар, ұстап берсе қайтем деген,
Әлім жоқ ауырудай қайта емделген.
Ықылас көрген сәттен сендіргендей,
Сонда да, қорқақ жүрек, қатер жеңген...

Сезіндім қарапайым адамдықты,
Өзімде қастерлеуші ем адалдықты.
Естуші ем қонақ жай деп бұл халықты,
Аралас болмаған соң таңғалдыртты.

Ақыры, мен осы үйге мүше болдым,
Апайға тың қол қабыс күште болдым,
Отын-су барақтағы оңай емес,
Талдырды су тасу-ақ кешке қолды.

Апаймен балалар боп, тіл табыстық,
Қуатты аямадым қол қабыстық.
Сабаққа балалардың күні ұзарып,
Еркінмін жоқ секілді, жалыныштық.

Сайрадым бір-ер айда қазақшылап,
Мен болдым “тоқал әйел” аспазшы нақ.
Сылтаулап кемпірі жоқ шалдар келіп,
Бабайым - дейді маған «Маржа»-шырақ.

Атандым келген күннен “неміс қатын”
 Өзіме, өзгеге де келісті атым.
 Бір күні шахтер бабай, сұрақ қойды,
 Айтшы деп, фамилияңды, шын атыңды.

Сұраққа абыржыдым, төтен қойған,
 Соққыдай тиді маған төбемді ойған,
 Қорқақтап әзер айттым, ат-жөнімді,
 Дірілдеп шықты даусым бөтен ойдан”.

- Артур гой, Гофман болсаң, ұлың аты,
 Шахтаның оны білед ұлағаты.
 Ол кеше, “стахановшы” атақ алды,
 Электр жүйесіне зерек заты.

Сол сәтте Эмма апай жылай берген,
 Оныңда сарғайғанын құдай көрген.
 - Ия, ия, ата? Ол шынымен менің балам,
 Тезірек айтыңызшы, қалай көрем?

Ұлымен сонан бері тұрады екен,
 Бұл барақ көп ұлтқа болған мекен.
 Біздағы осы көппен көрші тұрып,
 Жүрдік қой құдай жазған жолмен бекем.

Жыр қылып Эмма апай айтты жайын,
 Ағызып көп жылаған көздің майын.
 Екі үйге мейірімді ана болып,
 Тұрмыстық, кем болмады хал-жағдайым.

Өзіңді жаңылдырар сөйле десең,
 Әзілді мақал-мәтел сөзге шешен.
 “Жақсы да жаттық болмас деген осы -
 Қамхоршы, асыл ана - неміс шешем!

Дегенмен өз шешемді ойлай берем,
 Өн бойымды сағынышты толғайды өлең.
 Колхоздың қара өгізі - қара кемпір,
 Босамай, жұмыс басты. Сонан көрем.

Әйтпесе ендігі бір келер еді,
 Немерені Ербатырдай көрер еді.

Әлі де бейхабар-ау жаңалықтан,
Сағыныш - терезеге телміреді...

ҚОС ҚУАНЫШ

Қуаныш өте шығар түс көргендей,
Талапсыз жата берсе іс өнгенбе-ей.
Таня-жан кірісті іске болмайық - деп,
Қаймығып, тау шағылып сес көргендей.

Бейбіт күн тұрмыс үшін майдандастық,
(Бөгеттен қаймықпайтын - қайран жастық)
Пәтер алу қиынның қиыны екен,
Көп болды құлқыны кең “арым” бастық.

Әр күнде, тың тосқауыл, қиас сұрақ,
Жиналды анықтама “құнсыз құрақ”
Моншақтай жіпке тізген көп болар ма,
Сауатсыз, бюрократ бастықсымақ.

Таняжан хат жазудан жалықпады,
Құқықты адвокаттай анықтады.
Ақыры, ту Мәскеуден жауап келіп,
Исполком, әм военком жалпақтады.

Пәтерді қоймай жүріп алып тындық,
Қайраты, Таңарайдың анық-шыңдық.
Мені де тез арада жүргізем деп
“Мойымас қиындыққа, алып - мыңдық”.

Ой тұнған жалықтырды басым қамау,
Бағыма кез келтірген асыл жан-ау.
Жұмысты да жұмыстап, ал кешкілік,
Шын тозақ, үйге келіп масыл қарау.

Қасиетті ұран болған некен саяқ,
Аналар шығар деймін осындай-ақ.
Қажымас сүйсінемін асыл жарға
Шарасыз, қынжыламын сонсоң аяп.

Толассыз күн ауысып парақталған,
Күн түгіл, түн болмады қарап қалған.

Айналған дөңгелектей қолы тимей,
Жүрсе де, хабар күткен жан-жақтардан...

...Тас көше екі жағы ағаш өскен,
Тап-таза ауасы да самал ескен,
Көрінген Қос шоқыдай террикондар,
Елестетіп шығарар ма ауылды естен.

Әпкем де көптен бері келмей қойды,
Сағынып немересін, көрмей тойды, -
деп ойлап, терзеге телміремін,
Түсім бе, мазасызбын бөлген ойды.

Сәлден соң қоңырауда сылдырады,
Үміттің жалғанды ма сыңғырлы әні
Үш ашық дауыстады неміс шешем,
- Қайдан жүр сағынған қой бір қиырдағы.

Бір шешем, бір шешемді жетектеген,
(Қаласа әмірі - Тәңір жетет деген)
Аңсатқан анам келіп, құшып жатыр,
Шай қойып, неміс шешем дедектеген.

ШЕШЕЙДІҢ ЖАҢАЛЫҒЫ

...Колхоздар жиын-терін алған мықты,
Аудан боп табысы мол алға шықты.
Қосымша шешейге де ақы тиіп,
Бір торпақ, екі тоқты малданыпты.

Жұмысы колхозшылар тыңғылықты,
Тұрмыста дәулеттеніп оң бұрыпты
Завферма баласына "машина" алып,
Ауылға ат шаптырып той қылыпты.

Көңілі анамыздың шын жоғары,
(Десекте айтатұғын тым жоқ әлі)
Әр үйдің сауыны бар, құрт-майы бар,
Аштықтың атың өшкір - жоғалғаны...

Әр сөзі бізді ауылға шақырғандай,
Күрең жүз сенім құшқан жарқын қандай.

Осыны сезді-ау деймін Таңарай да,
Бір ойлы сөз бастады, ақыры аңдай.

- Шешей-ау, дәл біз үшін ауыл қандай,
Ойласам іші-бауырым ауырғандай.
Сай-сала мөлдір бұлақ, бүлдіргенді,
Ауызға дәмі келіп баурағандай.

Самал мен сағым ойнап дала-қырға,
Тамылжып гүл-бәйшешек малған нұрға.
Жусанның жұпар иісі қолқанды алып,
Сапырып сары қымыз... салған жырға.

Құба бел киік өрген, сағым жүзіп,
Замана... көктем гүлдей шағымды үзіп,
Үйінен жетімектер бірақ шықтым,
Боталап жалғай алмай бағымды үзік.

Өкініш көп қой айтсам бәрін тізіп,
Жас ғұмыр өтті жетім көзін сүзіп.
Кеңестің әлі де көп басшысының,
Болмай тұр деп ойлаймын ісі түзік.

Шешей-ау, Қажыржанды жүргізейін,
Қол-аяқты жамап-жасқап дүр түзейін.
Ал, ауыл сіз айтқандай өркендесе,
Қолға таяқ, астына ат мінгізейін!

Астарсыз нақты сөзге сенген ана,
Жаны бір жай тапқандай жаңа ғана.
- Шіркін-ай, немеремді күнде иіскелеп,
Отырсам, - деді арман қып, рахаттана!

Келіннің нық сөзіне серттей берік,
Марқайып асыл ана қайтты сеніп.
Маған да іштей маздап, қанат бітті,
Ертең-ақ жүретіндей аттай желіп!

Кеңейді сенім берік - жан сарайым,
Өмірдің сезгендеймін жаңа райып.
Күн салмай жалықпады барудан да,
Таусылып табанынан Таңарайым.

Хабарды күте-күте асыққанын,
 Көргенде мұң жұтамын жасып жаным.
 Шақыру келген күні көрсеңіз ғой,
 Боталап екі көзден жас тамғанын.

Қуаныш, қос өңірді “теңіз” су ғып,
 Қағазды желбіретті жеңіс ту ғып,
 Менімен Ербатырды қоса құшып,
 Қос бөлмені жіберді тегіс шу ғып.

Бар құжат дайын болды, тиді қолға,
 Қам қылып дайын болдық үлкен жолға.
 Өзі алды Ербатырды неміс шешем,
 Қамқоршы барыңдар деп Петерборға.

Генерал жедел хатпен хабарланды,
 Таңарай таң нұрындай ажарланды.
 Майданға тағы аттанып бара атқандай,
 Әз күдік сенер-сенбес мазамды алды.

СӘТТІ САПАР

Поездан жедел жәрдем күтіп алды,
 Жол мейнат бәрі-бәрі артта қалды.
 Қаланы Петр патша салған дейді,
 Ашпалы көпірлерді көзім шалды.

Сәулетті госпитальдың ғимараты,
 Қызыл қыш мәрмәр таспа құйған заты.
 Ғажайып қас шеберлер салған мекен,
 Алышты кең көңелі бір қанаты.

Ішіне кеп жайғастық кең ауланың,
 Байсалды Тания саспай, мен алаңмын.
 Тыныштық әп-сәтте бір орнай қалды,
 Біз сөйтсек өзі кепті генералдың.

- Товарищ медсержант, - деп, қысып құшты,
 Көрінді, ер тұлағалы түсі сұсты.
 Где твой богатырь - Мересеев,
 А ну-ка покажи деп, - төне түсті.

Менің де қолымды алып, балдақтағы,
 Басқаға қарар емес жан-жақтағы.
 Өн бойымды көзімен шолып өтіп,
 Настоящий богатырь деп, - қалжақтады.

Түйін сөз, мамандармен кеңес құрмақ,
 Тания да шешім күтіп тура тұрмақ.
 - Устали от дороги, отдохайте,
 Хош - деді, болмаған соң басқа сұрақ.

Ертесін генералдың соңына ерген,
 Келді көп, ақ халатты доктор бірден,
 Жазылған бар қағазды қарап шығып,
 Тұрғызбай көрді бәрі, жатқан жерден.

Жарақат, қалай болған, не себебі,
 Сипайды көп тыртықты, тілдеседі,
 Қол-аяқты қайта-қайта ұстап көріп,
 Өзара кеңеседі... не деседі???

Ақыры бір шешімге келді-ау дейім,
 Бас доктор тұжырымдап берді-ау дейім.
 Көзімнен үңірейген үрей көріп,
 - Қорықпа - дейді, жақсы болар кейін.

Докторлар кетті бәрі, Тания да еріп,
 Мен емес сияқтымын жалғыз мерткі.
 Ептеп жүр, сықырлатып, сылтып басып,
 Жалаалған жасанды аяқ, нағыз ер тік!

Қызығам қараймын да, менде солай,
 ем қонып жүрер ме екем сәтіне оңай,
 деймін де күдікпенем, бірақ сенем,
 Жазар деп, докторлардың шебер қолы-ай.

Әлден соң Тания келді жүзі жайраң,
 Сенімді секемі жоқ, - болмас жайдан.
 Докторлар көрсетіпті нақты істерін,
 Жасанды қол-аяқты - жойған майдан.

Сол кеште, емші шебер шешімді айтты,
 Ұқыпты біз тыңдадық кесім шартты.

Анықтап барлық жайды білгеннен соң,
Ертесін Таңарайжан елге қайтты.

Шеберлер түрлі макет жасап-жонды,
Өлшеді әр сүйемін оңды-солды.
Оларда сәтті күні баладай мәз,
Өздері киетіндей сол аяқ-қолды.

Қас шебер саптастырып кигізеді,
Сол қалпы бірнеше күн жүргізеді.
Күніне келіп талай жайды біліп,
Шешкізіп, қайта әлек қып ілгізеді.

...Осылай күндер озды, түн сағыныш,
Болса да жатқан жерім жанға тыныш.
Шын айтсам Таяны ойлап Ербатыр мен
Көз ілсем, мазамды алар сағымды-түс.

Жазса да жұма сайын Тая хатты,
Сағыныш бойға дендеп, жанға батты.
Жүргенмін төзіп қалай жанып кетпей,
Сыйдырып жүрекке от махаббатты!

Мен оның әр қылығын армандаймын,
Сыңары жоқ аққу боп қалғандаймын.
Саралап бар сұлуды ертегілік,
Тең келер оған теңін таба алмаймын.

Бағыма асып қонған Ақшағала,
Бақ құсын таба алмас бай ақшаға да.
Мехнатқа соғыс салған, жібергендей,
Әдейі періштесін хақ-тағала!

Ризамын осы тағдыр-қосағыма,
Бақыт боп енген менің құшағыма.
Шекіз бір мейірбандық болады екен,
Қонды сол үлкен жүрек, құс бағыма!

Түнімен теңеу тапшай сүйсінемін,
Қас сұлу, асыл жарды білсін елім.
Құмартып Таңарай-лап әнге қоссам,
Сағыныш басылар сәл күрсінгенім...

...Ащы тер, ерен істің жолы болды,
 Жасады әдемі аяқ, икем қолды.
 Мың алғыс Таңарайға, докторларға,
 Тік жүріп, жан сауығып көңіл толды.

Бас доктор Моисеевтің ісі де ерен,
 Қажымас, қайратты ер кісі дер ем.
 Қолбасшы қиын істе, шешімді адам,
 Ғұлама ақыл-ойдың күшін көрем.

Қанша айтсам, аздық қылар мың рахметім,
 Шын сездім шебер қолмен ой құдыретін.
 Бүгінгі ғарышқа ұшқан қыран-ерлер,
 Арттырар ғалымдарға ел құрметін.

Адамның ой-дүниесі ғажап шексіз,
 Еш нәрсе жоқ дейді ғой, таза-сепсіз.
 Әркімде қиялды ой болғанменен,
 Емес-ау табындырған ғалым-тексіз!

Адамда бар құдірет, Тәңір берген,
 Жаралған ғұлама да тәуір жерден.
 Топырақ құнарлысы - Аналарда,
 Ибалы жан-аталық әмірге ерген!

Осы ойым енді менің жолда ұласпақ,
 Біреудің ой еркіне кім таласпақ.
 Госпиталь жол мәзірін әзір етті,
 Арманым елге деген, көңіл асқақ!

МОИСЕЕВТІҢ ЖОЛ-ТІЛЕК СӨЗІ

Батырым, жеттің тілек арманыңа,
 Жан бітіп, қол-аяқтай ардағыңа.
 Шын айтсам, Тания қыздың арқасы ғой,
 Кездескен марқабатты жар бағыңа.

Қазақтың қыз көрмедім қыздарындай,
 Ер жүрек, алма жүзді қызыл нардай.
 Ұлы Отан соғысында көрсетті олар,
 Үлгісін батырлықтың құс-қырандай.

Шығыстың таңғы сәуле, күн нұрындай,
 Мейірбан, жылы жүзді, жарқын ұдай.
 Дос жанды, қарапайым, үлкен жүрек,
 Көзі отты, қара маржан жарқылындай.

Нәзіктік, қайсарлығы тумысынан,
 Қажымас, қайраты мол тұрмысынан.
 Жауына қабыландай қарсы шығып,
 Көмегін аямайды дос-туысынан.

Қан кешті, арпалысты соғыста ұдай,
 Оқ асты оңай емес қимылың жай.
 Мәңгілік қалды аңыз боп әлемге аян,
 Ерліктің Әлия-Мәншүк символындай.

Енді елге, бақыт-бақтың оңы қонсын,
 Бұл соғыс қасіреттің соңы болсын,
 Қадыржан, асыл жармен мұратқа жет,
 Таяның қызғалдаққа жолы толсын?!
 - Поехали, хош болыңыз, жолың болсын?! -

Деді де генералым, құшты - кетті,
 Ойыма, жүрек-бойға ұшқын жетті.
 Таялап елге қарай ұшқым келді,
 Махаббат - өмірге өлмес құштар етті!

ЕЛГЕ ОРАЛУ

...Поездан асыл жарым күтіп алды,
 Қасында Ербатырдай жігіт бар-ды.
 Қауышып табысқан соң, жедел жәрдем,
 Көшемен құстай ұшып жетіп барды.

Көп адам есік алды у менен шу,
 Солдаттай мен Рейхстагқа көтерген ту.
 Дәстүрлі асыл анам, шашу шапты,
 Келгендей қол-аяқты періште-қу.

Көшенен патша көңіл, асып-тасқан,
 Сипады, Аллаға аян бақыт бастан.
 Бөліскен дос-туыспен қуанышты,
 Әдетін дүние-жалған, алашң басқан!

...Ертесін шешей кетті, елге кел деп,
Дәмін тат, ата-қоныс жерге кел деп.
Мен емес, Таңарайдан уәде алып,
Құс көңіл, анам байғұс ұшты желдеп.

Таңарай сертке берік асыл жан ғой,
Іске асса, бақытты ол басындағы ой.
Кезекті демалысын жылдам алып,
Ауылда ұлан-асыр, жасалды той.

Ауыл той, тайлы-таяқ қалмай келер,
Ән десең, әу дегізбей талмай желер.
Той тарқар шаққа таман “завферма” кеп,
- Барма деп, сұрады ойды елге келер?

Күлімжіп жауап таппай қалғандай ек,
Жоқ деуге, аяқ асты қандай дәйек.
Керегі шешейге де осы сәт боп,
Жауапты бізден бұрын үлгерді-ай кеп.

- Қаланың ауасы тар, түтіні көк,
Жақпайды жаралыға күтімі көп.
Келіннің келем деген уәдесі бар,
Ағасы дұрыс айтты, үгітті деп.

Дүдәмал уәж айттық, көреміз деп,
Ағайын, ел құптаса келеміз деп.
- Қой бағу, қан майданнан қиын емес, -
деді Тая “қос сардарға сеніңіз деп”

Кетерде ақыл қостық, өтгі жиын,
(Сенбеген өз күшіне, өте қиын).
Таңарай көптің сөзін түйіндеді,
“Бейбіт күн қой бағу деп, болмас бұйым”.

...Ұстаты тағдыр осы шопан таяқ,
Ат үсті тым ыңғайлы қолмен аяқ.
Дегенмен бәйбішенің арқасы ғой,
Ер сынды кездесетін некен саяқ.

Ол - емсек, ерек ұққан малдың жайын,
Еңбекпен есептеген жылмен айын.
Орденді Тая алатын, маған тағып,
Қарызым жар алдында қиямет қайым..!

Әлқисса: Ағай осы жерде ой толғанысын реттеп, маған тесіле қарап, ия өте кеш ұқтым деді, мақтанға асып-тосып, атақ құмар екенімді. Өте өкінішті. Аяқ-қолсыз батыр шопан деп, жоғарыдан келген басшыларды, теле-радио, газет журналистерді біздің үйге әкелді. Бәрін дұрыс қарсы алып шығарып салатын тағы Таңарай.

Менікі құр жел сөзбен мақтан. Мен - батыр, депутат, партком мүшесі. Бәрі менмін. Жалған. Мен - Таңарайсыз ешкім емес екенімді ұқтым. Кеш ұқтым. Көп ойланып, толғанып, ақыры бәйбішеммен осы жайлы әңгіме қозғадым.

Ол көнбеді. Сен кім, мен кім, екеуміз бір адамбыз. Саған берген орден мен мадақтаулар мен алғандай емес пе? Сен - аға шопансың! Балаларды өсіріп, оқытсақ болды емес пе деді. Қазір, жаз айында қойды балалар бағады, күзетеді. Осы сәтті пайдаланып, кеше орталыққа барып, директорға жолықтым. Оған отарды Таңарайдың атына жазып, бұйрық беруін өтіндім. Ол, отағасы-ау бұныңыз қалай, бәрібір емес пе - деп тұжырым жауабын айтты. Бәрі бір емес деп, мен көнбедім. Мен болмаған соң, партком хатшысын, рабочком бастығын шақырып, үшеуі жабылып үгіт-ақыл айтты. Көнбедім. Егер Таңарайды бас шопан, мені көмекші деп бұйрық бермесеңіздер, онда жоғарғы жаққа арызданамын. Барлық марапаттарды қайтарамын. Әрбірден соң, арыз беріп отарларыңызды тапсырамын дедім. Осылай мінез көрсетіп, бұйрық алып келіп отырмын. Оны әлі Танияжанға айтқаным жоқ. Міне, бауырым сен менің ең бақытты күніме келген, барлық мұң-шерімді естіп отырған құтты қонағымсың. Бүгін ішім кеңіп, енді шамам келгенше асыл жарым бар екенін елге, өкіметке мойындатамын. Менің ендігі арманым осы асыл жарыммен балаларым!

- Ал енді, кішкене көз шырымын алайық. Сен ертең машина жүргізсең, дем ал, - деді ағай, өте бір мейірбандықпен.

...Біз оянсақ асыл жеңгеміз қойды өріске өргізіп, кенжесін атқа мінгізіп қой бағуға жіберінті. Шай қайнап дайын тұр екен. Ертеңгі асты ішіп, жолға жиналды. Кетерде асыл жеңгеміз, қайтарда соғып, қымыз ішіп, сәлем-сауқат ала кетіңдер деп өтінді. Ағай да солай деп құптады.

...Жолда Қайкен: - Ағаң, сен іздеген әңгімеге жарытты-ау деймін деп әзілдеді.

Ал, менің ойым асыл аналар туралы толғаулы еді...

...Түнгі әңгіме ойға қамап оңаша,
 Көзсіз ерлік, сезім, төзім тамаша!
 Қарапайым қазақ қызы - дарынды,
 Ойлы жүрек, көкірек көз қараса.

Көзім жолда, қолымда руль, ой басқа,
 Ғажап ерлік ойландырмай қоймаста.
 Дeyдi қазақ “алтын бесiк - ел iшi”
 Темiр қазық, айнымас жар-жолдасқа!

Таңарайдың тағдырына тамсанам,
 Маған түссе келмейтіндей таң-шамам.
 Перiште боп көрiнедi ол маған,
 Тақауадай өлi жанға - жан салған!

Қыз жүрегі не қиынға төзімді,
 Пiрдiң-пiрi қадыр тұтқан сезiмдi.
 Төл тарихтың төркінінен тең іздеп,
 Ой қопарып, шын қинаймын өзiмдi.

Шын ғашықтық, серт сезімнен туады,
 Серттен таймау, мәрт төзімнен тұрады.
 Сезім, төзім қоштамаса деген жөн,
 Бәйтерегі махаббаттың құлады.

Ой мен қиял заңғар асып шырқады,
 Аңдамай көп, дөң-белеспен қырқаны.
 Қасиетті аналар ғой деп, ой өрем,
 Рухы қолдап, атқан қазақ нұр таңы!

Алда өзен, өткел өтпек Нұрадан,
 Ой үзілді, түнгі әңгіме құраған.
 Қос қоңыр мен Жібек шоқы көрінді,
 Тау бауырлай жол жүгірді бұралаң.

...Түнгі әңгіме, ой салды қайта ойысып,
 Қазақ осы жайлауда қой сойысып,
 Думан қылар Арқаны,
 ал, өлімде,
 Ой, бауырымдап, көрісетін
 ат қойысып!

Ана-дарын берген һәм - Тәңір күшті,
 Ел қорғаған қолға алып әмір-істі,
 “Соғысу - жауды жеңу, елге азаттық”
 деген ер қыз, қолбасшы Томирис-ті!

Тәңірге аян, елге аян аналардың,
 Құрметіне ие болған дана-жардың.
 Арманда өткен қыз Жібек, көз жасы көл,
 Құсни-Қорлан, Сұлушаш, Саралар-дың!
 Ерен ерлік символы Әлия-Мәншүк,
 Бірегейі теңі жоқ даралардың!!

Ғайып сезім тудыра махаббатты,
 Қозыға аян - Баян серт мархабатты.
 Қас батырлар ұрандап жауға шапқан,
 Рухы асқақ, анамыз Қарқабат-ты!

...Жау шапқанда тұтқиыл, аңдасқаны,
 Халық зары елім-айға алмасты әні.
 Үркіншілік ел кетті... ол қашпапты,
 Құрсағында жатқан соң алдыаспаны.

Жапандағы жалғыздың үніде өшер,
 Тылсым дүние, бір жан жоқ кіндік кесер.
 Өмір-өлім арбасты, толғақ қысып,
 Қолда қару - әз ана, белдік семсер.

Жебеп-желеп періште, пана нәби,
 Өмірге өшпес жалғасты арман сәби.
 Найзағайдай жарқ етіп алмас семсер,
 Кесті-батыр кіндігін, анасы - Әби!

Болат семсер жүзінде бір тамшы қан,
 Түн күдіктің түнерген бұлты апылаған.
 Құдыреті күшті Алла, берді өмірге,
 Кесек қара, сүйкімді алдамшы жан.

Тәңір берген ғажайып бала десек,
 Жапан түзде туған ол, дара кесек.
 Қойған аты ананың Болатқожа,
 Болмысымен атанған Қаракесек!

...Өз анамда ер текті, Қажы қызы,
Еңбек еткен бел шешпей жазы-қысы.
Ой тербеген жол қысқа, келіп қалпыз,
Жазғы жайлау бұлақтың қайнар тұсы.

Тасқа өрмелеп өсіпті қарағайы,
Нұраның да шұрайлы жаға жайы.
Қойлы ауылда ерлік жүр қарапайым,
Сезім нұры қанағат - Таңарайы!

Айнымас жар бақытты сүйгеніне,
Елең қылмай маңдайға тигені не.
Ерді ер деп, сыйлаған ізеттілік,
Жеткізер деп, ой түйдім дегеніне.

Ел ұранға айналмас Ана тегін,
Таңарайға осындай бақ тіледім?!
Қол-аяқсыз қуандым ағамыздың,
Тапқанына ғұмырлық нақ тірегін!!!

19.12.81

Қарқаралы қаласы.

МАЗМҰНЫ

Қоңыр төбе - жайлауым	5
Атомнан араша	6
Инженер арманы	7
Алғашқы сезімнің тууы	8
Өмірде жоқ ондай жан	8
Қыз бала	9
Кейбіреулерге наз	9
Құпия сыр	10
Тірі жетім көбейіп тұр	11
Жанымның тереңінен сыр ақтардым	12
Булыққан сезім	13
Сен менің арман жырым ең	13
Асыл жар	14
Қос қарлығаш	15
Қысқа қол	17
Алғашқы қалалық-ай	18
Партиялық этика	19
Пленумда сөз алып	19
Қыс түсті	20
Күзгі терезе	20
Жусанды дала	21
Алдымызда Бақи бар	22
Кәрі мысық	23
Қара күшік	24
Үндемес	24
Балалық әм даналық	25
Бұқар баба	26
Өмір өзен	27
Мың қарағай мұңы немесе базына	29
...Әттеген	30
Әлқисса (I)	30
Әлқисса (II)	31
Тығырық	32
Ескі үмітті жалғайын	34
Жұмақ жерде	36
Ғұмырнама	36
Туған жер	37
Сардар ұста	38
Бесік	40
Жан дүрсілі басталды	40
Бір бейне	41
...Ішкі білсін	42
Махаббат - жастық күйші ұқ	42
Кеудемде сері жүрек бар	43

Жүректен сырласу	44
Өткінші жауын	44
Сен дегенде	45
Сол бір ән	46
Ағаларды еске алу	46
Ақбала әжейге	47
Ұызды көктем	48
Жікпіндік	49
Атом бомбасын ойлап тапқан ғұламаларға наразылық	50
...Ашыну	51
Жалғыз арша	51
Көп ішінде	54
Далбаса	55
Жеке шумақтар	56
Жағымпаз	57
Ашық әңгіме	57
Тарт қолыңды серіппеден	58
Үшкір тіл	59
Шындық үлпін	60
Жекпе-жек сөз	61
Кіл шындықты айпасам	62
Теңізді алғаш көру	64
Тар кезеңмен асқандағы ой	65
Бұлақты бойлай өрмшегенде	65
Оқырманға	66
Өлеңмен шешім	67
Он жеті де	68
Қара шыбын	69
Көктемнің алғашқы сәті	69
Күміс көлде	70
Ауылды аңсап	71
Тау ішінде	71
Бақталастық	72
Сәтті ашу	73
Сыр	73
Аялдамадағы ару	74
Жетесіз жетсе дегенім	75
Өзім мен өзім	75
Бақ туралы ой	76
Ана тілім (I)	77
Ана тілім (II)	78
Ашынғандағы ашық сөз	79
Ер қазақпын!	80
Азааттық - ел бақыты	81
Наурызым - жаңа жылым!	82
Қажыған көңіл	83
Ымыртта	84
Сары алтын	84
Жырлы жүрек мазасыз	85

Арман құсы.....	86
Тексіздік.....	86
Бір қасқаға.....	87
Бюродан соң.....	87
Аға құшағы.....	88
Абайға табыну.....	89
Өсірер өсиет.....	93
Асыл адам.....	95
Көңіл туралы.....	96
Ақылдыларға.....	97
Келеңсіз жайлар.....	97
Болдырдың ба өз жүрек?.....	98
Шимай емес.....	99
Қу мен Сұмның - ішкі ойы.....	100
Өткен күндер.....	100
Зейнеткер мен бейнеткер әңгімесі.....	101
Өрт - тілсіз жау.....	103
Көз жұмғанша.....	104
...Кешегіге жалтақтап.....	105
Көп іздеген.....	106
...Қиратпай-ақ өткенді.....	106
...Мұңаямын.. қамығамын.....	107
Жас ұлғайды.....	107
Бір басшыға.....	108
Кею.....	109
Одаққа наз.....	110
Замана сыры.....	111
Қажыдым, қинамашы.....	112
Күн ұзарып келеді.....	113
Домбыға.....	113
Тілек (I).....	114
Тілек (II).....	115

КӨҢІЛ КҮЙІ - ӘУЕНДЕР

Жетім қалған Құралай.....	116
Қос қоңыр.....	117
Жансығатай.....	118
Дәрі қыз.....	119
Қымбаттым.....	120
Сен бар дүние.....	120
Сәнбе арман жұлдызым.....	121
Қалқа бала.....	122
Келші өзің, айым!.....	123

Поэма

АСЫЛ ЖАР.....	125
---------------	-----

Формат 60x84 1/16. Бумага офсетная. Печать офсетная.
Объем 13,5 п. л. Тираж 1000 экз. Заказ № 469.
Отпечатано в типографии ТОО "Арко", г. Караганда, ул. Ленина, ц.

ӨМІРДЕРЕК

1941 жылы 17 мамырда Қарқаралының Бесоба елді-мекенінің Жібек шоқы баурайында Нұра өзенінің қайнар басында дүниеге келіпін.

Әкей - Жазықбайұлы Сәдуақас ауылдастары, “Сәдімет” деп атайтын.

Шешей - Аманбай-қажы қызы Бөкен, әкей “Ақбаяным” деп атайтын. Бүгінде екеуі де жұмақты іздеп кеткен.

1958 жылы Қарқаралыда онжылдықты бітірген жылы, алғашқы “Көктем лебі” деген өлең жазып, “Коммунизм таңы” газетінің пошта жәшігіне салып кеттім. Ол өлең басылды. Достардың желеуімен Алматы ауылшаруашылық институтына түсіп, инженер-механик деген мамандық алдым. 4-ші курста оқып жүргенде комсомол комитетінің жүктеуімен “Урожай” газетін бірінші рет қазақша шығарып, институтта оқитын талантты жастардың өлеңдерін, мақалаларын жарияладым. Көптеген кездесулер ұйымдастырдым: академик - Әлкей Марғұлан, партизан жазушы, халық қаһарманы Қасым Қайсенов, ақын Олжас Сүлеймеов т.с.с. ғалым жазушылармен... Сол кезде жазылған өлеңдерім “Лениншіл жас” газетінде басылды. Қазақ телестудиясында жас ақындарды шақырып, өткізген кешке қатыстым. Онда Мұхтар Шаханов, Төлеген Айбергенов, Аққуштал Бақтыгереевалар болды. Қасиетті Музаға қайта оралуым осылай басталды. 1967 жылдан бастап мамандығым бойынша қызметтер атқардым: Ынталы, 1-ші Май кеңсарларында, Қарқаралы ауданының бас инженері, кейін үш ауданның (Егіндібулақ, Талды, Қарқаралы) жер асты сушаруашылық басқарма бастығы болдым. Онан облыстық басқарма бастығы, кейін сушаруашылық дирекциясының директоры болып қызмет атқардым.

Қарқаралыда жүргенде, аудандық, облыстық жазба айтыстарға қатыстым. 1978 жылы “Жалын” баспасы шығарған “Балауса” жас ақындар жинағына суретіммен екі өлеңім басылды. 1990 жылы “Дүлей мен үрей” өлеңдер мен поэма бөлек жинақ болып шықты. 1996 жылдан зейнеткермін. “Самбо” мен қазақша күрестен спорт шеберімін. Журналистер одағының мүшесімін. Шығарған өндерім де бар, ел арасына кең тарамаса да, айтылып жүр. Жылым - жылан, тағдырым - торпақ тектес. Тәңірдің маңдайыма жазғаны осы болар!

